

EUROOPA LIIT

EUROOPA PARLAMENT

NÕUKOGU

**Brüssel, 24. juuni 2024
(OR. en)**

**2022/0195(COD)
LEX 2321**

**PE-CONS 74/1/23
REV 1**

**ENV 1402
CLIMA 605
FORETS 193
AGRI 758
POLMAR 60
CODEC 2314**

**EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS LOODUSE TAASTAMISE KOHTA JA
MILLEGA MUUDETAKSE MÄÄRUST (EL) 2022/869**

**EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU
MÄÄRUS (EL) 2024/...,**

24. juuni 2024,

looduse taastamise kohta ja millega muudetakse määrust (EL) 2022/869

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 192 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust¹,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust²,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt³

¹ ELT C 140, 21.04.2023, lk 46.

² ELT C 157, 3.5.2023, lk 38.

³ Euroopa Parlamendi 27. veebruari 2024. aasta seisukoht (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata) ja nõukogu 17. juuni 2024. aasta otsus.

ning arvestades järgmist:

- (1) Ökosüsteemide taastamise kohta on liidu tasandil vaja kehtestada õigusnormid, et tagada elurikka ja vastupanuvõimelise looduse taastumine kogu liidu territooriumil.
Ökosüsteemide taastamine aitab kaasa ka liidu kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkide täitmisele.
- (2) Komisjoni 11. detsembri 2019. aasta teatises „Euroopa roheline kokkulepe“ (edaspidi „Euroopa roheline kokkulepe“) on esitatud ulatuslik tegevuskava, et muuta liit õiglaseks ja jõukaks nüüdisaegse, ressursitõhusa ja konkurentsivõimelise majandusega ühiskonnaks, mille eesmärk on kaitsta, säilitada ja suurendada liidu looduskapitali ning kaitsta kodanike tervist ja heaolu keskkonnaga seotud riskide ja mõju eest. Komisjoni 20. mai 2020. aasta teatises „ELi elurikkuse strateegia aastani 2030. Toome looduse oma ellu tagasi“ esitatakse osana Euroopa rohelisest kokkuleppest ELi elurikkuse strateegia aastani 2030.
- (3) Liit ja selle liikmesriigid on bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osalised⁴. Seega on nad võtnud enda kohustuseks pikaajalise strateegilise visiooni elluviimise, mis võeti vastu kõnealuse konventsiooni osaliste konverentsi kümnendal istungjärgul 18.–29. oktoobril 2010 otsusega X/2 („Bioloogilise mitmekesisuse strateegilise kava kohta ajavahemikuks 2011–2020“), mille kohaselt saavutatakse 2050. aastaks bioloogilise mitmekesisuse väärtustamine, kaitsmine, taastamine ja arukas kasutamine, säilitades ökosüsteemiteenused, hoides planeedi head seisundit ja pakkudes kõigile inimestele vajalikke hüvesid.

⁴ EÜT L 309, 13.12.1993, lk 3.

- (4) Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osaliste konverentsi 15. istungjärgul 7.–19. detsembril 2022 vastu võetud üleilmses elurikkuse raamistikus on esitatud tegevusele suunatud ülemaailmsed eesmärgid kiireloomuliste meetmete võtmiseks 2030. aastale eelneva kümnendi jooksul. Eesmärk nr 1 on tagada, et kõik piirkonnad on hõlmatud kaasava, integreeritud ja elurikkust arvesse võtva ruumilise planeerimise ja/või maa- ja merekasutuse muutusi käsitlevate tõhusate majandamisprotsessidega; viia suure elurikkusega alade, sealhulgas suure ökoloogilise terviklikkusega ökosüsteemide kadumine 2030. aastaks nulli lähedale, austades samal ajal põlisrahvaste ja kohalike kogukondade õigusi, nagu on sätestatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) põlisrahvaste õiguste deklaratsioonis. Eesmärk nr 2 on tagada, et 2030. aastaks taastatakse tulemuslikult vähemalt 30 % kahjustatud maismaa-, sisevee- ning mere- ja rannikuökosüsteemide aladest, parandamaks elurikkust ning ökosüsteemi funktsioone ja teenuseid, ökoloogilist terviklikkust ja sidusust. Eesmärk nr 11 on taastada looduse antav panus inimestele ning seda säilitada ja suurendada, sealhulgas sellised ökosüsteemi funktsioonid ja teenused nagu õhu, vee ja kliima reguleerimine, mulla seisund, tolmeldamine ja haigusrisi vähendamine, samuti kaitse loodusõnnetuste ja -katastroofide eest looduspõhiste lahenduste ja/või ökosüsteemipõhiste lähenemisviiside abil, mis toovad kasu kõigile inimestele ja loodusele. Üleilmne elurikkuse raamistik võimaldab teha edusamme 2050. aastaks seatud tulemustele suunatud eesmärkide saavutamisel.
- (5) ÜRO kestliku arengu eesmärkides (eelkõige eesmärkides 14.2, 15.1, 15.2 ja 15.3) osutatakse vajadusele tagada maismaa-ökosüsteemide ja sisemaa mageveeökosüsteemide ning nende teenuste, eelkõige metsade, märgalade, mägede ja kuivade maastike kaitse, taastamine ja kestlik kasutamine.

- (6) ÜRO Peaassamblee kuulutas oma 1. märtsi 2019. aasta resolutsioonis aastateks 2021–2030 välja ÜRO ökosüsteemide taastamise aastakümne, et toetada ja suurendada jõupingutusi ökosüsteemide seisundi halvenemise ärahoidmiseks, peatamiseks ja suundumuse ümberpööramiseks kogu maailmas ning suurendada teadlikkust ökosüsteemi taastamise olulisusest.
- (7) ELi elurikkuse strateegiaga aastani 2030 soovitakse 2030. aastaks tagada, et inimeste, planeedi, kliima ja majanduse hüvanguks on Euroopa elurikkus suunatud taastumisele. Selles on esitatud ELi looduse taastamise põhjalik kava, mis sisaldab mitut põhikohustust, sealhulgas kohustus esitada ettepanek ELi looduse taastamise õiguslikult siduvate eesmärkide kohta, et taastada kahjustatud ökosüsteemid, eelkõige need, mis kõige paremini sobivad süsiniku sidumiseks ja säilitamiseks, ning ära hoida ja vähendada looduskatastroofide mõju.
- (8) Euroopa Parlament väljendas oma 9. juuni 2021. aasta resolutsioonis ELi elurikkuse strateegia kohta aastani 2030 suurt heameelt, et seadusandliku ettepaneku koostamine koos looduse taastamise siduvate eesmärkidega on kohustuslik, samuti leidis parlament, et lisaks üldisele taastamisesmärgile tuleks kindlaks määrata ka ökosüsteemi-, elupaiga- ja liigikohased taastamisesmärgid, mis hõlmavad metsi, rohumaid, märg- ja turbaalasid, tolmeldajaid, vaba vooluga jõgesid, rannikualasid ja mereökosüsteeme.

- (9) Nõukogu tunnistas oma 23. oktoobri 2020. aasta järel dustes, et elurikkuse vähenemise ja looduse praeguse seisundi edasise halvenemise ärahoidmine on väga oluline, kuid sellest ei piisa looduse tagasitoomiseks meie ellu. Nõukogu kinnitas veel kord, et looduse taastamisel on vaja seada suuremaid eesmärke, nagu on ette pandud ELi uues looduse taastamise kavas, mis sisaldab meetmeid elurikkuse kaitsmiseks ja taastamiseks väljaspool kaitsealasid. Nõukogu märkis ka seda, et ootab ettepanekut selliste looduse taastamise õiguslikult siduvate, mõjuhinnangul põhinevate eesmärkide leidmiseks.

- (10) ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 on kindlaks määratud kohustus kaitsta õiguslikult vähemalt 30 % liidu maast (sealhulgas siseveed) ja 30 % merest, millest vähemalt kolmandik peaks olema range kaitse all, sealhulgas kõik allesjäänud loodus-ja põlismetsad. Täiendavate kaitsealade määramise kohta liikmesriikide poolt on komisjon koostöös liikmesriikide ja sidusrühmadega 2022. aastal välja töötanud kriteeriumid ja suunised (edaspidi „kriteeriumid ja suunised“), milles tuuakse esile, et ka taastatud alad peaksid aitama saavutada kaitsealade puhul kehtestatud liidu eesmärgi, kui need alad pärast taastamise täielikku mõju vastavad või eeldatavasti vastavad kaitsealade kriteeriumidele. Kriteeriumides ja suunistes tuuakse esile ka seda, et kaitsealad võivad aidata suuresti kaasa ELi elurikkuse strateegia 2030 taastamisesmärgide saavutamisele, luues tingimused taastamispüüdluste eduks. See kehtib eelkõige nende alade kohta, mis võivad looduslikult taastuda, kui kaotatakse mõned inimtegevusest tulenevad survetegurid või piiratakse neid. Mõnel juhul piisab selliste alade (sealhulgas merekeskkonna) range kaitse alla võtmisest, et seal asuvad loodusväärtused taastuksid. Peale selle toonitatakse kriteeriumides ja suunistes, et kõigilt liikmesriikidelt oodatakse, et nad aitavad kaasa ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 seatud liidu eesmärkide täitmisele proportsionaalselt kaitsealadel asuvate loodusväärtustega ja nende potentsiaaliga looduse taastamisel.

- (11) ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 on seatud eesmärk tagada, et kaitse suundumused või kaitsealuste elupaikade ja liikide seisund ei halvene ning et vähemalt 30 % liikidest ja elupaikadest, mille kaitsestaatuse ei ole praegu soodne, kuuluvad 2030. aastaks soodsa kaitsestaatuse kategooriasse või näitavad selget positiivset suundumust sinna kuuluda. Suunistes, mille komisjon nende eesmärkide saavutamise toetamiseks koostöös liikmesriikide ja sidusrühmadega välja töötas, tuuakse esile, et tõenäoliselt on vaja võtta meetmeid enamiku kõnealuste elupaikade ja liikide säilitamiseks ja taastamiseks, et 2030. aastaks praegused negatiivsed suundumused peatada või hoida praegust stabiilset või paranemisele suunduvat seisundit või hoida ära soodsa kaitsestaatusega elupaikade ja liikide vähenemine. Nendes suunistes tuuakse esile ka seda, et taastamispüüdlusi tuleb kavandada, rakendada ja koordineerida eelkõige riigi või piirkondade tasandil ning et nende liikide ja elupaikade valimisel, mille seisundit 2030. aastaks tahetakse parandada ja mida prioriteediks seada, tuleb püüda saavutada koostoime muude liidu ja rahvusvaheliste eesmärkidega, eelkõige keskkonna- või kliimapolitiika eesmärkidega.
- (12) Komisjoni 15. oktoobri 2020. aasta aruandes looduse seisundi kohta Euroopa Liidus märgiti, et liit ei ole veel suutnud peatada selliste kaitsealuste elupaigatüüpide ja liikide vähenemist, mille kaitsmine on liidu jaoks oluline. Vähenemise põhjuseks on eelkõige ekstensiivsest põllumajandusest loobumine, intensiivsemad viljelustavad, veerežiimi muutmine, linnastumine ja saaste ning mittekestlik metsandustegevus ja liikide kasutamine. Peale selle kujutavad invasiivsed võõrliigid ja kliimamuutused endast suurt ja kasvavat ohtu liidu kohalikule loomastikule ja taimestikule.

- (13) Euroopa roheline kokkulepe toob kaasa liidu ja selle liikmesriikide majanduse järkjärgulise ja põhjaliku ümberkujundamise, mis omakorda mõjutab tugevalt liidu välistegevust. On oluline, et liit kasutaks oma kaubanduspoliitikat ja ulatuslikku kaubanduslepingute võrgustikku, et teha partneritega koostööd keskkonna ja elurikkuse kaitse valdkonnas ka kogu maailmas, edendades samal ajal võrdseid võimalusi.
- (14) On asjakohane määrata kindlaks ökosüsteemide taastamise üldeesmärk, et edendada majanduse ja ühiskonna ümberkujundamist, kvaliteetsete töökohtade loomist ja kestlikku majanduskasvu. Hea seisundi korral pakuvad nii elurikkad ökosüsteemid (nagu märgalad, mageveekogud, mets) kui ka agroökosüsteemid ning hõreda taimestikuga, mere-, ranniku- ja linnaökosüsteemid mitmesuguseid olulisi ökosüsteemiteenuseid ning kahjustatud ökosüsteemide hea seisundi taastamisest saadav kasu kõigil maismaa- ja merealadel kaalub selgelt üles taastamiskulud. Need teenused aitavad tuua mitmesugust sotsiaal- majanduslikku kasu, olenevalt majanduslikest, sotsiaalsetest, kultuurilistest, piirkondlikest ja kohalikest eripäradest.
- (15) ÜRO statistikakomisjon võttis 2021. aasta märtsis oma 52. istungjärgul vastu integreeritud keskkonnamajandusliku arvepidamise süsteemi ökosüsteemide jaoks (SEEA EA). SEEA EA on lõimitud ja terviklik statistikaraamistik elupaikade ja maastike andmete korrastamiseks, ökosüsteemide ulatuse, seisundi ja teenuste hindamiseks, muutuste jälgimiseks ökosüsteemi varades ning selle teabe seostamiseks majandusliku ja muu inimtegevusega.

- (16) Ökosüsteemide elurikkuse tagamine ja kliimamuutuste vastu võitlemine on omavahel lahutamatult seotud. Kliimakriisiga võitlemisel on olulisel kohal loodus ja looduspõhised lahendused, sealhulgas looduslikud süsinikuvarud ja sidujad. Samal ajal põhjustab kliimakriis juba maismaa- ja mereökosüsteemi muutusi, milleks liit peab valmistuma, sest selle mõjud on järjest tugevamad, sagedasemad ja ulatuslikumad. Valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli (IPCC) eriaruandes ülemaailmse 1,5 °C võrra soojenemise mõju kohta juhiti tähelepanu sellele, et mõni mõju võib olla pikaajaline või pöördumatu. Valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli kuuendas hindamisaruandes on märgitud, et ökosüsteemide taastamine on äärmiselt oluline, sest see aitab võidelda kliimamuutuste vastu ja vähendada ohte toiduga kindlustatusele. Valitsustevaheline bioloogilist mitmekesisust ja ökosüsteemi teenuseid käsitlev teaduslik-poliitiline foorum (IPBES) leidis oma 2019. aasta elurikkuse ja ökosüsteemiteenuste ülemaailmses hindamisaruandes, et kliimamuutused on looduses peamine muutuste põhjus, ning arvas, et kliimamuutuste mõju järgmistel aastakümnetel suureneb, ületades mõnel juhul mõju, mida avaldavad muud ökosüsteemi muutuste tegurid, näiteks muutused maismaa ja mere kasutamises.

- (17) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/1119⁵ on esitatud siduv eesmärk saavutada liidus 2050. aastaks kliimaneutraalsus ja pärast seda negatiivsed heitkogused, prioriteediks on seatud vähendada kiiresti ja prognoositavalt heidet ning samal ajal suurendada sidumist looduslikes sidujates. Ökosüsteemide taastamisega saab suuresti kaasa aidata looduslike sidujate säilitamisele, haldamisele ja sidumise soodustamisele ning elurikkuse suurendamisele ning samal ajal võidelda kliimamuutuste vastu. Määrusega (EL) 2021/1119 kohustatakse asjaomaseid liidu institutsioone ja liikmesriike tegema järjepidevaid edusamme, et suurendada kohanemisvõimet, tugevdada vastupanuvõimet ja vähendada vastuvõtlikkust kliimamuutustele. Samuti kohustatakse sellega liikmesriike lõimima kliimamuutustega kohanemise kõikidesse poliitikavaldkondadesse ning edendama ökosüsteemipõhist kohanemist ja looduspõhiseid lahendusi. Looduspõhised lahendused on loodusest inspireeritud ja looduse toetatavad lahendused, mis on kulutõhusad ning samal ajal keskkonnavalaselt, sotsiaalselt ja majanduslikult kasulikud ning aitavad suurendada vastupanuvõimet. Tänu kohalikele oludele kohandatud, ressursitõhusatele ja süsteemsetele meetmetele toovad sellised lahendused linnadesse ning maismaa- ja merealadele rohkem ja mitmekesisemat loodust, samuti looduslikke elemente ja protsesse. Seepärast peavad looduspõhised lahendused suurendama elurikkust ja toetama mitmesuguste ökosüsteemiteenuste osutamist.

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1119, millega kehtestatakse kliimaneutraalsuse saavutamise raamistik ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 401/2009 ja (EL) 2018/1999 (Euroopa kliimamäärus) (ELT L 243, 9.7.2021, lk 1).

- (18) Komisjoni 24. veebruari 2021. aasta teatises „Kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise Euroopa kujundamine – ELi uus kliimamuutustega kohanemise strateegia“ on toonitatud vajadust edendada looduspõhiseid lahendusi ja tõdetud, et kulutõhusat kliimamuutustega kohanemist on võimalik saavutada, kaitstes ja taastades märg- ja turbaalasid ning ranniku- ja mereökosüsteeme, arendades linnade haljasalasid ning paigaldades haljaskatuseid ja -seinu ning edendades ja kestlikult majandades metsi ja põllumajandusmaid. Kui elurikkaid ökosüsteeme on rohkem, siis suureneb vastupanuvõime kliimamuutuste suhtes ning katastroofiohu vähendamise ja selle mõju ärahoidmise vormid on tulemuslikumad.

- (19) Liidu kliimapoliitikat vaadatakse läbi, et järgida määruses (EL) 2021/1119 ette nähtud suunda vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside netoheidet (heide pärast sidumise mahaarvamist) vähemalt 55 % võrreldes 1990. aasta tasemega. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2023/839⁶ tahetakse eelkõige suurendada maasektori panust 2030. aasta üldise kliimaeesmärgi saavutamisse ning viia maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) sektori heite ja sidumise arvestuse eesmärgid vastavusse seotud poliitikaalgatustega elurikkuse valdkonnas. Kõnealuses ettepanekus tõstetakse esile vajadust kaitsta ja tõhustada süsinikdioksiidi looduspõhist sidumist, suurendada ökosüsteemide vastupanuvõimet kliimamuutustele, taastada kahjustatud maad ja ökosüsteeme ning märjutada turbaalasid. Peale selle on ettepaneku eesmärk parandada kaitset ja taastamist vajava maa kasvuhoonegaaside heite ja nende sidumise seiret ja aruandlust. Seepärast on oluline, et kõigi maakategooriate, sealhulgas metsade, rohu- ja põllumaade ning märgalade ökosüsteemid oleksid heas seisundis, et nad saaksid süsinikku tulemuslikult siduda ja säilitada.
- (20) Nagu on märgitud komisjoni 23. märtsi 2022. aasta teatises „Toiduga kindlustatuse tagamine ja toidusüsteemide toimekindlamaks muutmine“, on geopoliitilised arengud veelgi rõhutanud vajadust kaitsta toidusüsteemide toimekindlust. Tõendid näitavad, et agroökosüsteemide taastamisel on pikas perspektiivis positiivne mõju toidutootlikkusele ning et looduse taastamine kindlustab liidu pikaajalise kestlikkuse ja vastupanuvõime.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. aprilli 2023. aasta määrus (EL) 2023/839, millega muudetakse määrust (EL) 2018/841 kohaldamisala, aruandlus- ja täitmisenõuete lihtsustamise ning liikmesriikidele 2030. aastaks eesmärkide kehtestamise osas, ning määrust (EL) 2018/1999 seire, aruandluse, edusammude jälgimise ja läbivaatamise parandamise osas (ELT L 107, 21.4.2023, lk 1).

- (21) Euroopa tuleviku konverentsi 2022. aasta mai lõpparuandes kutsuvad kodanikud liitu üles kaitsma ja taastama elurikkust, maastikku ja ookeane, kõrvaldama reostust ning edendama keskkonna, kliimamuutuste, energiakasutuse ja kestlikkusega seotud teadmisi, teadlikkust, õpet ja dialooge.
- (22) Ökosüsteemide taastamine koos jõupingutustega vähendada looduslike liikidega kauplemist ja nende tarbimist aitab samuti ennetada võimalikke tulevasi zoonootilise potentsiaaliga nakkushaigusi ja suurendada neile vastupanu võimet, mis vähendab seega haiguspuhangute ja pandeemiate ohtu, ning aitab toetada liidu ja üleilmseid jõupingutusi kohaldada terviseühitsuse põhimõtet, milles tunnistatakse olemuslikku seost inimeste tervise, loomatervise ning heas seisundis ja vastupanuvõimelise looduse vahel.
- (23) Mullad on maismaa-ökosüsteemide lahutamatu osa. Komisjoni 17. novembri 2021. aasta teatises „ELi mullastrateegia 2030. aastaks. Heas seisundis muld inimeste, toidu, looduse ja kliima hüvanguks“ rõhutatakse vajadust taastada degradeerunud muld ja suurendada mulla elurikkust. Ülemaailmne mehhanism, organ, mis on loodud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooniga, mis käsitleb kõrbestumise tõkestamist tõsise põua ja/või kõrbestumise all kannatavates riikides, eelkõige Aafrikas⁷, ning selle konventsiooni sekretariaat on loonud maa degradeerumise neutraalsuse saavutamise sihtprogrammi, et aidata riikidel saavutada 2030. aastaks maa degradeerumise neutraalsus.

⁷ EÜT L 83, 19.3.1998, lk 3.

- (24) Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ⁸ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ⁹ eesmärk on tagada Euroopa kõige väärtuslikumate ja ohustatumate liikide ja elupaikade ning nende ökosüsteemide pikaajaline kaitsmine, säilitamine ja püsimajäämine. Nende kahe direktiivi eesmärkide saavutamise peamine vahend on 1992. aastal loodud Natura 2000, mis on maailma suurim kaitsealade koordineeritud võrgustik. Seda määrust tuleks kohaldada nende liikmesriikide Euroopa territooriumi suhtes, mille suhtes kohaldatakse aluslepinguid, seega kooskõlas direktiividega 92/43/EMÜ ja 2009/147/EÜ ning samuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2008/56/EÜ¹⁰.
- (25) Direktiivi 92/43/EMÜ alusel kaitstavate elupaigatüüpide hea seisundi kindlaksmääramiseks ning selle direktiivi kohaldamisalasse kuuluvate liikide elupaikade piisava kvaliteedi ja kvantiteedi kindlaksmääramiseks on komisjon töötanud välja raamistiku ja suunised. Selle raamistiku ja nende suuniste alusel saab kehtestada nende elupaigatüüpide ja liikide elupaikade taastamise eesmärgid. Kuid sellisest taastamisest ei piisa, et pöörata elurikkuse vähenemine kasvule ja võimaldada kõigil ökosüsteemidel taastuda. Seepärast tuleks kehtestada konkreetsetel näitajatel põhinevad lisakohustused, et suurendada elurikkust laiemates ökosüsteemides.

⁸ Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.7.1992, lk 7).

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. novembri 2009. aasta direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7).

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta direktiiv 2008/56/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse merekeskkonnapoliitika-alane tegevusraamistik (merestrateegia raamdirektiiv) (ELT L 164, 25.6.2008, lk 19).

- (26) Tuginedes direktiividele 92/43/EMÜ ja 2009/147/EÜ ning neis direktiivides kindlaks määratud eesmärkide saavutamise toetamiseks peaksid liikmesriigid kasutusele võtma taastamismeetmed, et tagada kaitsealuste elupaikade ja liikide, sealhulgas loodusliku linnustiku taastumine liidu aladel, muu hulgas ka sellistel aladel, mis ei kuulu Natura 2000 alade alla.
- (27) Direktiivi 92/43/EMÜ eesmärk on säilitada ja taastada liidu tähtsusega looduslike elupaikade ning looduslike looma- ja taimeliikide soodne kaitsestaatus. Kuid seal ei ole määratud selle eesmärgi saavutamise tähtaega. Samuti ei ole direktiiviga 2009/147/EÜ määratud kindlaks liidu linnupopulatsioonide taastumise tähtaega.

- (28) Taastamismeetmete kehtestamiseks Natura 2000 aladel ja neist väljaspool tuleks kindlaks määrata tähtajad, et kogu liidus kaitsealuste elupaigatüüpide seisundit järk-järgult parandada ja neid taastada, kuni on saavutatud soodsat seisundit tähistav võrdluspindala, mis on vajalik liidus kõnealuste elupaigatüüpide soodsa kaitsestaatuse saavutamiseks. Liikmesriigid peaksid taastamismeetmete kehtestamisel asjakohasel juhul seadma esikohale selliste elupaigatüüpide esinemiskohad, mis ei ole heas seisundis ja asuvad Natura 2000 aladel, võttes arvesse nende alade olulist rolli looduskaitstes ja asjaolu, et kehtiva liidu õiguse kohaselt on juba ette nähtud kohustus kehtestada tõhusad süsteemid, et tagada taastamismeetmete pikaajaline tulemuslikkus Natura 2000 aladel. Selleks et anda liikmesriikidele vajalik paindlikkus ulatuslike taastamispüüdluste tegemiseks, peaks liikmesriikidele jääma võimalus kehtestada taastamismeetmeid selliste elupaigatüüpidega kaetud aladel, kus elupaigatüübid ei ole heas seisundis ja mis on väljaspool Natura 2000 alasid, kui seda õigustavad konkreetsed kohalikud olud ja tingimused. Peale selle on asjakohane rühmitada elupaigatüübid vastavalt ökosüsteemile, kuhu need kuuluvad, ning kehtestada elupaigatüüpide rühmadele tähtajalised ja mõõdetavad pindalapõhised eesmärgid. See võimaldaks liikmesriikidel rühma piires valida, millised elupaigad kõigepealt taastada.
- (29) Sarnased nõuded tuleks kehtestada direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamisalasse kuuluvate liikide elupaikadele ja direktiivi 2009/147/EÜ kohaldamisalasse kuuluva loodusliku linnustiku elupaikadele, pöörates eriti suurt tähelepanu neist mõlema elupaiga omavahelisele ökoloogilisele ühendatusele, et liikide populatsioonid saaksid jõudsalt areneda.

- (30) Elupaigatüüpide taastamise meetmed peavad olema piisavad ning konkreetsetele elupaigatüüpidele sobivad, et jõuda võimalikult kiiresti hea seisundini ja kehtestada soodsat seisundit tähistavad võrdluspindalad, et saavutada nende soodne kaitsestaatus. Oluline on kasutusele võtta sellised taastamismeetmed, mida vajatakse tähtajaliste ja mõõdetavate pindalapõhiste eesmärkide saavutamiseks. Samuti on liigi soodsa kaitsestaatus saavutamiseks vaja, et liigi elupaikade taastamise meetmed oleksid piisavad ja sobiksid piisava kvaliteedi ja kvantiteedi võimalikult kiireks saavutamiseks.
- (31) Käesoleva määruse kohaselt kehtestatud taastamismeetmed teatavate I lisas loetletud elupaigatüüpide, näiteks rohumaade, nõmmede või märgalade elupaigatüüpide taastamiseks või säilitamiseks võivad teatavatel juhtudel nõuda metsa eemaldamist, et taastada kaitsel põhinev majandamine, mis võib hõlmata selliseid tegevusi nagu niitmine või karjatamine. Looduse taastamine ja raadamise peatamine on nii olulised kui ka vastastikku tugevdavad keskkonnaeesmärgid. Nagu on märgitud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1115¹¹ põhjenduses 36, töötab komisjon välja suunised, et selgitada kõnealuses määruses sätestatud mõiste „põllumajanduslik kasutamine“ tõlgendamist, eelkõige seoses metsa muutmisega maaks, mille eesmärk ei ole põllumajanduslik kasutamine.

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. mai 2023. aasta määrus (EL) 2023/1115, milles käsitletakse teatavate raadamise ja metsade degradeerumisega seotud saaduste ja toodete liidu turul kättesaadavaks tegemist ja liidust eksportimist ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 995/2010 (ELT L 150, 9.6.2023, lk 206).

- (32) Oluline on tagada, et käesoleva määruse alusel kehtestatavad taastamismeetmed parandaksid ökosüsteemide seisundit konkreetselt ja mõõdetavalt nii üksikute taastamist vajavate alade tasandil kui ka riigi ja liidu tasandil.
- (33) Selleks et tagada taastamismeetmete tõhusus ja tulemuste mõõdetavus aja jooksul, on elupaikade taasloomisel ja nende sidususe parandamisel oluline, et kuni hea seisundi saavutamiseni pidevalt paraneks nende alade seisund, kus rakendatakse taastamismeetmeid direktiivi 92/43/EMÜ I lisa kohaldamisalasse kuuluvate elupaikade hea seisundi saavutamiseks.
- (34) Samuti on oluline, et pidevalt paraneks nende alade seisund, kus rakendatakse taastamismeetmeid, et parandada direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamisalasse kuuluvate liikide elupaikade ning direktiivi 2009/147/EÜ kohaldamisalasse kuuluva loodusliku linnustiku elupaikade kvaliteeti ja kvantiteeti – pidev paranemine aitab kaasa nende liikide elupaikade piisava kvantiteedi ja kvaliteedi saavutamisele.

- (35) Oluline on tagada, et direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamisalasse kuuluvaid heas seisundis elupaigatüüpide esinemiskohtasid suurendatakse järkjärgult liikmesriikide kogu Euroopa territooriumil ja kogu liidu territooriumil, kuni on saavutatud iga elupaigatüübi soodsat seisundit tähistav võrdluspindala ja liikmesriikides on vähemalt 90 % nendest aladest heas seisundis, mis on vajalik liidus kõnealuste elupaigatüüpide soodsa kaitsestaatuse saavutamiseks. Igakülgsest põhjendatud juhtudel ja selliste elupaigatüüpide puhul, mis on liidus väga tavalised ja laialt levinud ning mis hõlmavad rohkem kui 3 % asjaomase liikmesriigi Euroopa territooriumist, peaks liikmesriikidel olema lubatud kohaldada käesoleva määruse I lisas loetletud üksikute heas seisundis elupaigatüüpide puhul madalamat protsendimäära kui 90 %, kui see ei takista direktiivi 92/43/EMÜ artikli 1 punkti e kohaselt kindlaks määratud elupaigatüüpide soodsa kaitsestaatuse saavutamist või säilitamist riiklikul biogeograafilisel tasandil. Kui liikmesriik seda erandit kohaldab, peaks ta seda oma riiklikus taastamiskavas põhjendama.
- (36) Oluline on tagada, et direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamisalasse kuuluvate liikide elupaikade ning direktiivi 2009/147/EÜ kohaldamisalasse kuuluva loodusliku linnustiku elupaikade kvaliteeti ja kvantiteeti suurendatakse järk-järgult liikmesriikide kogu Euroopa territooriumil ja kogu liidu territooriumil, kuni nendest piisab nende liikide pikaajalise püsijäämise tagamiseks.

- (37) On oluline, et liikmesriigid kehtestaksid meetmed, mille eesmärk on tagada, et käesoleva määruse kohaldamisalasse kuuluvate elupaigatüüpide esinemiskohtade, mille suhtes kohaldatakse taastamismeetmeid, seisund paraneks pidevalt kuni hea seisundi saavutamiseni, ning et liikmesriigid kehtestaksid meetmed, mille eesmärk on tagada, et pärast hea seisundi saavutamist nende elupaigatüüpide olek märkimisväärselt ei halveneks, et mitte seada ohtu hea seisundi pikaajalist säilimist või saavutamist. Nende tulemuste mitte saavutamine ei tähenda, et kohustust kehtestada nende tulemuste saavutamiseks sobivad meetmed ei täideta. Samuti on oluline, et liikmesriigid püüaksid teha jõupingutusi, et hoida ära selliste alade seisundi olulist halvenemist, mis on hõlmatud selliste elupaigatüüpidega, mis kas juba on heas seisundis või ei ole heas seisundis, kuid mille suhtes veel ei kohaldata taastamismeetmeid. Sellised meetmed on olulised, et vältida taastamisvajaduste suurenemist tulevikus, ning need peaksid keskenduma liikmesriikide poolt oma riiklikes taastamiskavades kindlaks määratud elupaigatüüpide esinemiskohtadele, mis tuleb taastamiseesmärkide saavutamiseks taastada. On asjakohane võtta arvesse vääramatu jõu esinemise võimalust, näiteks looduskatastroofe, mis võivad kaasa tuua kõnealuste elupaigatüüpidega hõlmatud alade seisundi halvenemise, samuti elupaikade vältimatuid muutusi, mis on otseselt tingitud kliimamuutustest. Väljaspool Natura 2000 alasid on asjakohane arvesse võtta ka sellise kava või projekti tulemusi, mis pakuvad ülekaalukat avalikku huvi ja mille jaoks ei ole vähem kahjulikke alternatiivseid lahendusi. Taastamismeetmete võtmist vajavate alade puhul tuleks see kindlaks määrata iga juhtumi puhul eraldi. Natura 2000 alade puhul antakse kavadele ja projektidele luba vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikele 4. On asjakohane tagada, et alternatiivide puudumisel jääks liikmesriikidele võimalus kohaldada olukorra halvenemise vältimise nõuet oma territooriumi iga biogeograafilise piirkonna tasandil iga elupaigatüübi ja liigi elupaiga kohta. Selline võimalus peaks olema lubatud teatavatel tingimustel, sealhulgas tingimusel, et iga olulise halvenemise ilmnemise korral võetakse hüvitusmeetmeid. Kui taastamismeetme tulemusel muudetakse ala ühest käesoleva määruse kohaldamisalasse kuuluvast elupaigatüübist teiseks käesoleva määruse kohaldamisalasse kuuluvaks elupaigatüübiks, ei tuleks selle ala seisundit pidada halvenenuks.

- (38) Käesolevas määruses sätestatud erandite tegemiseks seisundi pideva parandamise ja halvenemise ärahoidmise kohustusest väljaspool Natura 2000 alasid, peaksid liikmesriigid eeldama, et taastuvatest energiaallikatest energiat tootvad jaamad, nende võrguühendused, sellega seotud võrk ise ja salvestusvahendid pakuvad ülekaalukat avalikku huvi. Liikmesriikidel peaks olema võimalik otsustada selle eelduse kohaldamist igakülgset põhjendatud ja konkreetsetel asjaoludel piirata, näiteks riigikaitsega seotud põhjustel. Lisaks peaks liikmesriikidel olema võimalik vabastada sellised taastuvenergia projektid nõudest, et kõnealuste erandite kohaldamiseks ei ole kättesaadavad vähem kahjulikud alternatiivsed lahendused, tingimusel et nende projektide puhul on tehtud keskkonnamõju strateegiline hindamine või keskkonnamõju hindamine. Selliste jaamade käsitlemine ülekaaluka avaliku huvina ja asjakohasel juhul vähem kahjulike alternatiivsete lahenduste hindamise nõude piiramine võimaldaks selliste projektide lihtsustatud hindamist seoses käesoleva määruse kohaste eranditega ülekaaluka avaliku huvi hindamisel.

- (39) Kõige tähtsamaks tuleks pidada tegevusi, mille ainus eesmärk on kaitse või riigi julgeolek. Seetõttu võivad liikmesriigid taastamismeetmete kehtestamisel teha sellisel eesmärgil kasutatavatele aladele erandi, kui neid meetmeid peetakse kokkusobimatuks kõnealuste alade jätkuva sõjalise kasutamisega. Käesoleva määruse nende sätete kohaldamisel, mis käsitlevad erandeid seisundi pideva parandamise ja halvenemise ärahoidmise kohustusest väljaspool Natura 2000 alasid, peaks liikmesriikidel olema lubatud lisaks eeldada, et sellist tegevust käsitlevad kavad ja projektid pakuvad ülekaalukat avalikku huvi. Samuti peaks liikmesriikidel olema võimalik vabastada sellised kavad ja projektid nõudest, et puuduvad vähem kahjulikud alternatiivsed lahendused. Kui seda erandit kohaldatakse, peaks liikmesriik siiski kehtestama meetmed, niivõrd kui see on mõistlik ja teostatav, et leevendada nende kavade ja projektide mõju elupaigatüüpidele.
- (40) ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 on toodud esile vajadus võtta jõulisemaid meetmeid kahjustatud mereökosüsteemide, sealhulgas süsinikurikaste ökosüsteemide ning kalade oluliste kudemis- ja kasvualade taastamiseks. Strateegias nähakse samuti ette, et komisjon esitab kalavarude ja mereökosüsteemide kaitsmise kohta uue tegevuskava ettepaneku.

- (41) Direktiivi 92/43/EMÜ I lisa loetletud mereelupaigatüübid on määratletud laialt ja hõlmavad paljusid ökoloogiliselt erinevaid alatüüpe, millel on erinev taastumispotentsiaal, mistõttu on liikmesriikidel nende elupaigatüüpide tasandil raske kehtestada sobivaid taastamismeetmeid. Kõnealuse direktiivi II lisa loetletud mereelupaikade tüüpe tuleks seetõttu veelgi täpsustada, kasutades Euroopa Liidu loodusteabe süsteemi (EUNIS) mereelupaikade klassifikatsiooni asjakohaseid tasemeid. Iga sellise elupaigatüübi soodsa kaitsestaatuse saavutamiseks peaksid liikmesriigid kehtestama soodsat seisundit tähistavad võrdluspindalad, kui neid võrdluspindalasid ei ole muudes liidu õigusaktides juba käsitletud. Merepõhja pehmete setete elupaigatüüpide rühm, mis vastab direktiivis 2008/56/EÜ määratletud teatavatele merepõhja elupaiga põhitüüpidele, mis levib laialt mitmete liikmesriikide merealadel. Seetõttu peaks liikmesriikidel olema lubatud piirata järk-järgult kehtestatavaid taastamismeetmeid väiksemale osale nende elupaigatüüpide esinemiskohast, mis ei ole heas seisundis, tingimusel et see ei takista direktiivi 2008/56/EÜ kohaselt kindlaks määratud hea keskkonnaseisundi saavutamist või säilimist, võttes eelkõige arvesse kõnealuse direktiivi artikli 9 lõike 3 kohaselt kehtestatud hea keskkonnaseisundi piiritlemise läviväärtusi tunnustele, millele osutatakse kõnealuse direktiivi I lisa punktides 1 ja 6, nende elupaigatüüpide kao ulatuse, nende elupaigatüüpide seisundile avalduva kahjuliku mõju ja sellise kahjuliku mõju maksimaalse lubatud ulatuse kohta.

- (42) Kui ranniku- ja mereelupaikade kaitsmiseks on vaja reguleerida püügitegevust või vesiviljelust, siis kohaldatakse ühist kalanduspoliitikat (ÜKP). Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1380/2013¹² on ÜKP eesmärgina ette nähtud rakendada kalavarude majandamisel eelkõige ökosüsteemipõhist lähenemisviisi, et viia püügitegevuse negatiivne mõju mereökosüsteemile miinimumini. Samuti on selles määruses osutatud, et ÜKPga püütakse tagada, et vesiviljeluses ja püügitegevuses välditakse merekeskkonna seisundi halvenemist.

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1380/2013 ühise kalanduspoliitika kohta, millega muudetakse nõukogu määruseid (EÜ) nr 1954/2003 ja (EÜ) nr 1224/2009 ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EÜ) nr 2371/2002 ja (EÜ) nr 639/2004 ning nõukogu otsus 2004/585/EÜ (ELT L 354, 28.12.2013, lk 22).

- (43) Elurikka ja vastupanuvõimelise looduse pideva, pikaajalise ja kestliku taastumise eesmärgi saavutamiseks peaksid liikmesriigid täielikult ära kasutama ÜKP pakutavaid võimalusi. Liidu ainupädevuse raames on liikmesriikidel mere bioloogiliste ressursside kaitse valdkonnas võimalik kasutusele võtta mittediskrimineerivaid meetmeid kalavarude kaitsmiseks ja majandamiseks ning mereökosüsteemide kaitsestaatuse säilitamiseks või parandamiseks 12 meremiili piires. Lisaks on otsese majandamishuviga liikmesriikidel, nagu on määratletud määruses (EL) nr 1380/2013, võimalik kokku leppida ühiste soovitude esitamises selliste kaitsemeetmete kohta, mida on vaja liidu keskkonnaõigusest tulenevate kohustuste täitmiseks. Kui liikmesriik lisab oma riiklikku taastamiskavasse kaitsemeetmed, mis on vajalikud käesoleva määruse eesmärkide saavutamiseks, ja need kaitsemeetmed nõuavad ühiste soovitude esitamist, peaks asjaomane liikmesriik konsulteerima teistega ja esitama need ühised soovitud tähtaja jooksul, mis võimaldab need õigeaegselt vastu võtta enne vastavaid tähtaegu, et edendada mereökosüsteemide kaitse eri poliitikavaldkondade sidusust. Neid meetmeid hinnatakse ja need võetakse kasutusele vastavalt ÜKP raames kehtestatud nõuetele ja menetlustele.

- (44) Direktiiviga 2008/56/EÜ kohustatakse liikmesriike tegema koostööd kahepoolset ning piirkonna ja allpiirkonna koostöömehhanismide raames, sealhulgas piirkondlike merekonventsioonide, nimelt Kirde-Atlandi merekeskkonna kaitse konventsiooni,¹³ Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsiooni,¹⁴ Vahemere merekeskkonna ja rannikuala kaitse konventsiooni¹⁵ ning 21. aprillil 1992 Bukarestis allkirjastatud Musta mere kaitse konventsiooni raames, ning kalandusmeetmete puhul ÜKPst lähtudes moodustatud piirkondlike rühmade raames.
- (45) Oluline on kehtestada taastamismeetmed ka selliste mereliikide elupaikade jaoks nagu haid ja raid, mis kuuluvad näiteks 23. juunil 1979 Bonnis allkirjastatud metsloomade rändliikide kaitse konventsiooni kohaldamisalasse või Euroopa piirkondlike merekonventsioonide ohustatud ja väljasuremisohus liikide loetelude kohaldamisalasse, sest neil on ökosüsteemis oluline funktsioon, kuid nad ei kuulu direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamisalasse.
- (46) Selleks et toetada maismaa-, magevee-, ranniku- ja mereelupaikade taastamist ja nende seisundi halvenemise ärahoidmist, on liikmesriikidel võimalus määrata täiendavad alad „kaitsealadeks“ või „rangelt kaitstud aladeks“, rakendada muid tulemuslikke pindalapõhiseid kaitsemeetmeid ning edendada eramaa kaitse meetmeid.

¹³ EÜT L 104, 3.4.1998, lk 2.

¹⁴ EÜT L 73, 16.3.1994, lk 20.

¹⁵ EÜT L 240, 19.9.1977, lk 3.

- (47) Linnaökosüsteemid moodustavad ligikaudu 22 % liidu maismaapinnast ja sellel alal elab enamik liidu kodanikest. Linna rohealad hõlmavad muu hulgas linna metsatukki, parke ja aedu, linnafarme, puiesteid, linna niite ja hekke. Nagu teisedki käesolevas määruses käsitletavat ökosüsteemid, on linnade ökosüsteemid elurikkuse seisukohast olulised elupaigad, eelkõige taimede, lindude ja putukate, sealhulgas tolmeldajate jaoks. Samuti tagavad need mitmeid teisi väga olulisi ökosüsteemiteenuseid, sealhulgas selliseid, mis on seotud looduskatastroofide riski vähendamise ja kontrolli (näiteks üleujutuste, soojusaarte korral), jahutamise, vaba aja veetmise võimaluste, vee ja õhu filtreerimise ning kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemisega. Linna rohealade suurendamine on oluline parameeter, et mõõta seda, kuidas suureneb linnade ökosüsteemide suutlikkus neid olulisi teenuseid osutada. Taimkatte suurendamine konkreetses linnapiirkonnas aeglustab vee äravoolu, vähendades nii jõgede sademevee ülevoolust tulenevat reostuse ohtu, ja aitab hoida suvist temperatuuri madalal, suurendades vastupanuvõimet kliimamuutustele, ning annab loodusele arenguks lisaruumi. Linna rohealade suurendamine parandab paljudel juhtudel linna ökosüsteemi tervist. Heas seisundis linna ökosüsteemid on omakorda hädavajalikud, et toetada teiste oluliste Euroopa ökosüsteemide tervist – näiteks ühendada ümbritseva maapiirkonna looduslikke alasid, parandada jõgede tervist linnast eemal, luua linnu- ja tolmeldajaliikidele turvapaigad ja pesitsemisalad, mis on seotud põllumajanduslike ja metsaelupaikadega, ning pakkuda olulisi elupaiku rändlindudele.

- (48) Jõuliselt tuleb tugevdada meetmeid, millega tagatakse, et linnade kaetus rohealadega, eriti puudega, ei ole enam vähenemise ohus. Tagamaks, et linnade rohealad võimaldaksid ka edaspidi vajalikke ökosüsteemiteenuseid, tuleks nende kadu peatada, need taastada ja neid suurendada, muu hulgas roheline taristu ja looduspõhiste lahenduste, näiteks haljaskatuste ja -seinte lõimimisega hoonete kavandamisse. Selline lõimimine võib aidata kaasa mitte ainult linnade rohealade, vaid ka – kui puud on hõlmatud – linnapuude võrastiku liituse säilitamisele ja suurendamisele.
- (49) Teaduslikud tõendid näitavad, et kunstlik valgus avaldab elurikkusele negatiivset mõju. Kunstlik valgus võib mõjutada ka inimeste tervist. Käesoleva määruse kohaste riiklike taastamiskavade koostamisel peaks liikmesriikidel olema võimalik kaaluda valgusreostuse takistamist, vähendamist või heastamist kõigis ökosüsteemides.

- (50) ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 nõutakse suuremate jõupingutuste tegemist mageveeökosüsteemide ja jõgede looduslike funktsioonide taastamiseks. Mageveeökosüsteemide taastamine peaks hõlmama jõupingutusi jõgede ning nende kaldavööndite ja lammide loodusliku sidususe taastamiseks, sealhulgas kõrvaldades kunstlikke tõkkeid, et toetada soodsa kaitsestaatuse saavutamist jõgedele, järvedele ja lammielupaikadele ning neis elupaikades elavatele liikidele, mis on kaitstud direktiividega 92/43/EMÜ ja 2009/147/EÜ, ning täites ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 seatud üht peamist eesmärki, nimelt taastada vähemalt 25 000 km ulatuses jõgede vaba vool, seda võrreldes 2020. aastaga, mil ELi elurikkuse strateegia aastani 2030 vastu võeti. Tõkete kõrvaldamisel peaksid liikmesriigid eelkõige võtma ette iganenud tõkked, mis ei ole enam vajalikud taastuenergia tootmiseks, siseveelaevasõiduks, veevarustuseks ega muuks otstarbeks.
- (51) Liidus on tolmeldajate arvukus viimastel aastakümnetel märgatavalt vähenenud, kusjuures iga kolmas mesilase- ja liblikaliik väheneb ning iga kümnes selline liik on väljasuremisohus. Tolmeldajad on maismaaökosüsteemide toimimiseks, inimeste heaoluks ja toiduga kindlustatuseks väga olulised, sest nad tolmeldavad looduslikke ja kultuurtaimi. Komisjoni talituste ja Euroopa Keskkonnaameti (EEA) ühiselt algatatud looduskapitali arvestamise integreeritud süsteemi (INCA) projekti tulemustel põhinev 2021. aasta aruanne näitab, et peaaegu 5 000 000 000 eurot liidu iga-aastasest põllumajandustoodangust on otseselt seotud putuktolmeldajatega.

- (52) Vastuseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu üleskutsetele tegeleda tolmeldajate arvukuse vähenemisega käivitas komisjon oma 1. juuni 2018. aasta teatisega tolmeldajaid käsitleva ELi algatuse. Algatuse rakendamist käsitleva 27. mai 2021. aasta eduaruande kohaselt on tolmeldajate arvukuse vähenemise põhjuste, sealhulgas pestitsiidide kasutamise probleemiga tegelemisel endiselt märkimisväärsed probleemid. Mõlemad, nii Euroopa Parlament oma 9. juuni resolutsioonis kui ka nõukogu oma 17. detsembri 2020. aasta järeldustes, mis käsitlevad Euroopa Kontrollikoja eriaruannet nr 15/2020, kutsusid üles võtma jõulisemaid meetmeid tolmeldajate arvukuse vähenemise vastu võitlemiseks ja kehtestama kogu liitu hõlmava tolmeldajate seire raamistiku ning selged eesmärgid ja näitajad kohustuse kohta pöörata tolmeldajate arvukuse vähenemine kasvule. Oma 2020. aastal välja antud eriaruandes soovitas Euroopa Kontrollikoda komisjonil luua tolmeldajaid ähvardavate riskidega tegelemiseks asjakohased juhtimis- ja järelevalvemehhanismid. Komisjon esitas oma 24. jaanuari 2023. aasta teatises tolmeldajaid käsitleva läbivaadatud ELi algatuse „Tolmeldajaid käsitleva ELi algatuse läbivaatamine. Uus tolmeldajaid käsitlev kokkulepe“, milles sätestatakse meetmed, mida liit ja selle liikmesriigid peavad võtma, et pöörata tolmeldajate arvukuse vähenemine 2030. aastaks kasvule.
- (53) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse ettepanekuga taimekaitsevahendite säästva kasutamise kohta tahetakse reguleerida üht tolmeldajate arvukuse vähenemise põhjustajat, keelates pestitsiidide kasutamise ökoloogiliselt tundlikel aladel, millest paljud on käesoleva määrusega hõlmatud, näiteks aladel, kus säilitatakse tolmeldajate liike, keda Euroopa punases raamatus loetakse väljasuremisohuks olevaks.

- (54) Ohutu, kestliku, täisväärtusliku ja taskukohase toidu pakkumiseks on vaja kestlikke, vastupanuvõimelisi ja elurikkaid agroökosüsteeme. Elurikkad agroökosüsteemid suurendavad ka põllumajanduse vastupanuvõimet kliimamuutuste ja keskkonnariskide suhtes ning tagavad samal ajal toiduohutuse ja toiduga kindlustatuse ja aitavad luua maapiirkondades uusi töökohti, eelkõige selliseid, mis on seotud mahepõllumajanduse ning maaturismi ja vaba aja veetmisega. Seetõttu peab liit parandama oma põllumajandusmaa elurikkust mitmesuguste olemasolevate tavade abil, mis on kasulikud elurikkuse suurendamise jaoks või sellega kokku sobivad, sealhulgas ekstensiivse põllumajanduse kasutamine. Ekstensiivne põllumajandus on eluliselt tähtis paljude liikide ja elupaikade säilimiseks elurikastel aladel. Paljud ekstensiivsed põllumajandustavad toovad elurikkuse, ökosüsteemiteenuste ja maastikuelementide kaitse seisukohast mitmekülgset ja märkimisväärset kasu, näiteks täppis- ja mahepõllumajandus, agroökoloogia, agrometsandus ja vähese intensiivsusega püsirohumaad. Selliste tavade eesmärk ei ole põllumajandusmaa kasutamise peatamine, vaid pigem seda liiki kasutuse kohandamine nii, et see tooks kasu põllumajanduslike ökosüsteemide pikaajalisele toimimisele ja tootlikkusele. Taastamises pikaajalise kasu saavutamiseks on olulised omanikele, põllumajandustootjatele ja teistele maahaldajatele mõeldud rahaliselt atraktiivsed rahastamiskavad, et nad selliseid tavaid vabatahtlikult kasutaksid.

- (55) Tuleb kehtestada taastamismeetmed, et suurendada agroökosüsteemide elurikkust kogu liidus, sealhulgas aladel, kus puuduvad direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamisalasse kuuluvad elupaigatüübid. Kuna puudub ühine meetod agroökosüsteemide seisundi hindamiseks, mis võimaldaks kehtestada konkreetsed agroökosüsteemide taastamise eesmärgid, on asjakohane kehtestada üldine kohustus parandada agroökosüsteemide elurikkust ja mõõta selle kohustuse täitmist, võttes aluseks valitud näitajad, nagu rohumaaliblikate indeks, orgaanilise süsiniku varu mineraalsetes põllumuldades või suure mitmekesisusega maastikuelementidega põllumajandusmaa osakaal.
- (56) Kuna põllumajandusmaastike linnud on agroökosüsteemide seisundi üldtuntud ja laialdaselt tunnustatud põhinäitajad, on asjakohane seada eesmärgid nende taastumiseks. Selliste eesmärkide saavutamise kohustus peaks kehtima liikmesriikide, mitte üksikute põllumajandustootjate suhtes. Liikmesriigid peaksid saavutama need eesmärgid, kehtestades tulemuslikud põllumajandusmaa taastamise meetmed ning tehes koostööd põllumajandustootjate ja muude sidusrühmadega ja toetades neid meetmete kavandamisel ja rakendamisel kohapeal.
- (57) Põllumajandusmaa mitmekesised maastikuelemendid, sealhulgas puhverribad, külvikorraga või külvikorraväline kesa, hekid, üksikud puud või puuderühmad, puude read, põlluservad, rohelaigud, kraavid, ojad, väikesed märgalad, terrassid, kivikalmed ja -aiad, väikesed tiigid ja kultuurilised elemendid, moodustavad koha looduslikele taimedele ja loomadele, sealhulgas tolmeldajatele, hoiavad ära mulla erosiooni ja vähenemise, filtreerivad õhku ja vett ning toetavad kliimamuutuste leevendamist ja nendega kohanemist ja tolmeldamisest sõltuvate põllumajanduskultuuride tootlikkust. Tootlikke omadusi võib teatavatel tingimustel samuti käsitada suure mitmekesisusega maastikuelementidena.

- (58) Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) eesmärk on toetada ja tugevdada keskkonnakaitset, sealhulgas elurikkust. Poliitika konkreetsete eesmärkide hulka kuulub panustamine elurikkuse vähenemise peatamisse ja selle suundumuse ümberpööramise, ökosüsteemiteenuste parandamine ning elupaikade ja maastike säilitamine. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/2115¹⁶ kehtestatud uues ÜPP tingimuste standardis nr 8 „Maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisund“ (HPK 8) nõutakse, et pindalatoetuste saajatel peab vähemalt 4 % põllumaast põllumajandusettevõtte tasandil olema tootmisega mitteseotud maa-alade või objektide, näiteks kesa all, ning nad peavad säilitama olemasolevad maastikule iseloomulikud vormid. Kõnealuse hea põllumajandus- ja keskkonnaseisundi standardi nr 8 järgimisega seotud 4 % osakaalu võib vähendada 3 %-ni, kui teatavad eeltingimused on täidetud. See kohustus aitab liikmesriikidel saavutada põllumajandusmaa mitmekesiste maastikuelementide osas positiivset suundumust. Peale selle on liikmesriikidel ÜPP raames võimalus koostada põllumajandustootjate põllumajandustavade jaoks põllumajandusmaal ökokavad, mis võivad hõlmata maastikuelementide või tootmisega mitteseotud alade säilitamist ja loomist. Liikmesriigid võivad oma ÜPP strateegiakavadesse lisada ka põllumajanduse keskkonna- ja kliimakoostusi, sealhulgas maastikuelementide paremat majandamist, mis läheb kaugemale HPK standardist nr 8 ja/või ökokavadest. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/783¹⁷ loodud programmi LIFE looduse ja bioloogilise mitmekesisuse allprogrammi projektid aitavad samuti suunata Euroopa elurikkust põllumajandusmaal 2030. aastaks taastumisele, toetades direktiivide 92/43/EMÜ ja 2009/147/EÜ ning ELi elurikkuse strateegia aastani 2030 rakendamist.

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 2. detsembri 2021. aasta määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 6.12.2021, lk 1).

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/783, millega luuakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1293/2013 (ELT L 172, 17.5.2021, lk 53).

- (59) Põllumajanduses (st rohu- ja põllumaadena) kasutatava, riiklikke kasvuhoonegaaside inventuure käsitlevates IPCC 2006. aasta suunistes määratletud turvasmulla ehk kuivendatud turbaalade taastamine ja märjutamine aitab saavutada olulist elurikkusega kaasnevat kasu, vähendada oluliselt kasvuhoonegaaside heidet ja saada muud keskkonnaval kasu ning aitab samal ajal muuta põllumajandusmaastikku mitmekesisemaks. Liikmesriigid saavad valida mitmesuguseid põllumajanduses kasutatavate kuivendatud turbaalade taastamise meetmeid, nagu põllumaa muutmine püsirohumaaks, ekstensiivistamismeetmed, millega koos vähendatakse kuivendamist, aga ka täielik märjutamine koos märgalaviljeluse võimalusega või turvast moodustava taimestiku rajamine. Kõige suurem kliimaalane kasu tuleneb põllumaa taastamisest ja märjutamisest, millele järgneb intensiivselt kasutatavate rohumaade taastamine. Et võimaldada põllumajanduses kasutatavate kuivendatud turbaalade taastamise eesmärki paindlikult rakendada, peaksid liikmesriigid saama põllumajanduses kasutatavate kuivendatud turbaalade eesmärkide täitmisel arvesse võtta kuivendatud turbaalade taastamist ja märjutamist turbakaevandamisaladel ning teataval määral ka kuivendatud turbaalade taastamist ja märjutamist muul otstarbel kasutataval (nt metsa all oleval) maal. Kui see on igakülgsest põhjendatud ja kui põllumajanduslikul otstarbel kasutatavate kuivendatud turbaalade märjutamist ei ole võimalik rakendada märkimisväärse negatiivse mõju tõttu hoonetele, taristule, kliimamuutustega kohanemisele või muudele avalikele huvidele ning kui turbaalade märjutamine ei ole teostatav muu maakasutuse alusel, peaks liikmesriikidel olema võimalik vähendada turbaalade märjutamise määra.

- (60) Et elurikkuse eeliseid täielikult ära kasutada, peaks kuivendatud turbaalade taastamine ja märjutamine ulatuma kaugemale direktiivi 92/43/EMÜ I lisas loetletud märgalade elupaigatüüpidest, mis tuleb taastada ja taasluua. Andmeid turvasmulla ulatuse ning selle kasvuhoonegaaside heite ja nende sidumise kohta seiratakse ja need tehakse kättesaadavaks LULUCFi sektori aruandluse kaudu riiklikes kasvuhoonegaaside inventuurides, mille liikmesriigid esitavad ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni alusel. Taastatud ja märjutatud turbaalade tootlikku kasutamist saab jätkata alternatiivsetel viisidel. Näiteks märgalaviljelus ehk sootaimede kasvatamine soostunud turbaaladel võib hõlmata mitut liiki pilliroo, teatavat liiki puidu, mustika ja jõhvika ning turbasambla kasvatamist ning vesipühvlite karjatamist. Sellised tavad peaksid tuginema kestliku majandamise põhimõtetele ja olema suunatud elurikkuse suurendamisele, et neil oleks nii rahaliselt kui ka ökoloogiliselt suur väärtus. Märgalaviljelus võib olla kasulik ka mitmele liidus ohustatud liigile ning võib samuti hõlbustada märgalade ja nendega seotud liikide populatsioonide sidusust liidus. Kuivendatud turbaalade taastamise ja märjutamise meetmeid ning võimaliku saamata jäänud tulu kompenseerimist saab rahastada mitmesugustest allikatest, sealhulgas liidu eelarvest ja liidu rahastamisprogrammide alusel tehtavatest kulutustest.

- (61) Komisjoni 16. juuli 2021. aasta teatistes esitatud uues ELi metsastrateegias aastani 2030 rõhutati vajadust taastada metsade elurikkus. Metsad ja muu metsamaa katavad rohkem kui 43,5 % liidu maismaast. Elurikkad metsaökosüsteemid on kliimamuutuste suhtes haavatavad, kuid need on ka looduslikud liitlased kliimamuutuste ja kliimaga seotud riskidega kohanemisel ja nende vastu võitlemisel, sealhulgas tänu oma süsinikuvarule ja süsiniku sidumise funktsioonile, ning tagavad paljud muud elutähtsad ökosüsteemiteenused ja hüved, nagu puit, toit ja mittepuidulised metsasaadused, kliima reguleerimine, mulla stabiliseerimine ja erosiooni takistamine ning õhu ja vee puhastamine.
- (62) Tuleb kehtestada taastamismeetmed, et suurendada metsaökosüsteemide elurikkust kogu liidus, sealhulgas aladel, kus puuduvad direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamisalasse kuuluvad elupaigatüübid. Kuna metsaökosüsteemide seisundi hindamiseks puudub ühine meetod, mis võimaldaks kehtestada konkreetseid metsaökosüsteemide taastamise eesmärgid, on asjakohane kehtestada üldine kohustus parandada metsaökosüsteemide elurikkust ja mõõta selle kohustuse täitmist, võttes aluseks levinud metsalinnustiku indeksi ja muud valitud näitajad, näiteks seisev surnud puit, lamapuit, ebaühtlase vanuselise struktuuriga metsade osakaal, metsade sidusus, süsinikuvaru, pärismaiste puuliikidega metsade osakaal ja puuliikide mitmekesisus.

- (63) Metsaökosüsteemide elurikkuse suurendamiseks vajalike taastamismeetmete kavandamisel ja kehtestamisel ning metsade elurikkuse näitajate jaoks rahuldavate tasemetega kehtestamisel peaksid liikmesriigid võtma arvesse metsatulekahjude riske, lähtudes kohalikest oludest. Liikmesriigid peaksid selliste riskide vähendamiseks kasutama parimaid tavaid, eelkõige neid, mida on kirjeldatud komisjoni 2021. aastal avaldatud suunistes maismaal toimuvate metsa- ja maastikupõlengute ennetamise kohta.
- (64) ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 on võetud kohustus istutada 2030. aastaks vähemalt kolm miljardit puud, järgides täielikult ökoloogilisi põhimõtteid. Komisjoni 16. juuli 2021. aasta teatises esitatud uus ELi metsastrateegia aastani 2030 sisaldab tegevuskava kõnealuse lubaduse täitmiseks, lähtudes üldpõhimõttest istutada ja kasvatada sobivaid puid sobivas kohas ja sobival otstarbel. Veebipõhine puuloendur on kättesaadav vahend kohustustega seotud panuste ja edusammude registreerimiseks ning liikmesriigid peaksid istutatud puud selles vahendis dokumenteerima. Nagu on sätestatud ELi elurikkuse strateegias aastani 2030 ja ELi uues metsastrateegias aastani 2030, avaldas komisjon 17. märtsil 2023 suunised elurikkust soodustava metsastamise, taasmetsastamise ja puude istutamise kohta. Nende suunistega, milles esitatakse arvesse võetavate ökoloogiliste põhimõtete raamistik, püütakse aidata kaasa kohustuste täitmisele ja toetada selle kaudu käesoleva määruse rakendamist.

- (65) Direktiivide 92/43/EMÜ ja 2009/147/EÜ alusel kaitstud elupaikade ja liikide, tolmeldajate ning magevee-, linna-, põllumajandus- ja metsaökosüsteemide taastamise eesmärgid ja kohustused peaksid üksteist täiendama ja toimima koostoimes, et saavutada üldeesmärk taastada ökosüsteemid liikmesriikide maismaa- ja merealadel. Ühe konkreetse eesmärgi täitmiseks vajalikud taastamismeetmed aitavad paljudel juhtudel täita ka muid eesmärke või kohustusi. Seepärast peaksid liikmesriigid kavandama taastamismeetmeid strateegiliselt, et need aitaksid võimalikult tulemuslikult kaasa looduse taastumisele kogu liidus. Taastamismeetmeid tuleks kavandada ka nii, et need aitaksid leevendada kliimamuutusi ja nendega kohaneda ning ära hoida ja ohjata looduskatastroofide mõju, samuti maa degradeerumist. Nende eesmärk peaks olema optimeerida ökosüsteemide ökoloogilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid funktsioone, sealhulgas nende tootlikkuse potentsiaali, võttes arvesse nende panust asjaomaste piirkondade ja kogukondade kestlikku arengusse. Soovimatute tagajärgede vältimiseks peaksid liikmesriigid arvesse võtma ka taastamismeetmete rakendamise prognoositavat sotsiaal-majanduslikku mõju ja hinnangulist kasu. Oluline on, et liikmesriigid koostaksid oma üksikasjalikud riiklikud taastamiskavad parimate kättesaadavate teaduslike tõendite põhjal. Dokumenteeritud andmed ajaloolise leviku ja pindala ning kliimamuutustest tulenevate keskkonnatingimuste prognoositavate muutuste kohta peaksid andma teavet elupaigatüüpide soodsat seisundit tähistavate võrdluspindalade kindlaksmääramiseks. Lisaks on oluline, et üldsusele antaks varajased ja tõhusad võimalused nende kavade väljatöötamises osaleda. Liikmesriigid peaksid võtma arvesse oma territooriumil valitsevaid eritingimusi ja -vajadusi, et kavades saaks reageerida asjakohastele surveteguritele, ohtudele ja elurikkuse vähenemise põhjustajatele, ning nad peaksid tegema koostööd piiriülese taastamise ja sidususe tagamiseks.

- (66) Selleks et tagada koostoime looduse kaitsmiseks, säilitamiseks ja taastamiseks liidus võetud ja võetavate meetmete vahel, peaksid liikmesriigid oma riiklike taastamiskavade koostamisel võtma arvesse järgmist: Natura 2000 alade jaoks kehtestatud kaitsemeetmed ning tähtsuse järjekorda pandud tegevusraamistikud, mis on koostatud kooskõlas direktiividega 92/43/EMÜ ja 2009/147/EÜ; meetmed Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/60/EÜ¹⁸ kohaselt koostatud vesikondade majandamiskavades sisalduvate veekogude hea ökoloogilise ja keemilise seisundi saavutamiseks; kõigis liidu merepiirkondades hea keskkonnaseisundi saavutamist toetavad merestrateegiad, mis on koostatud kooskõlas direktiiviga 2008/56/EÜ; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2016/2284¹⁹ alusel koostatud riiklikud õhusaaste kontrolli programmid; bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni artikli 6 kohaselt välja töötatud riiklikud elurikkuse strateegiad ja tegevuskavad, samuti määruse (EL) nr 1380/2013 kohaselt vastu võetud kaitsemeetmed ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/1241²⁰ kohaselt vastu võetud tehnilised meetmed.

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2000. aasta direktiiv 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik (EÜT L 327, 22.12.2000, lk 1).

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. detsembri 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/2284, mis käsitleb teatavate õhusaasteainete riiklike heitkoguste vähendamist, millega muudetakse direktiivi 2003/35/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks 2001/81/EÜ (ELT L 344, 17.12.2016, lk 1).

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/1241, mis käsitleb kalavarude ja mereökosüsteemide kaitsmist tehniliste meetmete abil ning millega muudetakse nõukogu määrusi (EÜ) nr 1967/2006, (EÜ) nr 1224/2009 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EL) nr 1380/2013, (EL) 2016/1139, (EL) 2018/973, (EL) 2019/472 ja (EL) 2019/1022 ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EÜ) nr 894/97, (EÜ) nr 850/98, (EÜ) nr 2549/2000, (EÜ) nr 254/2002, (EÜ) nr 812/2004 ja (EÜ) nr 2187/2005 (ELT L 198, 25.7.2019, lk 105).

- (67) Selleks et tagada sidusus käesoleva määruse ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/2001²¹, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1999²² ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 98/70/EÜ²³ eesmärkide vahel seoses taastuvatest energiaallikatest toodetud energia edendamisega, eelkõige riiklike taastamiskavade ettevalmistamise käigus, peaksid liikmesriigid võtma arvesse taastuvenergiaprojektide potentsiaali aidata saavutada looduse taastamise eesmärgi.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/2001 taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta (ELT L 328, 21.12.2018, lk 82).

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1).

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 1998. aasta direktiiv 98/70/EÜ bensiini ja diislikütuse kvaliteedi ning nõukogu direktiivi 93/12/EMÜ muutmise kohta (EÜT L 350, 28.12.1998, lk 58).

- (68) Arvestades, kui oluline on tegeleda järjepidevalt elurikkuse vähenemise ja kliimamuutustega seotud probleemidega, tuleks elurikkuse taastamisel võtta arvesse taastuenergia kasutuselevõtmist ning vastupidi. Peaks olema võimalik ühendada taastamistegevus ja taastuenergiaprojektide kasutuselevõtt, sealhulgas taastuenergia eelisarendusaladel ja sihtotstarbelistes võrgupiirkondades. Direktiivis (EL) 2018/2001 nähakse ette, et liikmesriigid korraldavad koordineeritud kaardistamise taastuenergia kasutuselevõtuks oma territooriumil, et teha kindlaks oma riigisisene potentsiaal ning olemasolevad maismaa-alad, pinnad, pinnaosad, mere- ja siseveealad, mis on vajalikud taastuallikatest energiat tootvate jaamade rajamiseks ning nendega seotud taristu jaoks, näiteks võrgu- ja salvestusrajatised, sealhulgas soojuste salvestamiseks, mis on vajalikud, et anda vähemalt oma riiklik panus 2030. aasta taastuenergia eesmärgi saavutamisse. Sellised vajalikud alad, sealhulgas olemasolevad jaamad ja koostöömehhanismid, peavad olema vastavuses riiklikes energia- ja kliimakavades taastuenergiatehnoloogiate kaupa esitatud eeldatavate trajektooride ja kavandatud ülesseatud koguvõimsusega. Liikmesriigid peaksid määrama selliste alade alarühma nagu taastuenergia eelisarendusalad. Taastuenergia eelisarendusalad on konkreetsete maal või merel asuvad kohad, mis sobivad eriti hästi selleks, et rajada sinna taastuenergia tootmise jaamad, kus teatavat liiki taastuenergia kasutuselevõtul ei ole eeldatavasti olulist keskkonnamõju, võttes arvesse valitud territooriumi eripära. Liikmesriigid peaksid eelistama tehis- ja ehitatud pindu, nagu hoonete katused ja fassaadid, transporditaristu ja selle vahetu ümbrus, parkimisalad, põllumajandusettevõtted, prügilad, tööstuspiirkonnad, kaevandused, tehissiseveekogud, -järvad või -veehoidlad ning asjakohasel juhul asulareoveepuhastid, samuti degradeerunud maa, mis ei ole põllumajanduses kasutatav.

Direktiivis (EL) 2018/2001 on samuti sätestatud, et liikmesriikidel lubatakse vastu võtta kava või kavad sihtotstarbeliste taristupiirkondade määramiseks võrgu- ja salvestusprojektide arendamiseks, mis on vajalikud taastuenergia integreerimiseks elektrisüsteemi, kui sellisel arendamisel ei ole eeldatavasti olulist keskkonnamõju, kui sellist mõju on võimalik igakülgsest leevendada, või kui see ei ole võimalik, siis kompenseerida. Selliste piirkondade eesmärk on toetada ja täiendada taastuenergia eelisarendusalasid. Taastuenergia eelisarendusalade ja sihtotstarbeliste taristupiirkondade määramisel peaksid liikmesriigid vältima kaitsealasid ja võtma arvesse riiklike taastamiskavasid. Liikmesriigid peaksid koordineerima riiklike taastamiskavade väljatöötamist, kaardistades alad, mis on vajalikud, et saavutada vähemalt nende riiklik panus 2030. aasta taastuenergia eesmärgi saavutamisse, ning asjakohasel juhul määrama kindlaks taastuenergia eelisarendusalad ja sihtotstarbelised võrgupiirkonnad. Riiklike taastamiskavade koostamisel peaksid liikmesriigid tagama koostoime taastuenergia ja energiataristu ülesehitusega ning juba määratud taastuenergia eelisarendusaladega ja sihtotstarbeliste võrgupiirkondadega ja tagama, et nende alade toimimine, sealhulgas direktiiviga (EL) 2018/2001 ette nähtud loamenetlused, mida neil aladel kohaldatakse, ei muutu.

- (69) Selleks et tagada koostoime liikmesriikides juba kavandatud või kehtestatud taastamismeetmetega, peaks riiklikes taastamiskavades neid taastamismeetmeid tunnustama ja neid arvesse võtma. Võttes arvesse valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli kuuendas hindamisaruandes osutatud kiireloomulist vajadust võtta meetmeid kahjustatud ökosüsteemide taastamiseks, peaksid liikmesriigid rakendama neid meetmeid taastamiskavade koostamisega samal ajal.
- (70) Riiklikes taastamiskavades ja elupaikade taastamise meetmetes ning elupaikade halvenemise vältimise meetmetes tuleks arvesse võtta ka selliste teadusprojektide tulemusi, mis on olulised ökosüsteemide seisundi hindamiseks, taastamismeetmete kindlakstegemiseks ja kehtestamiseks ning seire eesmärkideks. Asjakohasel juhul tuleks nendes kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artikli 191 lõikega 2 arvesse võtta ka liidu eri piirkondade olukorra mitmekesisust, näiteks sotsiaalseid, majanduslikke ja kultuurilisi nõudeid ning piirkondlikke ja kohalikke iseärasusi, sealhulgas rahvastikutihedust.

- (71) Asjakohane on võtta arvesse konkreetset olukorda liidu äärepoolseimates piirkondades, mis on loetletud ELi toimimise lepingu artiklis 349, milles on sätestatud erimeetmed nende piirkondade toetamiseks. Nagu on ette nähtud ELi elurikkuse strateegias aastani 2030, tuleks äärepoolseimate piirkondade ökosüsteemide kaitsmisele ja taastamisele pöörata erilist tähelepanu, arvestades nende erakordse elurikkuse väärtuslikkust. Samal ajal tuleks eelkõige riiklike taastamiskavade ettevalmistamisel arvesse võtta nende ökosüsteemide kaitsmise ja taastamisega seotud kulusid ning äärepoolseimate piirkondade kaugust, saarelist asendit, väiksust, keerulist topograafiat ja kliimat. Liikmesriike julgustatakse lisama vabatahtlikkuse alusel konkreetseid taastamismeetmeid nendes äärepoolseimates piirkondades, mis ei kuulu käesoleva määruse kohaldamisalasse.
- (72) EEA peaks toetama liikmesriike nende riiklike taastamiskavade ettevalmistamisel ning taastamisesmärkide ja -kohustuste täitmisel tehtud edusammude seiramisel. Komisjon peaks hindama, kas riiklikud taastamiskavad on nende eesmärkide ja kohustuste täitmiseks piisavad, et täita liidu üldeesmärgid, et hõlmata liidu eesmärgina ühiselt kogu käesoleva määruse kohaldamisalasse kuuluvates piirkondades ja ökosüsteemides 2030. aastaks vähemalt 20 % maismaa-aladest ja vähemalt 20 % merealadest, ning 2050. aastaks kõik taastamist vajavad ökosüsteemid, täita eesmärk taastada liidus 2030. aastaks vähemalt 25 000 km ulatuses jõgede vaba vool ning aidata kaasa kohustusele istutada liidus 2030. aastaks vähemalt 3 miljardit puud.

- (73) 2020. aasta looduse seisundi aruandest ilmneb, et oluline osa teabest, mille liikmesriigid on esitanud kooskõlas direktiivi 92/43/EMÜ artikliga 17 ja direktiivi 2009/147/EÜ artikliga 12, eelkõige teave kaitstavate elupaikade ja liikide kaitsestaatus ja -suundumuste kohta, pärineb osalistest uuringutest või põhineb üksnes eksperdihinnangutel. Samuti on aruande kohaselt veel teadmata mitme direktiivi 92/43/EMÜ alusel kaitstava elupaigatüübi ja liigi seisund. Nende puuduvate teadmiste hankimine ning seiresse ja järelevalvesse investeerimine on vajalikud selleks, et toetada tugevaid ja teaduspõhiseid riiklikke taastamiskavasid. Selleks et eri seiremeetodid oleksid õigeaegsemad, tulemuslikumad ja sidusamad, peaks seires ja järelevalves kasutama parimal võimalikul viisil ära liidu rahastatavate teadus- ja innovatsiooniprojektide tulemusi ning uut tehnoloogiat, näiteks kohapealset ja kaugseiret, kasutades satelliidiandmeid ja -teenuseid, mida osutatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/696²⁴ loodud liidu kosmoseprogrammi komponentide EGNOS, Galileo ja Copernicus raames. Komisjoni 29. septembri 2021. aasta teatisega Euroopa missioonide kohta ette nähtud ELi missioonid „Meie ookeanide ja veekogude taastamine“, „Kliimamuutustega kohanemine“ ja „Euroopa mullakokkulepe“ toetavad taastamiseesmärkide rakendamist.

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/696, millega luuakse liidu kosmoseprogramm ja Euroopa Liidu Kosmoseprogrammi Amet ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 912/2010, (EL) nr 1285/2013 ja (EL) nr 377/2014 ning otsus nr 541/2014/EL (ELT L 170, 12.5.2021, lk 69).

- (74) Arvestades konkreetseid tehnilisi ja rahalisi probleeme, mis on seotud merekeskkonna kaardistamise ja seirega, peaksid liikmesriigid käesoleva määruse II lisas loetletud mereelupaikade seisundi hindamisel lisaks direktiivi 92/43/EMÜ artikli 17 ja direktiivi 2008/56/EÜ artikli 17 kohaselt esitatud teabele saama kasutada ekstrapoleerimise alusena teavet survetegurite ja ohtude kohta või muud asjakohast teavet. Samuti peaks saama kooskõlas käesoleva määrusega kasutada sellist lähenemisviisi ka mereelupaikade taastamismeetmete kavandamise alusena. Käesoleva määruse II lisas loetletud mereelupaikade seisundi üldhinnang peaks põhinema parimatel kättesaadavatel teadmistel ning tehnika ja teaduse viimastel arengutel.
- (75) Selleks et kindlasti seirata edusamme riiklike taastamiskavade rakendamisel, kehtestatud taastamismeetmeid, alasid, mille suhtes kohaldatakse taastamismeetmeid, ja andmeid jõetõkete inventuuri kohta, tuleks kehtestada süsteem, millega nõutakse liikmesriikidelt sellise seire tulemuste kohta asjakohaste andmete loomist, ajakohastamist ja kättesaadavaks tegemist. Andmete elektrooniliseks esitamiseks komisjonile tuleks kasutada Euroopa Keskkonnaameti süsteemi Reportnet ja püüda hoida kõigi üksuste halduskoormus võimalikult piiratuna. Selleks et tagada asjakohane taristu üldsuse juurdepääsuks, aruandluseks ja andmete jagamiseks ametiasutuste vahel, peaksid liikmesriigid asjakohasel juhul andmekirjeldustes tuginema Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivides 2003/4/EÜ²⁵, 2007/2/EÜ²⁶ ning (EL) 2019/1024²⁷ osutatud kirjeldustele.

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2003. aasta direktiiv 2003/4/EÜ keskkonnateabele avaliku juurdepääsu ja nõukogu direktiivi 90/313/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 41, 14.2.2003, lk 26).

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. märtsi 2007. aasta direktiiv 2007/2/EÜ, millega rajatakse Euroopa Ühenduse ruumiandmete infrastruktuur (INSPIRE) (ELT L 108, 25.4.2007, lk 1).

²⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/1024 avaandmete ja avaliku sektori valduses oleva teabe taaskasutamise kohta (ELT L 172, 26.6.2019, lk 56).

- (76) Selleks et tagada käesoleva määruse tulemuslik rakendamine, peaks komisjon liikmesriike taotluse korral toetama Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/240 loodud tehnilise toe instrumendi²⁸ kaudu, mis pakub kohandatud tehnilist tuge reformide kavandamisel ja rakendamisel. Kõnealuse instrumendiga antav tehniline tugi hõlmab näiteks haldussuutlikkuse suurendamist, õigusraamistike ühtlustamist ja asjakohaste parimate tavade jagamist.
- (77) Komisjon peaks andma aru edusammudest, mida liikmesriigid on teinud käesoleva määruse kohaste taastamisesmärkide ja -kohustuste täitmisel, tuginedes Euroopa Keskkonnaameti koostatud kogu liitu hõlmavatele eduaruannetele ning muudele analüüsidele ja aruannetele, mille liikmesriigid on teinud kättesaadavaks sellistes asjakohastes poliitikavaldkondades nagu loodus ning mere- ja veepoliitika.

²⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/240, millega luuakse tehnilise toe instrument (ELT L 57, 18.2.2021, lk 1).

- (78) Selleks et tagada käesolevas määruses sätestatud eesmärkide ja kohustuste täitmine, on äärmiselt oluline teha looduse taastamisse piisavaid era- ja avaliku sektori investeeringuid. Selleks peaksid liikmesriigid lõimima oma riigieelarvesse kulutused, mida tehakse elurikkuse-eesmärkide täitmiseks, sealhulgas seoses riiklike taastamiskavade rakendamisest tulenevate võimaluste ja üleminekukuludega, ning kajastama seda, kuidas liidu rahalisi vahendeid kasutatakse. Liidu rahastamise puhul aitavad elurikkuse eesmärkide saavutamisele kaasa kulutused liidu eelarvest ja sellistest liidu rahastamisprogrammidest nagu programm LIFE, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1139²⁹ loodud Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfond (EMKVF), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2020/2220³⁰ loodud Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD) ja Euroopa Põllumajanduse Tagatisfond (EAGF), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1058³¹ loodud Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

²⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. juuli 2021. aasta määrus (EL) 2021/1139, millega luuakse Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfond ja muudetakse määrust (EL) 2017/1004 (ELT L 247, 13.7.2021, lk 1).

³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. detsembri 2020. aasta määrus (EL) 2020/2220, millega kehtestatakse teatavad üleminekusätted Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) ja Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi (EAGF) toetuse kohta 2021. ja 2022. aastal ning muudetakse määrusi (EL) nr 1305/2013, (EL) nr 1306/2013 ning (EL) nr 1307/2013 seoses 2021. ja 2022. aastal eraldatavate vahendite ja nende määruste kohaldamisega ning määrust (EL) nr 1308/2013 seoses 2021. ja 2022. aastal eraldatavate vahendite ja sellise toetuse jaotamisega (ELT L 437, 28.12.2020, lk 1).

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1058, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi (ELT L 231, 30.6.2021, lk 60).

ja Ühtekuuluvusfond ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1056³² loodud Õiglase Ülemineku Fond, samuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/695³³ loodud liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm „Euroopa horisont“, kavatsusega eraldada 2024. aastal 7,5 % ning 2026. ja 2027. aastal 10 % mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 iga-aastastest kulutustest elurikkuse-eesmärkidele, nagu on sätestatud nõukogu määruses (EL, Euratom) 2020/2093³⁴ (finantsraamistik (2021–2027)). Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/241³⁵ loodud taaste- ja vastupidavusrahastu on täiendav rahastamisallikas elurikkuse ja ökosüsteemide kaitsmiseks ja taastamiseks. Programmi LIFE puhul tuleks erilist tähelepanu pöörata strateegiliste loodusprojektide asjakohasele kasutamisele konkreetse vahendina, mis võiks toetada käesoleva määruse rakendamist, lõimides olemasolevaid rahalisi vahendeid tulemuslikul ja tõhusal viisil.

³² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1056, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond (ELT L 231, 30.6.2021, lk 1).

³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/695, millega luuakse teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm „Euroopa horisont“ ja kehtestatakse selle osalemis- ja levitamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1290/2013 ja (EL) nr 1291/2013 (ELT L 170, 12.5.2021, lk 1).

³⁴ Nõukogu 17. detsembri 2020. aasta määrus (EL, Euratom) 2020/2093, millega määratakse kindlaks mitmeaastane finantsraamistik aastateks 2021–2027 (ELT L 433 I, 22.12.2020, lk 11).

³⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17).

- (79) Riiklike taastamiskavade ettevalmistamine ei peaks kohustama liikmesriike käesoleva määruse rakendamiseks kavandama ümber rahastamist, mis toimub ÜPP, ÜKP või muude põllumajanduse ja kalanduse rahastamisprogrammide ja -vahendite raames mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 raames.
- (80) Erasektori rahastamise soodustamiseks on olemas mitmesugused liidu, riiklikud ja eraalgatused, näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/523 loodud programm „InvestEU“³⁶, mis pakub võimalusi kaasata avaliku ja erasektori rahalisi vahendeid, et toetada muu hulgas looduse ja elurikkuse seisukorra parandamist rohelise ja sinise taristu projektide kaudu, ning süsinikku siduvat põllumajandust kui keskkonnahoidlikku ettevõtlusmudelit. Edendada võiks looduse taastamise meetmete rahastamist kohapeal era- või avaliku sektori rahastamise kaudu, sealhulgas tulemuspõhiseid toetusi ja uuenduslikke kavasid, nagu süsiniku sidumise sertifitseerimiskavad. Avaliku sektori investeerimiskavade, sealhulgas rahastamisvahendite, toetuste ja muude vahendite abil võiks stimuleerida ka erainvesteeringuid, kui see on kooskõlas riigiabi reeglitega.

³⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. märtsi 2021. aasta määrus (EL) 2021/523, millega luuakse programm „InvestEU“ ja millega muudetakse määrust (EL) 2015/1017 (ELT L 107, 26.3.2021, lk 30).

- (81) Käesoleva määruse rakendamise tagamiseks on olulised piisavad era- ja avaliku sektori investeeringud looduse taastamise meetmetesse. Seepärast peaks komisjon 12 kuu jooksul pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva ja liikmesriikidega konsulteerides esitama aruande koos analüüsiga, milles tehakse kindlaks lüngad käesoleva määruse rakendamisel. Aruandele tuleks asjakohasel juhul lisada ettepanekud vastavate meetmete, sealhulgas finantsmeetmete kohta, millega kõrvalda tuvastatud puudused, näiteks näha ette sihtotstarbeline rahastamine, ilma et see piiraks kaasseadusandjate õigusi võtta vastu 2027. aasta järgne mitmeaastane finantsraamistik.
- (82) Euroopa Liidu Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõtte kohaselt liikmesriikide kohtute ülesanne tagada isikule liidu õigusest tulenevate õiguste kohtulik kaitse. Peale selle kohustab ELi lepingu artikli 19 lõige 1 liikmesriike nägema ette tõhusa õiguskaitse tagamise liidu õigusega hõlmatud valdkondades. Liit ja selle liikmesriigid on ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni keskkonnainfo kättesaadavuse, keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsiooni³⁷ (Århusi konventsioon) osalised. Århusi konventsiooni kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et kooskõlas asjaomase riigisisese õigussüsteemiga on asjaomase üldsuse esindajatel õigus pöörduda kohtu poole.

³⁷ ELT L 124, 17.5.2005, lk 4.

- (83) Liikmesriigid peaksid oma riiklike taastamiskavade ettevalmistamisel ja rakendamisel edendama õiglast ja kogu ühiskonda hõlmavat lähenemisviisi. Nad peaksid kehtestama vajalikud meetmed, et kaasata kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused, maaomanikud ja maakasutajad ning nende ühendused, kodanikuühiskonna organisatsioonid, äriühingud, teadus- ja hariduskogukonnad, põllumajandustootjad, kalurid, metsamajandajad, investorid ja muud sidusrühmad ning üldsus riiklike taastamiskavade ettevalmistamise, läbivaatamise ja rakendamise kõikidesse etappidesse ning edendada dialoogi ja teaduspõhise teabe levitamist elurikkuse ja taastamise eeliste kohta.
- (84) Määruse (EL) 2021/2115 kohaselt peavad ÜPP strateegiakavad aitama saavutada pikaajalisi riiklikke eesmärke, mis on esitatud kõnealuse määruse XIII lisas loetletud seadusandlikes aktides või tulenevad nendest, ja olema nendega kooskõlas. Käesolevat määrust tuleks arvesse võtta, kui komisjon vaatab määruse (EL) 2021/2115 artikli 159 kohaselt 31. detsembriks 2025 läbi kõnealuse määruse XIII lisas esitatud loetelu.
- (85) Kooskõlas kohustusega, mis on võetud kaheksandas keskkonnanalases tegevusprogrammis aastani 2022, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuses (EL) 2022/591³⁸, peavad liikmesriigid järk-järgult kaotama riiklikud keskkonnakahjulikud toetused, kasutades võimalikult hästi ära turupõhiseid vahendeid ning roheline eelarvestamise ja rahastamise vahendeid, sealhulgas neid, mida on vaja sotsiaalselt õiglase ülemineku tagamiseks, ning toetades ettevõtjaid ja muid sidusrühmi looduskapitali arvestamiseks mõeldud standarditud tavade väljatöötamisel.

³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. aprilli 2022. aasta otsus (EL) 2022/591, mis käsitleb Euroopa Liidu üldist keskkonnanalast tegevusprogrammi aastani 2030 (ELT L 114, 12.4.2022, lk 22).

- (86) Selleks et tagada käesoleva määruse vajalik kohandamine, peaks komisjonil olema õigus võtta kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 290 vastu delegeeritud õigusakte, et täiendada käesolevat määrust, kehtestades teaduspõhise meetodi tolmeldajate mitmekesisuse ja tolmeldajate populatsioonide seireks ning seda meetodit ajakohastades, ja muuta käesoleva määruse I–VII lisa, kohandades vastavalt tehnika ja teaduse arengule elupaikade rühmad ja loetelud, mereliikide loetelu, liikide loetelu, mida kasutatakse levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeksi jaoks, agroökosüsteemide ja metsaökosüsteemide näitajate kirjeldust, ühikut ja metoodikat ning taastamismeetmete näidete loetelu, et võtta arvesse käesoleva määruse kohaldamisel saadud kogemusi või tagada kooskõla EUNISes esitatud elupaigatüüpidega. On eriti oluline, et komisjon viiks oma ettevalmistava töö käigus läbi mõju hindamisi ja asjakohaseid konsultatsioone, sealhulgas ekspertide tasandil, ja et kõnealused konsultatsioonid viidaks läbi kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega³⁹. Eelkõige selleks, et tagada delegeeritud õigusaktide ettevalmistamises võrdne osalemine, saavad Euroopa Parlament ja nõukogu kõik dokumendid liikmesriikide ekspertidega samal ajal ning nende ekspertidel on pidev juurdepääs komisjoni eksperdirühmade koosolekutele, millel arutatakse delegeeritud õigusaktide ettevalmistamist.

³⁹ ELT L 123, 12.5.2016, lk 1.

- (87) Selleks et tagada käesoleva määruse rakendamiseks ühetaolised tingimused, tuleks komisjonile anda rakendamisvolitused, et määrata kindlaks käesoleva määruse IV lisas loetletud agroökosüsteemide näitajate seire meetodid ja käesoleva määruse VI lisas loetletud metsaökosüsteemide näitajad, kehtestada suunavad raamistikud, et määrata kindlaks linna roheala pindala, linnade ökosüsteemide puude võrastiku liituse ja tolmeldajate, käesoleva määruse IV lisas loetletud agroökosüsteemide elurikkuse näitajate ja käesoleva määruse VI lisas loetletud metsaökosüsteemide näitajate rahuldav tase, kehtestada riiklike taastamiskavade ühtne vorm ning määrata kindlaks komisjonile andmete ja teabe elektroonilise esitamise vorm, struktuur ja üksikasjalik kord. Nende volituste kasutamisel tuleks järgida Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 182/2011⁴⁰.
- (88) Selleks et võimaldada kiiret ja tõhusat reageerimist liidu kontrolli alt väljas oleva ettenägematu, erakorralise ja provotseerimata sündmuse korral, millel on kogu liitu hõlmavad tõsised tagajärjed maa kättesaadavusele, mis on vajalik piisava põllumajandusliku tootmise tagamiseks liidu toidutarbimiseks, tuleks komisjonile anda rakendamisvolitused käesoleva määruse asjaomaste sätete kohaldamise ajutiseks peatamiseks rangelt vajalikus ulatuses ja maksimaalselt kuni 12 kuuks, säilitades samal ajal käesoleva määruse eesmärgid. Neid volitusi tuleks teostada kooskõlas määrusega (EL) nr 182/2011.

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määrus (EL) nr 182/2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mis käsitlevad liikmesriikide läbiviidava kontrolli mehhanisme, mida kohaldatakse komisjoni rakendamisvolituste teostamise suhtes (ELT L 55, 28.2.2011, lk 13).

- (89) Komisjon peaks käesolevat määrust hindama. Vastavalt 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelisele parema õigusloome kokkuleppele peaks selline hindamine põhinema tõhususe, mõjususe, asjakohasuse, ühtsuse ja lisaväärtuse kriteeriumidel, ning olema võimalike edasiste meetmete mõju hindamise aluseks. Peale selle peaks komisjon hindama vajadust kehtestada täiendavad taastamisesmärgid, mis põhinevad käesoleva määruse artiklitega 4 ja 5 hõlmamata ökosüsteemide seisundi hindamise ühistel meetoditel, võttes arvesse kõige uuemaid teaduslikke tõendeid.
- (90) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2022/869⁴¹ tuleks vastavalt muuta,
- (91) Kuna käesoleva määruse eesmärke, nimelt tagada elurikkuse poolest mitmekesiste ja vastupanuvõimeliste ökosüsteemide pikaajaline ja kestlik taastamine liikmesriikide kogu Euroopa territooriumil taastamismeetmete kaudu, mille liikmesriigid kehtestavad, et ühiselt saavutada liidu eesmärk taastada 2030. aastaks maismaa- ja merealad ning 2050. aastaks kõik taastamist vajavad alad, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga saab neid meetme ulatuse ja toime tõttu paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas ELi lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev määrus nimetatud eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

⁴¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2022. aasta määrus (EL) 2022/869 üleeuroopalise energiataristu suuniste kohta ja millega muudetakse määrusi (EÜ) nr 715/2009, (EL) 2019/942 ja (EL) 2019/943 ning direktiive 2009/73/EÜ ja (EL) 2019/944 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 347/2013 (ELT L 152, 3.6.2022, lk 45).

I peatükk

Üldsätted

Artikkel 1

Reguleerimisese

1. Käesoleva määrusega kehtestatakse õigusnormid, et aidata kaasa järgmisele:
 - a) elurikaste ja vastupanuvõimeliste ökosüsteemide pikaajaline ja püsiv taastumine kõigil liikmesriikide maismaa- ja merealadel kahjustatud ökosüsteemide taastamise kaudu;
 - b) kliimamuutuste leevendamist, kliimamuutustega kohanemist ja maa degradeerumise neutraalsust puudutavate liidu üldeesmärkide saavutamine;
 - c) toiduga kindlustatuse suurendamine;
 - d) liidu rahvusvaheliste kohustuste täitmine.
2. Käesoleva määrusega nähakse ette raamistik, mille alusel kehtestavad liikmesriigid tulemuslikud ja alapõhised taastamismeetmed, mille eesmärgiks on 2030. aastaks ühiselt hõlmata liidu eesmärgina käesoleva määruse kohaldamisalasse kuuluvatel aladel ja ökosüsteemides vähemalt 20 % maismaa-aladest ja vähemalt 20 % merealadest ning 2050. aastaks kõik taastamist vajavad ökosüsteemid.

Artikkel 2
Geograafiline kohaldamisala

Käesolevat määrust kohaldatakse artiklites 4–12 osutatud ökosüsteemide suhtes:

- a) liikmesriikide territooriumil;
- b) liikmesriikide rannikuvetes, nagu on määratletud direktiivi 2000/60/EÜ artikli 2 punktis 7, nende merepõhjal või nende aluspinnasel;
- c) vetes, merepõhjal või selle aluspinnasel, mis jäävad liikmesriigi territoriaalvete ulatuse mõõtmiseks kasutatavast lähtejoonest mere poole ja ulatuvad selle ala kaugeimasse otsa, mis 1982. aasta Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooni⁴² kohaselt kuulub liikmeriigi suveräänsete õiguste või jurisdiktsiooni alla.

Käesolevat määrust kohaldatakse ainult nende ökosüsteemide suhtes, mis asuvad liikmesriikide Euroopa territooriumil, mille suhtes kohaldatakse aluslepinguid.

Artikkel 3
Mõisted

Käesolevas määrukses kasutatakse järgmisi mõisteid:

- 1) „ökosüsteem“ – taime-, looma-, seene- ja mikroorganismikooslustest ning nende eluta keskkonnast koosnev dünaamiline kompleks, mis moodustab nende vastastiktoimel põhineva funktsionaalse üksuse ning hõlmab elupaigatüüpe ning liikide elupaiku ja populatsioone;

⁴² EÜT L 179, 23.6.1998, lk 3.

- 2) „liigi elupaik“ – direktiivi 92/43/EMÜ artikli 1 punktis f määratletud liigi elupaik;
- 3) „taastamine“ – protsess, mille käigus aidatakse aktiivselt või passiivselt kaasa ökosüsteemi taastumisele, et parandada selle struktuuri ja funktsioone, et säilitada või suurendada selle elurikkust ja ökosüsteemi vastupanuvõimet, parandades elupaiga tüübi esinemiskohta nii, et see saavutab hea seisundi, taasluues soodsat seisundit tähistava võrdluspindala ning parandades liigi elupaika nii, et see saavutab piisava kvaliteedi ja kvantiteedi vastavalt artikli 4 lõigetele 1, 2 ja 3 ning artikli 5 lõigetele 1, 2 ja 3, ning täites artiklites 8–12 sätestatud eesmärgid ja kohustusi, sealhulgas saavutades artiklites 8–12 osutatud näitajate rahuldava taseme elurikkuse ja ökosüsteemi vastupanuvõime säilitamiseks või suurendamiseks;
- 4) „hea seisund“ – elupaigatüübi esinemiskoha puhul seisund, milles elupaigatüübi põhinäitajad, eelkõige selle struktuur, funktsioonid ning selle tüüpilised liigid või tüüpiline liigiline koosseis kajastavad väga head ökoloogilist terviklikkust, stabiilsust ja vastupanuvõimet, mis on vajalik selle pikaajaliseks säilitamiseks, ning aitavad seega kaasa elupaiga soodsa kaitsestaatus saavutamisele või säilitamisele, kui asjaomane elupaigatüüp on loetletud direktiivi 92/43/EMÜ I lisas, ning mereökosüsteemide puhul hea keskkonnaseisundi saavutamisele või säilitamisele;
- 5) „hea keskkonnaseisund“ – direktiivi 2008/56/EÜ artikli 3 punktis 5 määratletud hea keskkonnaseisund;
- 6) „elupaiga soodne kaitsestaatus“ – soodne kaitsestaatus direktiivi 92/43/EMÜ artikli 1 punkti e tähenduses;

- 7) „liigi soodne kaitsestaatus“ – soodne kaitsestaatus direktiivi 92/43/EMÜ artikli 1 punkti i tähenduses;
- 8) „soodsa seisundit tähistav võrdluspindala“ – riigi tasandil konkreetsetes biogeograafilises või merepiirkonnas olev elupaigatüübi kogupindala, mida loetakse vähimaks, mis on vajalik selleks, et tagada elupaigatüübi ja selle tüüpiliste liikide või tüüpilise liigilise koosseisu pikaajaline elujõulisus ning kogu selle elupaigatüübi oluline ökoloogiline varieerumine selle looduslikus levilas, ning mis koosneb praegusest elupaigatüübiga kaetud alast, ja kui see ala ei ole elupaigatüübi ja selle tüüpiliste liikide või tüüpilise liigilise koosseisu pikaajaliseks elujõulisuseks piisav, elupaigatüübi taasloomiseks vajalikust täiendavast alast; kui asjaomane elupaigatüüp on loetletud direktiivi 92/43/EMÜ I lisas, aitab selline taasloomine kaasa elupaiga soodsa kaitsestaatus saavutamisele ning mereökosüsteemide puhul hea keskkonnaseisundi saavutamisele või säilitamisele;
- 9) „elupaiga piisav kvaliteet“ – liigi elupaiga kvaliteet, mis võimaldab täita liigi ökoloogilisi vajadusi selle bioloogilise tsükli igas etapis nii, et see liik säilib pikaajaliselt elujõulise osana oma elupaigas oma looduslikul levilal, ning see aitab kaasa liigi soodsa kaitsestaatus saavutamisele või säilitamisele direktiivi 92/43/EMÜ II, IV või V lisas loetletud liikide puhul ning direktiiviga 2009/147/EÜ hõlmatud looduslike linnuliikide populatsioonide kindlustamisele ning lisaks mere ökosüsteemide puhul hea keskkonnaseisundi saavutamisele või säilitamisele;

- 10) „elupaiga piisav kvantiteet“ – liigi elupaiga kogus, mis võimaldab liigi ökoloogiliste vajaduste rahuldamist selle bioloogilise tsükli igas etapis nii, et see liik säilib pikaajaliselt oma elupaiga elujõulise osana oma looduslikul levilal, ning see aitab kaasa liigi soodsa kaitsestaatuse saavutamisele või säilitamisele direktiivi 92/43/EMÜ II, IV või V lisas loetletud liikide puhul ning direktiiviga 2009/147/EÜ hõlmatud looduslike linnuliikide populatsioonide kindlustamisele ning lisaks mere ökosüsteemide puhul hea keskkonnaseisundi saavutamisele või säilitamisele;
- 11) „väga tavaline ja laialt levinud elupaigatüüp“ – elupaigatüüp, mis esineb mitmes liidu biogeograafilises piirkonnas ning mille levila ületab 10 000 km²;
- 12) „tolmeldaja“ – looduslik putukas, kes kannab õietolmu taime tolmucapeast taime emakasuudmesse, mis võimaldab õit viljastada ja seemneid toota;
- 13) „tolmeldajapopulatsioonide vähenemine“ – tolmeldajate arvukuse või mitmekesisuse või mõlema vähenemine;
- 14) „pärismaine puuliik“ – puuliik, mis esineb selle looduslikus levilas (endises või olemasolevas) ja potentsiaalses levilas, st loodusliku levila piires või levilas, kus ta võib levida ilma inimesepoolse otsese või kaudse sissetoomise või hoolitsuseta;
- 15) „kohalik haldusüksus“ – provintsi, piirkonna või liidumaa tasandist allapoole jääv liikmesriigi madalama tasandi haldusüksus, mis on kehtestatud kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1059/2003⁴³ artikliga 4;

⁴³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. mai 2003. aasta määrus (EÜ) nr 1059/2003, millega kehtestatakse ühine statistiliste territoriaalüksuste liigitus (NUTS) (ELT L 154, 21.6.2003, lk 1).

- 16) „linnakeskused“ ja „linnaklastrid“ – territoriaalsed üksused, mis on liigitatud linnadesse, väiksematesse linnasesse ja eeslinnadesse, kasutades määruse (EÜ) nr 1059/2003 artikli 4b lõike 2 kohaselt kehtestatud võrgupõhist tüpoloogiat;
- 17) „linnad“ – kohalikud haldusüksused, kus vähemalt 50 % elanikest elab ühes või mitmes linnakeskuses, mõõdetuna kasutades linnastumise määra vastavalt määruse (EÜ) nr 1059/2003 artikli 4b lõike 3 punktile a;
- 18) „väiksemad linnad ja eeslinnad“ – kohalikud haldusüksused, kus vähem kui 50 % elanikest elab linnakeskuses, kuid vähemalt 50 % elab linnaklastris, mõõdetuna kasutades linnastumise määra, mis on kehtestatud kooskõlas määruse (EÜ) nr 1059/2003 artikli 4b lõike 3 punktiga a;
- 19) „linnalähedased piirkonnad“ – linnakeskuste või -klastritega külgnevad alad, sealhulgas vähemalt kõik alad, mis jäävad kuni ühe kilomeetri kaugusele nende linnakeskuste või -klastrite välispiiridest, ning mis asuvad samas suur- või väikelinnas ja eeslinnas kui need linnakeskused või -klastrid;
- 20) „linna roheala“ – linnades, väiksemates linnades ja eeslinnades asuvate puude, põõsaste, põõsastike, püsiva rohttaimestiku, samblike ja sammalde, tiikide ja vooluveekogude kogupindala, arvutatuna andmete põhjal, mis on saadud määrusega (EL) 2021/696 loodud liidu kosmoseprogrammi Copernicuse komponendi raames Copernicuse maismaaseire teenuse kaudu, ning kui see on asjaomase liikmesriigi kohta kättesaadav, siis selle liikmesriigi esitatud muude asjakohaste täiendavate andmete põhjal;

- 21) „linnapuude võrastiku liitus“ – linnades, väiksemates linnades ja eeslinnades puudega kaetud koguala, arvatuna puukatte tiheduse andmete põhjal, mis on saadud määrusega (EL) 2021/696 loodud liidu kosmoseprogrammi Copernicuse komponendi raames Copernicuse maismaaseire teenuse kaudu, ning kui see on asjaomase liikmesriigi kohta kättesaadav, siis selle liikmesriigi esitatud muude asjakohaste täiendavate andmete põhjal;
- 22) „vaba vooluga jõgi“ – jõgi või jõelõik, mille piki-, kül- ja püstsuunalist sidusust ei takista tõket moodustavad tehisstruktuurid ja mille looduslikud funktsioonid on suures osas mõjutamata;
- 23) „turbaala märjutamine“ – kuivendatud turbamulla muutmine märjaks turbamullaks;
- 24) „taastuenergia eelisarendusala“ – Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 2 punktis 9a määratletud taastuenergia eelisarendusala.

II peatükk

Taastamiseesmärgid ja -kohustused

Artikkel 4

Maismaa-, ranniku- ja mageveeökosüsteemide taastamine

1. Liikmesriigid kehtestavad taastamismeetmed, mis on vajalikud, et parandada heasse seisundisse I lisas loetletud elupaigatüüpide esinemiskohad, mis ei ole heas seisundis. Sellised taastamismeetmed kehtestatakse:

- a) 2030. aastaks vähemalt 30 % kõigi I lisas loetletud selliste elupaigatüüpide kogupindalast, mis ei ole heas seisundis, nagu on määratud artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas;
- b) 2040. aastaks vähemalt 60 % ja 2050. aastaks vähemalt 90 % iga sellise I lisas loetletud elupaigatüüpide rühma pindalast, mis ei ole heas seisundis, nagu on määratud artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas.

Käesoleva lõike kohaldamisel peavad liikmesriigid vastavalt vajadusele kuni 2030. aastani esmatähtsaks taastamismeetmeid aladel, mis asuvad Natura 2000 aladel.

2. Erandina lõike 1 esimese lõigu punktidest a ja b võivad liikmesriigid kõnealuse lõike kohaldamisel ja igakülgsest põhjendatud juhtudel, jätta asjaomasest elupaigatüüpide rühmast välja väga tavalised ja laialt levinud elupaigatüübid, mis hõlmavad üle 3 % nende Euroopa territooriumist.

Kui liikmesriik kohaldab esimeses lõigus osutatud erandit, kehtestab ta taastamismeetmed:

- a) 2050. aastaks pindalal, mis moodustab iga kõnealuse elupaigatüübi puhul vähemalt 80 % esinemiskohast, mis ei ole heas seisundis;
- b) 2030. aastaks vähemalt kolmandiku ulatuses punktis a osutatud protsendimäärast ning
- c) 2040. aastaks vähemalt kahe kolmandiku ulatuses punktis a osutatud protsendimäärast.

Esimeses lõigus osutatud erandit kohaldatakse üksnes juhul, kui on tagatud, et teise lõigu punktis a osutatud protsendimäär ei takista iga kõnealuse elupaigatüübi soodsa kaitsestaatuse saavutamist või säilitamist riiklikul biogeograafilisel tasandil.

- 3. Kui liikmesriik kohaldab lõike 2 kohast erandit, kohaldatakse lõike 1 esimese lõigu punktis a sätestatud kohustust kõigi ülejäänud I lisas loetletud elupaigatüüpide kogupindalale, mis ei ole heas seisundis, ning lõike 1 esimese lõigu punktis b sätestatud kohustust kohaldatakse I lisas loetletud asjaomaste elupaigatüüpide rühmade ülejäänud aladele, mis ei ole heas seisundis.
- 4. Liikmesriigid kehtestavad taastamismeetmed, mis on vajalikud, et taastada I lisas loetletud elupaigatüübid aladel, kus neid elupaigatüüpe ei esine, eesmärgiga saavutada nende elupaigatüüpide soodsat seisundit tähistav võrdluspindala. Sellised meetmed on 2030. aastaks kehtestatud vähemalt 30 %-l, 2040. aastaks vähemalt 60 %-l ja 2050. aastaks 100 %-l täiendavast pindalast, mis on vajalik, et saavutada iga I lisas loetletud elupaigatüüpide rühma puhul kogu soodsat seisundit tähistav võrdluspindala, nagu on määratud artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas.

5. Kui liikmesriik leiab, et 2050. aastaks ei ole võimalik kehtestada taastamismeetmeid, mis on vajalikud konkreetse elupaigatüübi soodsat seisundit tähistava võrdluspindala saavutamiseks 100 %-l pindalast, võib asjaomane liikmesriik erandina käesoleva artikli lõikest 4 kehtestada artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas madalama protsendimäära, mis jääb vahemikku 90–100 %, ja esitada piisavad põhjendused. Sellisel juhul kehtestab liikmesriik järk-järgult taastamismeetmed, mis on vajalikud selle väiksema protsendimäära saavutamiseks 2050. aastaks. Aastaks 2030 hõlmavad need taastamismeetmed vähemalt 30 % täiendavast pindalast, mis on vajalik sellise väiksema protsendimäära saavutamiseks 2050. aastaks, ja 2040. aastaks vähemalt 60 % täiendavast pindalast, mis on vajalik sellise väiksema protsendimäära saavutamiseks 2050. aastaks.
6. Kui liikmesriik kohaldab lõike 5 kohast erandit konkreetsete elupaigatüüpide suhtes, kohaldatakse lõikes 4 sätestatud kohustust ülejäänud elupaigatüüpide suhtes, mis kuuluvad I lisas loetletud elupaigatüüpide rühmadesse, millesse need konkreetsed elupaigatüübid kuuluvad.
7. Liikmesriigid kehtestavad direktiivi 92/43/EMÜ II, IV ja V lisas loetletud liikide maismaa-, ranniku- ja magevee-elupaikade ning direktiivi 2009/147/EÜ kohaldamisalasse kuuluva loodusliku linnustiku maismaa-, ranniku- ja magevee-elupaikade jaoks taastamismeetmed, mis on lisaks käesoleva artikli lõigetes 1 ja 4 osutatud taastamismeetmetele vajalikud, et parandada nende elupaikade kvaliteeti ja kvantiteeti muu hulgas nende taasloomise kaudu ning suurendada sidusust, kuni on saavutatud nende elupaikade piisav kvaliteet ja kvantiteet.

8. Käesoleva artikli lõigete 1, 4 ja 7 kohaste taastamismeetmete jaoks kõige sobivamate alade kindlaksmääramisel tuginetakse parimatele olemasolevatele teadmistele ja uusimatele teaduslikele tõenditele käesoleva määruse I lisas loetletud elupaigatüüpide seisundi kohta, mille mõõtmisel võetakse aluseks struktuur ja funktsioonid, mis on vajalikud nende elupaigatüüpide, sealhulgas neis leiduvate tüüpiliste liikide pikaajaliseks säilimiseks, nagu on osutatud direktiivi 92/43/EMÜ artikli 1 punktis e, ning käesoleva artikli lõikes 7 osutatud liikide elupaikade kvaliteedi ja kvantiteedi kohta, kasutades direktiivi 92/43/EMÜ artikli 17 ja direktiivi 2009/147/EÜ artikli 12 alusel esitatud teavet ning võttes asjakohasel juhul arvesse liidu eri piirkondade olukorra mitmekesisust, nagu on osutatud käesoleva määruse artikli 14 lõike 16 punktis c.
9. Liikmesriigid tagavad hiljemalt 2030. aastaks, et I lisas loetletud kõigist elupaigatüüpide esinemiskohtadest vähemalt 90 % puhul on nende elupaigatüüpide seisund teada ning et 2040. aastaks on kõigi I lisas loetletud elupaiga tüüpide esinemiskohtade seisund teada.
10. Lõigetes 1 ja 4 osutatud taastamismeetmetes arvestatakse vajadust parandada sidusust I lisas loetletud elupaigatüüpide vahel ning võetakse arvesse neis elupaigatüüpides leiduvate lõikes 7 osutatud liikide ökoloogilisi vajadusi.
11. Liikmesriigid kehtestavad meetmed, mille eesmärk on tagada, et aladel, mille suhtes võetakse taastamismeetmeid kooskõlas lõigetega 1, 4 ja 7, paraneb I lisas loetletud elupaigatüüpide seisund pidevalt kuni hea seisundi saavutamiseni ning lõikes 7 osutatud liikide elupaikade kvaliteet paraneb pidevalt kuni nende piisava kvaliteedi saavutamiseni.

Ilma et see piiraks direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamist, kehtestavad liikmesriigid meetmed, mille eesmärk on tagada, et nende alade seisund, kus on saavutatud hea seisund ja liikide elupaikade piisav kvaliteet, ei halvene märkimisväärselt.

12. Ilma et see piiraks direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamist, püüavad liikmesriigid kehtestada hiljemalt oma riiklike taastamiskavade käesoleva määruse artikli 17 lõike 6 kohaselt avaldamise kuupäevaks vajalikud meetmed, mille eesmärk on hoida ära käesoleva määruse I lisas loetletud elupaigatüüpide kaetud heas seisundis esinemiskohtade seisundi märkimisväärselt halvenemist või mis on vajalikud, et saavutada käesoleva artikli lõikes 17 sätestatud taastamise eesmärgid.
13. Seoses käesoleva artikli lõigetega 11 ja 12 võivad liikmesriigid alternatiivide puudumisel väljaspool Natura 2000 alasid kohaldada kõnealustes lõigetes sätestatud olukorra halvenemise vältimise nõudeid oma territooriumi iga biogeograafilise piirkonna tasandil iga elupaigatüübi ja liigi elupaiga suhtes, tingimusel et asjaomane liikmesriik teatab komisjonile oma kavatsusest kohaldada käesolevat lõiget hiljemalt ... [kuus kuud pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva] ning täidab artikli 15 lõike 3 punktis g, artikli 20 lõike 1 punktis j, artikli 21 lõikes 1 ja artikli 21 lõike 2 punktis b sätestatud kohustused.
14. Väljaspool Natura 2000 alasid ei kohaldata lõikes 11 sätestatud kohustust olukorra halvenemise suhtes, mille on põhjustanud:
 - a) vääramatut jõud, sealhulgas loodusõnnetused;

- b) vältimatud elupaikade muutused, mis on otseselt tingitud kliimamuutustest;
 - c) ülekaaluka avaliku huviga seotud kava või projekt, mille jaoks ei ole vähem kahjustavaid alternatiivseid lahendusi ning mis määratakse kindlaks üksikjuhtumite kaupa, või
 - d) kolmandate riikide tegevus või tegevusetus, mille eest asjaomane liikmesriik ei vastuta.
15. Väljaspool Natura 2000 alasid ei kohaldata lõike 11 sätestatud kohustust olukorra halvenemise suhtes, mille on põhjustanud:
- a) vääramatu jõud, sealhulgas loodusõnnetused;
 - b) vältimatud elupaikade muutused, mis on otseselt tingitud kliimamuutustest;
 - c) ülekaaluka avaliku huviga seotud kava või projekt, mille jaoks ei ole vähem kahjustavaid alternatiivseid lahendusi, või
 - d) kolmandate riikide tegevus või tegevusetus, mille eest asjaomane liikmesriik ei vastuta.
16. Natura 2000 aladel on lõigetes 11 ja 12 sätestatud kohustuste täitmata jätmine põhjendatud, kui see on tingitud järgmisest:
- a) vääramatu jõud, sealhulgas loodusõnnetused;
 - b) vältimatud elupaikade muutused, mis on otseselt tingitud kliimamuutustest, või

- c) direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 kohaselt loa saanud kava või projekt.

17. Liikmesriigid tagavad:

- a) I lisas loetletud elupaigatüüpide puhul heas seisundis oleva pindala suurenemise, kuni vähemalt 90 % pindalast on heas seisundis ja kuni asjaomases liikmesriigis asuvas igas biogeograafilises piirkonnas on iga elupaigatüübi puhul saavutatud soodsat seisundit tähistav võrdluspindala;
- b) kasvusuundumuse direktiivi 92/43/EMÜ II, IV ja V lisas loetletud liikide ning direktiivi 2009/147/EÜ kohaldamisalasse kuuluvate liikide maismaa-, ranniku- ja magevee-elupaikade piisava kvaliteedi ja kvantiteedi poole.

Artikkel 5

Mereökosüsteemide taastamine

- 1. Liikmesriigid kehtestavad taastamismeetmed, mis on vajalikud, et parandada heasse seisundisse II lisas loetletud elupaigatüüpide esinemiskohad, mis ei ole heas seisundis. Sellised taastamismeetmed kehtestatakse:
 - a) 2030. aastaks vähemalt 30 % II lisas loetletud 1.–6. rühma elupaigatüüpide kogupindalast, mis ei ole heas seisundis, nagu on määratud artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas;

- b) 2040. aastaks vähemalt 60 % ja 2050. aastaks vähemalt 90 % iga sellise II lisas loetletud elupaigatüüpide 1.–6. rühma pindalast, mis ei ole heas seisundis, nagu on määratud artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas;
- c) 2040. aastaks käesoleva lõike punktis d osutatud protsendimäärast vähemalt kahe kolmandiku II lisas loetletud elupaigatüüpide 7. rühma pindalast, mis ei ole heas seisundis, nagu on määratud artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas, ning
- d) 2050. aastaks artikli 14 lõike 3 kohaselt määratud protsendimäära II lisas loetletud 7. rühma elupaigatüüpide pindalast, mis ei ole heas seisundis, nagu on määratud artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas.

Käesoleva artikli esimese lõigu punktis d osutatud protsendimäär kehtestatakse nii, et see ei takistaks direktiivi 2008/56/EÜ artikli 9 lõike 1 kohaselt kindlaks määratud hea keskkonnaseisundi saavutamist või säilitamist.

- 2. Liikmesriigid kehtestavad taastamismeetmed, mis on vajalikud, et taastada II lisas loetletud 1.–6. rühma elupaigatüübid aladel, kus neid elupaigatüüpe ei esine, eesmärgiga saavutada nende elupaigatüüpide soodsat seisundit tähistav võrdluspindala. Sellised meetmed on 2030. aastaks kehtestatud vähemalt 30 %-l, 2040. aastaks vähemalt 60 %-l ja 2050. aastaks 100 %-l täiendavast pindalast, mis on vajalik, et saavutada iga elupaigatüüpide rühma puhul soodsat seisundit tähistav võrdluspindala, nagu on määratud artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas.

3. Kui liikmesriik leiab, et 2050. aastaks ei ole võimalik kehtestada taastamismeetmeid, mis on vajalikud konkreetse elupaigatüübi soodsat seisundit tähistava võrdlusala saavutamiseks 100 %-l pindalast, võib asjaomane liikmesriik erandina käesoleva artikli lõikest 2 kehtestada artiklis 15 osutatud riiklikus taastamiskavas madalama protsendimäära, mis jääb vahemikku 90–100 %, ja esitada piisavad põhjendused. Sellisel juhul kehtestab liikmesriik järk-järgult taastamismeetmed, mis on vajalikud selle väiksema protsendimäära saavutamiseks 2050. aastaks. Aastaks 2030 hõlmavad need taastamismeetmed vähemalt 30 % täiendavast pindalast, mis on vajalik sellise väiksema protsendimäära saavutamiseks 2050. aastaks, ja 2040. aastaks vähemalt 60 % täiendavast pindalast, mis on vajalik sellise väiksema protsendimäära saavutamiseks 2050. aastaks.
4. Kui liikmesriik kohaldab lõike 3 kohast erandit konkreetsete elupaigatüüpide suhtes, kohaldatakse lõikes 2 sätestatud kohustust ülejäänud täiendava pindala suhtes, mis on vajalik, et saavutada soodsat seisundit tähistav võrdluspindala II lisas loetletud elupaigatüüpide iga rühma puhul, millesse need konkreetsed elupaigatüübid kuuluvad.
5. Liikmesriigid kehtestavad käesoleva määruse III lisas ning direktiivi 92/43/EMÜ II, IV ja V lisas loetletud liikide mereelupaikade ning direktiivi 2009/147/EÜ kohaldamisalasse kuuluva loodusliku linnustiku mereelupaikade jaoks taastamismeetmed, mis on lisaks käesoleva artikli lõigetes 1 ja 2 osutatud taastamismeetmetele vajalikud, et parandada nende elupaikade kvaliteeti ja kvantiteeti muu hulgas nende taasloomise kaudu ning suurendada sidusust, kuni on saavutatud nende elupaikade piisav kvaliteet ja kvantiteet.

6. Käesoleva artikli lõigete 1, 2 ja 5 kohaste taastamismeetmete jaoks kõige sobivamate alade kindlaksmääramisel tuginetakse parimatele olemasolevatele teadmistele ning tehnika ja teaduse viimastele arengutele, et määrata kindlaks käesoleva määruse II lisas loetletud elupaigatüüpide seisund ning käesoleva artikli lõikes 5 osutatud liikide elupaikade kvaliteet ja kvantiteet, kasutades direktiivi 92/43/EMÜ artikli 17, direktiivi 2009/147/EÜ artikli 12 ja direktiivi 2008/56/EÜ artikli 17 alusel esitatud teavet.
7. Liikmesriigid tagavad, et teada on järgmiste alade seisund:
- a) 2030. aastaks vähemalt 50 % II lisas loetletud 1.–6. rühma kõigi elupaigatüüpide esinemiskohtadest;
 - b) 2040. aastaks II lisas loetletud 1.–6. rühma elupaigatüüpide kõik esinemiskohad;
 - c) 2040. aastaks vähemalt 50 % II lisas loetletud 7. rühma kõigi elupaigatüüpide esinemiskohtadest;
 - d) 2050. aastaks II lisas loetletud 7. rühma kõik esinemiskohad.
8. Lõigetes 1 ja 2 osutatud taastamismeetmetes arvestatakse vajadust parandada ökoloogilist terviklikkust ja sidusust II lisas loetletud elupaigatüüpide vahel ning võetakse arvesse neis elupaigatüüpides leiduvate lõikes 5 osutatud liikide ökoloogilisi vajadusi.

9. Liikmesriigid kehtestavad meetmed, mille eesmärk on tagada, et aladel, mille suhtes võetakse taastamismeetmeid kooskõlas lõigetega 1, 2 ja 5, paraneb II lisas loetletud elupaigatüüpide seisund pidevalt kuni hea seisundi saavutamiseni ning lõikes 5 osutatud liikide elupaikade kvaliteet paraneb pidevalt kuni nende piisava kvaliteedi saavutamiseni.
- Ilma et see piiraks direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamist, kehtestavad liikmesriigid meetmed, mille eesmärk on tagada, et nende alade seisund, kus on saavutatud hea seisund ja liikide elupaikade piisav kvaliteet, ei halvene märkimisväärselt.
10. Ilma et see piiraks direktiivi 92/43/EMÜ kohaldamist, püüavad liikmesriigid kehtestada hiljemalt oma riiklike taastamiskavade käesoleva määruse artikli 17 lõike 6 kohaselt avaldamise kuupäevaks vajalikud meetmed, mille eesmärk on hoida ära käesoleva määruse II lisas loetletud elupaigatüüpide heas seisundis esinemiskohtade seisundi märkimisväärselt halvenemist või mis on vajalikud, et saavutada käesoleva artikli lõikes 14 sätestatud taastamise eesmärgid.
11. Väljaspool Natura 2000 alasid ei kohaldata lõikes 9 sätestatud kohustust olukorra halvenemise suhtes, mille on põhjustanud:
- a) vääramatud jõud, sealhulgas loodusõnnetused;
 - b) vältimatud elupaikade muutused, mis on otseselt tingitud kliimamuutustest;

- c) ülekaaluka avaliku huviga seotud kava või projekt, mille jaoks ei ole vähem kahjustavaid alternatiivseid lahendusi ning mis määratakse kindlaks üksikjuhtumite kaupa, või
 - d) kolmandate riikide tegevus või tegevusetus, mille eest asjaomane liikmesriik ei vastuta.
12. Väljaspool Natura 2000 alasid ei kohaldata lõikes 10 sätestatud kohustust olukorra halvenemise suhtes, mille on põhjustanud:
- a) vääramatuid jõud, sealhulgas loodusõnnetused;
 - b) vältimatud elupaikade muutused, mis on otseselt tingitud kliimamuutustest;
 - c) ülekaaluka avaliku huviga seotud kava või projekt, mille jaoks ei ole vähem kahjustavaid alternatiivseid lahendusi, või
 - d) kolmandate riikide tegevus või tegevusetus, mille eest asjaomane liikmesriik ei vastuta.
13. Natura 2000 aladel on lõigetes 9 ja 10 sätestatud kohustuste täitmata jätmise põhjendatud, kui see on tingitud järgmisest:
- a) vääramatuid jõud, sealhulgas loodusõnnetused;
 - b) vältimatud elupaikade muutused, mis on otseselt tingitud kliimamuutustest, või

- c) direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 kohaselt loa saanud kava või projekt.

14. Liikmesriigid tagavad:

- a) II lisas loetletud elupaigatüüpide 1.–6. rühma elupaigatüüpide puhul heas seisundis oleva pindala suurenemise, kuni vähemalt 90 % pindalast on heas seisundis ja kuni asjaomases liikmesriigis asuvas igas biogeograafilises piirkonnas on iga elupaigatüübi puhul saavutatud soodsat seisundit tähistav võrdluspindala;
- b) II lisas loetletud elupaigatüüpide 7. rühma elupaigatüüpide puhul heas seisundis oleva pindala suurenemise, kuni vähemalt lõike 1 esimese lõigu punktis d osutatud protsendimäär pindalast on heas seisundis ja kuni asjaomases liikmesriigis asuvas igas biogeograafilises piirkonnas on iga elupaigatüübi puhul saavutatud soodsat seisundit tähistav võrdluspindala;
- c) kasvusuundumuse käesoleva määruse III lisas ning direktiivi 92/43/EMÜ II, IV ja V lisas osutatud liikide ning direktiivi 2009/147/EÜ kohaldamisalasse kuuluvate liikide mereelupaikade piisava kvaliteedi ja kvantiteedi poole.

Artikkel 6

Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia

1. Artikli 4 lõigete 14 ja 15 ning artikli 5 lõigete 11 ja 12 kohaldamisel eeldatakse, et taastuvenergiajaamade planeerimine, ehitamine ja käitamine, nende võrguühendused, seotud võrk ise ning salvestusvahendid pakuvad ülekaalukat avalikku huvi. Liikmesriigid võivad vabastada nad nõudest tõendada, et artikli 4 lõigete 14 ja 15 ning artikli 5 lõigete 11 ja 12 kohaselt ei ole kättesaadavad vähem kahjulikud alternatiivsed lahendused, tingimusel et:
 - a) keskkonnamõju on strateegiliselt hinnatud vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2001/42/EÜ⁴⁴ sätestatud tingimustele või
 - b) nende keskkonnamõju on hinnatud vastavalt tingimustele, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2011/92/EL⁴⁵.

⁴⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. juuni 2001. aasta direktiiv 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT L 197, 21.7.2001, lk 30).

⁴⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT L 26, 28.1.2012, lk 1).

2. Liikmesriigid võivad igakülgset põhjendatud ja erandlikel asjaoludel kooskõlas nende lõimitud riiklikes energia- ja kliimakavades, mis on vastu võetud määruse (EL) 2018/1999 kohaselt, sätestatud prioriteetidega piirata lõike 1 kohaldamist oma territooriumi teatavate osadega ning teatavat liiki tehnoloogiate või teatavate tehniliste omadustega projektidega.

Kui liikmesriigid kohaldavad piiranguid vastavalt esimesele lõigule, teavitavad nad nendest piirangutest komisjoni ja põhjendavad neid.

Artikkel 7

Riigikaitse

1. Taastamismeetmete kehtestamisel artikli 4 lõigete 1, 4 või 7 või artikli 5 lõigete 1, 2 või 5 kohaldamiseks võivad liikmesriigid teha erandi aladele, mida kasutatakse üksnes riigikaitse eesmärkidel, kui neid meetmeid peetakse kokkusobimatuks kõnealuste alade jätkuva sõjalise kasutamisega.
2. Artikli 4 lõigete 14 ja 15 ning artikli 5 lõigete 11 ja 12 kohaldamisel võivad liikmesriigid sätestada, et kavad ja projektid, mille ainus eesmärk on riigikaitse, on eeldatavalt seotud ülekaaluka avaliku huvi.

Artikli 4 lõigete 14 ja 15 ning artikli 5 lõigete 11 ja 12 kohaldamisel võivad liikmesriigid teha kavade ja projektide puhul, mille ainus eesmärk on riigikaitse, erandi nõudest tõendada, et puuduvad vähem kahjulikud alternatiivsed lahendused. Kui liikmesriik seda erandit kohaldab, peab ta siiski kehtestama meetmed, niivõrd kui see on mõistlik ja teostatav, et leevendada nende kavade ja projektide mõju elupaigatüüpidele.

Artikkel 8

Linnaökosüsteemide taastamine

1. Liikmesriigid tagavad, et linna roheala ja linnapuude võrastiku liitus artikli 14 lõike 4 kohaselt kindlaks määratud linnaökosüsteemi aladel ei ole 31. detsembriks 2030 võrreldes ... [käesoleva määruse jõustumise aastaga] riigi kogupindalas summaarselt vähenenud. Käesoleva lõike kohaldamisel võivad liikmesriigid jätta riigi kogupindalast välja linnaökosüsteemi alad, kus linna rohealade osakaal linnakeskustes ja -klastrites ületab 45 % ning linnapuude võrastiku liituse osakaal ületab 10 %.
2. Liikmesriigid saavutavad selle, et alates 1. jaanuarist 2031 on linna roheala riigi kogupindalas kasvusuundumuses, sealhulgas lõimides linna roheala hoonetesse ja taristusse ning artikli 14 lõike 4 kohaselt kindlaks määratud linnaökosüsteemi aladesse, mida mõõdetakse iga kuue aasta järel alates 1. jaanuarist 2031 seni kuni saavutatakse rahuldav tase, mis on kindlaks määratud artikli 14 lõike 5 kohaselt.

3. Liikmesriigid saavutavad selle, et kõikidel artikli 14 lõike 4 kohaselt kindlaks määratud linnaökosüsteemi aladel on linnapuude võrastiku liitus kasvusuundumuses, mida mõõdetakse iga kuue aasta järel alates 1. jaanuarist 2031 seni kuni saavutatakse rahuldav tase, mis on kindlaks määratud artikli 14 lõike 5 kohaselt.

Artikkel 9

Jõgede loodusliku sidususe ning seonduvate lamme looduslike funktsioonide taastamine

1. Liikmesriigid koostavad pinnavete sidusust takistavate kunstlike tõkete loendi ning teevad kunstlike tõkete sotsiaal-majanduslikke funktsioone arvesse võttes kindlaks tõkked, mis tuleb eemaldada, et aidata saavutada käesoleva määruse artiklis 4 sätestatud taastamisesmärgid ning eesmärk taastada liidus 2030. aastaks vähemalt 25 000 km ulatuses jõgede vaba vool, ilma et see piiraks direktiivi 2000/60/EÜ, eelkõige selle artikli 4 lõigete 3, 5 ja 7, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1315/2013⁴⁶, eelkõige selle artikli 15 kohaldamist.
2. Liikmesriigid kõrvaldavad pinnavete sidusust takistavad kunstlikud tõkked, mis on kindlaks määratud käesoleva artikli lõike 1 kohaselt koostatud loendi alusel, kooskõlas nende kõrvaldamise kavaga, millele on osutatud artikli 15 lõike 3 punktides i ja n. Kunstlike tõkete kõrvaldamisel alustavad liikmesriigid peamiselt iganenud tõketest, nimelt sellistest, mis ei ole enam vajalikud taastuenergia tootmiseks, siseveelaevasõiduks, veevarustuseks, kaitseks üleujutuste vastu ega muuks otstarbeks.

⁴⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1315/2013 üleeuroopalise transpordivõrgu arendamist käsitlevate liidu suuniste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks otsus nr 661/2010/EL (ELT L 348, 20.12.2013, lk 1).

3. Liikmesriigid täiendavad lõike 2 kohast kunstlike tõkete kõrvaldamist meetmetega, mis on vajalikud seonduvate lammide looduslike funktsioonide parandamiseks.
4. Liikmesriigid tagavad lõigete 2 ja 3 kohaselt taastatud jõgede loodusliku sidususe ning seonduvate lammide looduslike funktsioonide säilimise.

Artikkel 10

Tolmeldajapopulatsioonide taastamine

1. Liikmesriigid kehtestavad aegsasti asjakohased ja mõjusad meetmed tolmeldajate mitmekesisuse parandamiseks ja pööravad hiljemalt 2030. aastaks tolmeldajapopulatsioonide vähenemissuundumuse ümber ja saavutavad seejärel nende populatsioonide kasvusuundumuse, mida mõõdetakse alates 2030. aastast vähemalt iga kuue aasta järel, kuni saavutatakse artikli 14 lõike 5 kohaselt kindlaks määratud rahuldavad tasemed.
2. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 23 vastu delegeeritud õigusakte, et täiendada käesolevat määrust, kehtestades teaduspõhise meetodi tolmeldajate mitmekesisuse ja tolmeldajate populatsioonide seireks ning ajakohastades seda meetodit. Komisjon võtab esimese delegeeritud õigusakti, millega selline meetod kehtestatakse, vastu hiljemalt ... [12 kuud pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva].

3. Lõikes 2 osutatud meetod hõlmab standardlähenemisviisi iga-aastaste andmete kogumiseks tolmeldajaliikide arvukuse ja mitmekesisuse kohta kõigis ökosüsteemides ning tolmeldajapopulatsioonide suundumuste ja liikmesriikide poolt lõike 1 kohaselt võetud taastamismeetmete tulemuslikkuse hindamiseks.
4. Lõikes 2 osutatud meetodi kasutamisel tagavad liikmesriigid, et seireandmed pärinevad piisavast arvust aladest, et tagada representatiivsus kogu nende territooriumil. Liikmesriigid edendavad kodanikuteadust seireandmete kogumisel, kui see on asjakohane, ja eraldavad nende ülesannete täitmiseks piisavad vahendid.
5. Komisjon ja asjaomased liidu ametid, eelkõige Euroopa Keskkonnaamet, Euroopa Toiduohutusamet ja Euroopa Kemikaaliamet koordineerivad vastavalt oma volitustele tolmeldajaid käsitlevat tegevust ja annavad teavet, et toetada liikmesriike nende taotluse korral nende käesolevast artiklist tulenevate kohustuste täitmisel. Selleks loob komisjon muu hulgas spetsiaalse rakkerühma ning levitab liikmesriikidele kooskõlastatud viisil asjakohast teavet ja eksperditeadmisi.

Artikkel 11
Agroökosüsteemide taastamine

1. Lisaks aladele, mille suhtes võetakse taastamismeetmeid vastavalt artikli 4 lõigetele 1, 4 ja 7, kehtestavad liikmesriigid taastamismeetmed, mis on vajalikud, et suurendada agroökosüsteemide elurikkust, võttes arvesse kliimamuutusi, maapiirkondade sotsiaalseid ja majanduslikke vajadusi ning vajadust tagada liidus kestlik põllumajanduslik tootmine.
2. Liikmesriigid kehtestavad meetmed, mille eesmärk on saavutada riigi tasandil vähemalt kahe alltoodud kolme agroökosüsteemide näitaja (mida on täpsemalt kirjeldatud IV lisas) kasvusuundumus, mida mõõdetakse alates ... [käesoleva määruse jõustumise kuupäevast] kuni 31. detsembrini 2030 ja seejärel iga kuue aasta järel, kuni saavutatakse artikli 14 lõike 5 kohaselt kindlaks määratud rahuldavad tasemed:
 - a) rohumaaliblikate indeks;
 - b) orgaanilise süsiniku varu mineraalsetes põllumuldades;
 - c) mitmekesiste maastikuelementidega põllumajandusmaa osakaal.

3. Liikmesriigid kehtestavad taastamismeetmed, mille eesmärk on tagada, et V lisas loetletud liikidel põhinev levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeks riigi tasandil, mis on indekseeritud ... [kuupäev: selle kuu esimene päev, mis saabub 12 kuud pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva] = 100, saavutab järgmised tasemed:
- a) V lisas loetletud liikmesriikides, kus põllumajandusmaastike lindude populatsioonid on ajalooliselt rohkem kahanenud: 110 aastaks 2030, 120 aastaks 2040 ja 130 aastaks 2050;
 - b) V lisas loetletud liikmesriikides, kus põllumajandusmaastike lindude populatsioonid on ajalooliselt vähem kahanenud: 105 aastaks 2030, 110 aastaks 2040 ja 115 aastaks 2050.
4. Liikmesriigid kehtestavad meetmed, mille eesmärk on taastada kuivendatud turbaaladel asuvad põllumajanduses kasutatavad turvasmullad. Need meetmed kehtestatakse vähemalt järgmises ulatuses:
- a) 30 %-l sellistest aladest 2030. aastaks, kusjuures vähemalt veerand sellest määrjutatakse;
 - b) 40 %-l sellistest aladest 2040. aastaks, kusjuures vähemalt kolmandik sellest määrjutatakse;
 - c) 50 %-l sellistest aladest 2050. aastaks, kusjuures vähemalt kolmandik sellest määrjutatakse.

Liikmesriigid võivad kehtestada taastamismeetmeid, sealhulgas näha ette määrjutatakse turbakaevandamisaladel ning lugeda, et need alad aitavad kaasa esimese lõigu punktides a, b ja c osutatud vastavate eesmärkide täitmisele.

Lisaks võivad liikmesriigid kehtestada taastamismeetmed, et märjutada turvasmullad aladel, mis on kuivendatud turbaalad ning mida kasutatakse muuks kui põllumajanduslikuks otstarbeks või turba kaevandamiseks, ning lugeda, et need märjutatud alad aitavad kaasa esimese lõigu punktides a, b ja c osutatud eesmärkide täitmisele kuni 40 % ulatuses.

Taastamismeetmed, mis hõlmavad turbaalade märjutamist, sealhulgas saavutatavat veetaset, aitavad vähendada kasvuhoonegaaside heidet ja suurendada elurikkust, võttes samal ajal arvesse riiklikke ja kohalikke olusid.

Kui see on igakülgsest põhjendatud, võib liikmesriik märjutada turbaalasid põllumajanduslikul otstarbel vähem, kui on nõutud käesoleva lõike esimese lõigu punktide a, b ja c alusel, kui selline märjutamine võib tõenäoliselt avaldada märkimisväärset negatiivset mõju taristule, hoonetele, kliimamuutustega kohanemisele või muudele avalikele huvidele ning kui selline märjutamine ei saa toimuda muul maal kui põllumajandusmaal. Selline vähendamine määratakse kindlaks artikli 14 lõike 8 kohaselt.

Liikmesriikide kohustus täita esimese lõigu punktides a, b ja c sätestatud märjutamise eesmärgid ei tähenda põllumajandustootjatele ja eramaaomanikele kohustust märjutada oma maad, ning nende jaoks on märjutamine põllumajandusmaal vabatahtlik, ilma et see piiraks riigisisest õigusest tulenevaid kohustusi.

Liikmesriigid toetavad asjakohasel juhul märjutamist, et muuta see põllumajandustootjatele ja eramaaomanikele atraktiivseks võimaluseks, ning soodustavad põllumajandustootjate ja muude sidusrühmade juurdepääsu koolitusele ja nõustamisele turbaalade märjutamise eeliste ning järgneva maa kasutamise valikute ja sellega seotud võimaluste kohta.

Artikkel 12

Metsaökosüsteemide taastamine

1. Lisaks aladele, mille suhtes võetakse taastamismeetmeid vastavalt artikli 4 lõigetele 1, 4 ja 7, kehtestavad liikmesriigid taastamismeetmed, mis on vajalikud, et suurendada metsaökosüsteemide elurikkust, võttes samas arvesse metsatulekahjude riski.
2. Liikmesriigid saavutavad riigi tasandil iga järgmise ja täpsemalt VI lisas kirjeldatud levinud metsalinnustiku indeksi kasvusuundumuse, mida mõõdetakse alates ... [käesoleva määruse jõustumise kuupäevast] kuni 31. detsembrini 2030 ja seejärel iga kuue aasta järel, kuni saavutatakse artikli 14 lõike 5 kohaselt kindlaks määratud rahuldavad tasemed.
3. Liikmesriigid saavutavad riigi tasandil vähemalt kuue seitsme metsaökosüsteemide näitaja, mida on täpsemalt kirjeldatud VI lisas ja mis valitakse välja vastavalt nende võimekusele näidata asjaomase liikmesriigi metsaökosüsteemide elurikkuse suurenemist, kasvusuundumuse. Kasvusuundumust mõõdetakse alates ... [käesoleva määruse jõustumise kuupäevast] kuni 31. detsembrini 2030 ja seejärel iga kuue aasta järel, kuni saavutatakse artikli 14 lõike 5 kohaselt kindlaks määratud rahuldavad tasemed:
 - a) seisev surnud puit;
 - b) lamapuit;
 - c) ebaühtlase vanuselise struktuuriga metsade osakaal;

- d) metsade sidusus;
 - e) orgaanilise süsiniku varu;
 - f) valdavalt pärismaiste puuliikidega metsade osakaal;
 - g) puuliikide mitmekesisus.
4. Lõigetes 2 ja 3 sätestatud kohustuste täitmata jätmine on põhjendatud, kui see on tingitud järgmisest:
- a) ulatuslik vääramatu jõud, sealhulgas loodusõnnetused, eelkõige ettenägematud ja kontrollimatud metsa- ja maastikupõlengud, või
 - b) vältimatud elupaikade muutused, mis on otseselt tingitud kliimamuutustest.

Artikkel 13

Kolme miljardi uue puu istutamine

1. Kui liikmesriigid määravad kindlaks ja rakendavad taastamismeetmeid, mis on vajalikud, et täita artiklites 4 ja 8–12 sätestatud eesmärgid ja kohustusi, seavad nad eesmärgiks aidata täita liidu tasandil võetud kohustust istutada 2030. aastaks vähemalt kolm miljardit uut puud.

2. Liikmesriigid tagavad, et nende panus lõikes 1 sätestatud kohustuse täitmiseks täidetakse täielikus kooskõlas ökoloogiliste põhimõtetega, sealhulgas tagades liikide mitmekesisuse ja vanuselise struktuuri mitmekesisuse, seades esikohale pärismaised puuliigid, välja arvatud väga konkreetsetel juhtudel ja tingimustel kohalikule mullale, kliimale ja ökoloogilisele kontekstile kohandatud võõrliigid ning elupaigatingimused, mis aitavad suurendada kliimamuutustele vastupanu võimet. Selle kohustuse täitmiseks võetavate meetmete eesmärk on suurendada ökoloogilist sidusust ning need peavad põhinema kestlikul metsastamisel, taasmetsastamisel ja puude istutamisel ning linna roheala suurendamisel.

III peatükk

Riiklikud taastamiskavad

Artikkel 14

Riiklike taastamiskavade koostamine

1. Kõik liikmesriigid koostavad riikliku taastamiskava ning teevad ettevalmistava seire ja uuringud, mis on vajalikud, et teha kindlaks artiklites 4–13 sätestatud taastamiseesmärkide ja kohustuste täitmiseks vajalikud taastamismeetmed ning toetada artiklis 1 sätestatud liidu üldeesmärkide ja sihtide täitmist, võttes arvesse uusimaid teaduslikke tõendeid.

2. Liikmesriigid määravad alade mahu, mis tuleb taastada, et saavutada artiklites 4 ja 5 sätestatud taastamisesmärgid, ning võtavad seejuures arvesse artikli 4 lõigetes 1 ja 4 ning artikli 5 lõigetes 1 ja 2 osutatud elupaigatüüpide seisundit ning artikli 4 lõikes 7 ja artikli 5 lõikes 5 osutatud liikide elupaikade, mis esinevad artikliga 2 hõlmatud ökosüsteemides, kvaliteeti ja kvantiteeti. Mahu määramisel lähtutakse muu hulgas järgmisest teabest:

a) iga elupaigatüübi puhul:

- i) elupaiga kogupindala ja selle praeguse jaotuse kaart;
- ii) sellise elupaiga pindala, mis ei ole heas seisundis;
- iii) soodsat seisundit tähistav võrdluspindala, võttes arvesse ajaloolise jaotuse andmeid ja kliimamuutuste tõttu prognoositavaid keskkonnatingimuste muutusi;
- iv) alad, mis on elupaigatüüpide taasloomiseks kõige sobivamad, võttes arvesse kliimamuutuste tõttu juba toimuvaid ja prognoositavaid keskkonnatingimuste muutusi;

- b) liikide elupaikade piisav kvaliteet ja kvantiteet, mis on vajalik, et saavutada nende soodne kaitsestaatus, võttes arvesse nende elupaigatüüpide taasloomiseks kõige sobivamaid alasid ja liikide populatsioonide jõudsaks arenguks vajalikku elupaikade sidusust, samuti kliimamuutuste tõttu juba toimuvaid ja prognoositavaid keskkonnatingimuste muutusi, elupaikade ja liikide konkureerivaid vajadusi ning kõrge loodusliku väärtusega põllumajandusmaa olemasolu.

Selleks et määrata iga elupaigatüübi pindala, mis tuleb taastada, et saavutada artikli 4 lõike 1 punktis a ja artikli 5 lõike 1 punktis a sätestatud taastamiseesmärgid, hõlmab käesoleva lõike esimese lõigu punkti a alapunktis ii osutatud elupaiga pindala, mis ei ole heas seisundis, üksnes neid esinemiskohti, mille puhul on elupaigatüübi seisund teada.

Selleks et määrata iga elupaigatüübi pindala, mis tuleb taastada, et saavutada artikli 4 lõike 1 punktis b ja artikli 5 lõike 1 punktides b, c ja d sätestatud taastamiseesmärgid, hõlmab käesoleva lõike esimese lõigu punkti a alapunktis ii osutatud elupaiga pindala, mis ei ole heas seisundis, üksnes neid esinemiskohti, mille puhul on elupaigatüübi seisund teada või mille puhul see saadakse teada artikli 4 lõike 9 ja artikli 5 lõike 7 alusel.

Kui liikmesriik kavatseb kohaldada artikli 4 lõikes 2 sätestatud erandit, siis kõnealune liikmesriik määrab kindlaks kõnealuses artiklis osutatud protsendimäärad.

Kui liikmesriik kavatseb kohaldada artikli 4 lõikes 5 ja artikli 5 lõikes 3 sätestatud erandit, siis kõnealune liikmesriik määrab kindlaks kõnealuste artiklite kohaselt valitud madalamad protsendimäärad.

3. II lisas loetletud 7. rühma elupaigatüüpide puhul kehtestavad liikmesriigid artikli 5 lõike 1 punktis d osutatud protsendimäära.
4. Liikmesriigid määravad kindlaks ja kaardistavad artiklis 8 osutatud linnaökosüsteemi alad kõigi oma linnade, väiksemate linnade ja eeslinnade jaoks.

Linna, väiksema linna ja eeslinna linnaökosüsteemi ala hõlmab järgmist:

- a) kogu linn, väiksem linn ja eeslinn või
- b) linna või väiksema linna ja eeslinna osad, sealhulgas vähemalt linnakeskused, linnaklastrid ja kui asjaomane liikmesriik peab seda asjakohaseks, linnalähedased piirkonnad.

Liikmesriigid võivad koondada kahe või enama külgneva linna või kahe või enama külgneva väiksema linna ja eeslinna või mõlema linnaökosüsteemi alad vastavalt üheks nende linnade või väiksemate linnade ja eeslinnade ühiseks linnaökosüsteemi alaks.

5. Liikmesriigid kehtestavad 2030. aastaks avatud ja tõhusa protsessi ja uusimatel teaduslikel tõenditel põhineva hindamise kaudu artikli 20 lõikes 10 osutatud suunava raamistiku, ja kui see on kättesaadav, artikli 20 lõikes 11 osutatud suunava raamistiku rahuldavad tasemed:
- a) artikli 10 lõikes 1 osutatud tolmeldajate populatsioonide ja artikli 12 lõikes 2 osutatud iga näitaja jaoks;
 - b) artikli 11 lõikes 2 osutatud iga valitud näitaja jaoks;

- c) artikli 12 lõikes 3 osutatud iga valitud näitaja jaoks;
 - d) artikli 8 lõikes 2 osutatud linna roheala jaoks ning
 - e) artikli 8 lõikes 3 osutatud linnapuude võrastiku liituse jaoks.
6. Liikmesriigid teevad kindlaks ja kaardistavad taastamist vajavad põllumajandus- ja metsaalad, eelkõige alad, kus tegevuse intensiivistumise või muude majandamistegurite tõttu on vaja suuremat sidusust ja maastiku mitmekesisust.
7. Iga liikmesriik võib hiljemalt ... [üks aasta pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva] välja töötada metoodika, mis täiendab IV lisas osutatud metoodikat, et seirata mitmekesiseid maastikuelemente, mis ei ole hõlmatud ühise meetodiga, millele on osutatud kõnealuses lisas esitatud mitmekesiste maastikuelementide kirjelduses. Komisjon esitab suunised sellise metoodika väljatöötamise raamistiku kohta hiljemalt ... [üks kuu pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva].
8. Kui see on kohaldatav, määravad liikmesriigid kindlaks põllumajanduslikul otstarbel toimuva turbaalade märjutamise ulatuse vähendamise, nagu on osutatud artikli 11 lõike 4 viiendas lõigus.
9. Liikmesriigid teevad kindlaks koostoime kliimamuutuste leevendamise, nendega kohanemise, maa degradeerumise neutraalsuse ja katastroofide ennetamisega ning prioriseerivad vastavalt taastamismeetmeid. Liikmesriigid võtavad samuti arvesse:
- a) oma lõimitud riiklikke energia- ja kliimakavasid, millele on osutatud määruse (EL) 2018/1999 artiklis 3;

- b) oma pikaajalist strateegiat, millele on osutatud määruse (EL) 2018/1999 artiklis 15;
 - c) liidu siduvat üldeesmärki 2030. aastaks, mis on sätestatud direktiivi (EL) 2018/2001 artiklis 3.
- 10. Liikmesriigid teevad kindlaks koostoime põllumajanduse ja metsandusega. Samuti teevad nad kindlaks olemasolevad põllumajandus- ja metsandustavad, sealhulgas ÜPP sekkumised, mis aitavad kaasa käesoleva määruse eesmärkide saavutamisele.
 - 11. Käesoleva määruse rakendamine ei kohusta liikmesriike ümber kavandama mis tahes rahastamist, mis toimub ÜPP, ÜKP või muude põllumajanduse ja kalanduse rahastamisprogrammide ja -vahendite mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 raames.
 - 12. Liikmesriigid võivad edendada era- või avaliku sektori toetusmeetmete kasutuselevõttu, et tuua kasu sidusrühmadele, kes rakendavad artiklites 4–12 osutatud taastamismeetmeid, kelle hulka kuuluvad maahaldajad ja -omanikud, põllumajandustootjad, metsandusettevõtjad ja kalurid.

13. Liikmesriigid peavad koordineerima riiklike taastamiskavade väljatöötamist, kaardistades alad, mis on vajalikud, et saavutada vähemalt nende riiklik panus 2030. aasta taastuvenergia eesmärgi saavutamisse, ning asjakohasel juhul määrama kindlaks taastuvenergia eelisarendusalad ja sihtotstarbelised taristupiirkonnad. Riiklike taastamiskavade koostamisel peavad liikmesriigid tagama koostoime taastuvenergia ja energiataristu ülesehitamisega ning kõigi juba määratud taastuvenergia eelisarendusaladega ja sihtotstarbeliste taristupiirkondadega ning tagama, et nende alade toimimine, sealhulgas direktiiviga (EL) 2018/2001 sätestatud loamenetlused, mida neil aladel kohaldatakse, ning selliste võrguprojektide toimimine, mis on vajalikud taastuvenergia integreerimiseks elektrisüsteemi, ja vastavad loamenetlused, ei muutu.
14. Riiklike taastamiskavade koostamisel võtavad liikmesriigid arvesse eelkõige järgmist:
- a) kaitsemeetmed, mis on kehtestatud Natura 2000 alade jaoks kooskõlas direktiiviga 92/43/EMÜ;
 - b) tähtsuse järjekorda pandud tegevuskavad, mis on koostatud kooskõlas direktiiviga 92/43/EMÜ;
 - c) veekogude hea kvantitatiivse, ökoloogilise ja keemilise seisundi saavutamise meetmed direktiivi 2000/60/EÜ kohaselt koostatud meetmeprogrammides ja vesikonna majandamiskavades ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2007/60/EÜ⁴⁷ kohaselt koostatud üleujutusrisi maandamise kavades;

⁴⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2007. aasta direktiiv 2007/60/EÜ üleujutusrisi hindamise ja maandamise kohta (ELT L 288, 6.11.2007, lk 27).

- d) kui see on kohaldatav, direktiivi 2008/56/EÜ kohaselt koostatud merestrateegiad liidu kõigis merepiirkondades hea keskkonnaseisundi saavutamiseks;
 - e) riiklikud õhusaaste kontrolli programmid, mis on koostatud direktiivi (EL) 2016/2284 alusel;
 - f) riiklikud elurikkuse strateegiad ja tegevuskavad, mis on koostatud kooskõlas bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni artikliga 6;
 - g) kui see on kohaldatav, ÜKP alusel vastu võetud kaitse- ja majandamismeetmed;
 - h) määruse (EL) 2021/2115 kohaselt koostatud ÜPP strateegiakavad.
- 15 Riiklike taastamiskavade koostamisel võtavad liikmesriigid arvesse ka kriitilise tähtsusega toorainetega seotud projekte, kui neid tunnustatakse liidu õiguse alusel.
16. Oma riiklike taastamiskavade koostamisel liikmesriigid:
- a) võivad vastavalt oma riigisisestele ja piirkondlikele tingimustele kasutada taastamismeetmete erinevaid näiteid, mis on loetletud VII lisas, ning uusimaid teaduslikke tõendeid;
 - b) seavad eesmärgiks ökosüsteemide ökoloogiliste, majanduslike ja sotsiaalsete funktsioonide optimeerimise ning nende panuse asjaomaste piirkondade ja kogukondade kestlikku arengusse;

- c) võivad võtta arvesse olukorra mitmekesisust eri piirkondades, mis on seotud sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste nõuetega, piirkondlike ja kohalike iseärasustega ning rahvastikutihedusega; asjakohasel juhul tuleks arvesse võtta liidu äärepoolseimate piirkondade eriolukorda, näiteks nende kaugust, saarelist asendit, väiksust, keerulist topograafiat ja kliimat, samuti nende rikkalikku bioloogilist mitmekesisust ning nende ökosüsteemide kaitsmise ja taastamisega seotud kulusid.
17. Liikmesriigid edendavad võimaluse korral koostööt teiste liikmesriikide riiklike taastamiskavadega, eelkõige üle riigipiiride ulatuvate ökosüsteemide puhul või kui liikmesriikidel on ühine merepiirkond või allpiirkond direktiivi 2008/56/EÜ tähenduses.
18. Kui see on otstarbekas ja asjakohane, võivad liikmesriigid mereökosüsteemide taastamise ja taasloomisega seoses riiklike taastamiskavade koostamiseks ja rakendamiseks kasutada olemasolevaid piirkondlikke institutsioonilisi koostööststruktuure.
19. Kui liikmesriigid teevad kindlaks probleemi, mis tõenäoliselt takistab mereökosüsteemide taastamise ja taasloomise kohustuste täitmist ning nõuab meetmeid, mille osas nad ei ole pädevad, pöörduvad nad eraldi või ühiselt vastavalt vajadusele liikmesriikide, komisjoni või rahvusvaheliste organisatsioonide poole, kirjeldades neile tuvastatud probleemi ja võimalikke meetmeid, et neid kaaluda ja need võimaluse korral vastu võtta.

20. Liikmesriigid tagavad, et taastamiskava koostatakse avatud, läbipaistval, kaasaval ja tulemuslikul viisil ning et üldsusele, sealhulgas kõigile asjakohastele sidusrühmadele, antakse varajased ja tõhusad võimalused selle väljatöötamises osaleda. Konsultatsioonid peavad vastama direktiivis 2001/42/EÜ sätestatud nõuetele.

Artikkel 15

Riikliku taastamiskava sisu

1. Riiklik taastamiskava hõlmab ajavahemikku kuni 2050. aastani ning sisaldab artiklites 4–13 sätestatud eesmärkidele ja kohustustele vastavaid vahetähtaegu.
2. Erandina käesoleva artikli lõikest 1 võib artikli 16 ja artikli 17 lõike 6 kohaselt esitatav riiklik taastamiskava alates 1. juulist 2032 algava perioodi puhul ja kuni artikli 19 lõike 1 kohase läbivaatamiseni piirduda strateegilise ülevaatega järgmise kohta:
 - a) lõikes 3 osutatud elemendid ning
 - b) lõigetes 4 ja 5 osutatud sisu.

Muudetud riiklik taastamiskava, mis on koostatud artikli 19 lõike 1 kohaselt hiljemalt 30. juuniks 2032 tehtud läbivaatamise tulemusel, võib seoses ajavahemikuga alates 1. juulist 2042 ja kuni muutmiseni hiljemalt 30. juuniks 2042 kooskõlas artikli 19 lõikega 1 piirduda käesoleva lõike esimeses lõigus osutatud elementide ja sisu strateegilise ülevaatega.

3. Iga liikmesriik lisab riiklikku taastamiskavasse järgmised elemendid, kasutades käesoleva artikli lõike 7 kohaselt kehtestatud ühtset vormi:
- a) nende alade mahu määramine, mis tuleb artiklites 4–12 sätestatud taastamisesmärkide täitmiseks taastada, tuginedes artikli 14 kohaselt tehtud ettevalmistavale tööle ja esialgsetele kaartidele võimalike taastatavate alade kohta;
 - b) kui liikmesriik kohaldab artikli 4 lõikes 5 või artikli 5 lõikes 3 sätestatud erandit, siis põhjendus selle kohta, miks ei ole võimalik kehtestada 2050. aastaks taastamismeetmeid, mis on vajalikud konkreetse elupaigatüübi soodsat seisundit tähistava võrdluspindala saavutamiseks, ning põhjendus nende artiklite kohaselt kehtestatud madalama protsendimäära kohta, mille kõnealune liikmesriik on kindlaks määranud;
 - c) käesoleva määruse artiklites 4–13 sätestatud taastamisesmärkide ja kohustuste täitmiseks kavandatud või kehtestatud taastamismeetmete kirjeldus ning märges selle kohta, millised neist taastamismeetmetest on kavandatud või kehtestatud direktiivi 92/43/EMÜ kohaselt loodud Natura 2000 võrgustikus;
 - d) eraldi jagu, milles esitatakse meetmed artikli 4 lõikes 9 ja artikli 5 lõikes 7 sätestatud kohustuste täitmiseks;

- e) kui liikmesriik kohaldab käesoleva määruse artikli 4 lõikes 2 sätestatud erandit, siis põhjendus selle kohta, kuidas kõnealuse artikli kohaselt kehtestatud protsendimäärad ei takista direktiivi 92/43/EMÜ artikli 1 punkti e kohaselt kindlaks määratud asjaomaste elupaigatüüpide soodsa kaitsestaatuse saavutamist või säilitamist riiklikul biogeograafilisel tasandil;
- f) teave meetmete kohta, mille eesmärk on tagada kooskõlas artikli 4 lõikega 11 ja artikli 5 lõikega 9, et I ja II lisas loetletud elupaigatüüpidega kaetud alade seisund ei halvene aladel, kus on saavutatud hea seisund, ning et artikli 4 lõikes 7 ja artikli 5 lõikes 5 osutatud liikide elupaikade seisund ei halvene märkimisväärselt aladel, kus on saavutatud nende liikide elupaikade piisav kvaliteet;
- g) kui see on kohaldatav, kirjeldus selle kohta, kuidas kohaldatakse tema territooriumil artikli 4 lõiget 13, sealhulgas:
 - i) iga olulise halvenemise korral võetavate hüvitusmeetmete süsteemi selgitus, samuti elupaigatüüpide ja liikide elupaikade märkimisväärse halvenemise seire ja aruandluse ning võetud hüvitusmeetmete kirjeldus;
 - ii) selgitus selle kohta, kuidas tagatakse, et artikli 4 lõike 13 rakendamine ei mõjuta artiklites 1, 4 ja 5 sätestatud eesmärkide saavutamist ja eesmärkide täitmist;

- h) teave meetmete kohta, mille eesmärk on kooskõlas artikli 4 lõikega 12 ja artikli 5 lõikega 10 säilitada I ja II lisas loetletud elupaigatüüpide hea seisund aladel, kus neid esineb, ning hoida ära I ja II lisas loetletud elupaigatüüpidega kaetud muude alade seisundi märkimisväärsel halvenemist;
- i) tõkete loend ja eemaldamiseks kindlaks tehtud tõkked kooskõlas artikli 9 lõikega 1, nende eemaldamise kava kooskõlas artikli 9 lõikega 2 ning vaba vooluga jõgede pikkus, mis on kavas nende tõkete eemaldamisega saavutada hinnanguliselt alates 2020. aastast kuni 2030. ja 2050. aastani, samuti muud lammide looduslike funktsioonide taastamise meetmed kooskõlas artikli 9 lõikega 3;
- j) ülevaade artikli 11 lõike 2 kohaselt valitud agroökosüsteemide näitajatest ja nende sobivusest tõendama asjaomase liikmesriigi agroökosüsteemide elurikkuse suurenemist;
- k) kohaldataval juhul põhjendus turbaalade märjutamiseks väiksemal määral, kui on sätestatud artikli 11 lõike 4 esimese lõigu punktides a, b ja c;
- l) ülevaade artikli 12 lõike 3 kohaselt valitud metsaökosüsteemide näitajatest ja nende sobivusest tõendama asjaomase liikmesriigi metsaökosüsteemide elurikkuse suurenemist;
- m) artiklis 13 osutatud kohustuse täitmise panuse kirjeldus;
- n) taastamismeetmete kehtestamise ajakava kooskõlas artiklitega 4–12;

- o) kohaldataval juhul eraldi osa, milles on esitatud kohandatud taastamismeetmed liikmesriigi äärepoolseimates piirkondades;
- p) selliste alade seire, mille suhtes võetakse taastamismeetmeid kooskõlas artiklitega 4 ja 5, ning protsess artiklite 4–12 kohaselt kehtestatud taastamismeetmete tulemuslikkuse hindamiseks ja nende läbivaatamiseks, kui see on vajalik, et tagada artiklites 4–13 sätestatud eesmärkide saavutamine ja kohustuste täitmine;
- q) viide sätetele, millega tagatakse artiklites 4–12 osutatud taastamismeetmete pidev, pikaajaline ja püsiv mõju;
- r) taastamismeetmetega aja jooksul seotud hinnanguline positiivne kaasmõju kliimamuutuste leevendamise ja maa degradeerumise neutraalsuse seisukohast;
- s) artiklites 4–12 osutatud taastamismeetmete rakendamise prognoositav sotsiaalmajanduslik mõju ja hinnanguline kasu;
- t) eraldi osa, milles kirjeldatakse, kuidas riiklikus taastamiskavas võetakse arvesse järgmist:
 - i) kliimamuutuste stsenaariumide asjakohasus taastamismeetmete tüübi ja asukoha kavandamisel;
 - ii) taastamismeetmete potentsiaal minimeerida kliimamuutustest loodusele tulenevat mõju, ennetada looduskatastroofe või leevendada nende mõju ja toetada kohanemist;

- iii) koostoime riiklike kohanemisstrateegiate või -kavadega ja riiklike katastroofiohu hindamise aruannetega;
- iv) ülevaade riiklikus taastamiskavas ning riiklikus energia- ja kliimakavas sisalduvate meetmete vastastikmõjust;
- u) taastamismeetmete rakendamisega seotud hinnanguline rahastamisvajadus, sealhulgas toetus sidusrühmadele, keda taastamismeetmed või muud käesolevast määrusest tulenevad uued kohustused mõjutavad, ning kavandatud rahastamine avaliku või erasektori vahenditest, sealhulgas rahastamine või kaasrahastamine liidu rahastamisvahenditest;
- v) teave toetuste kohta, mis mõjutavad negatiivselt käesolevas määruses sätestatud eesmärkide saavutamist ja kohustuste täitmist;
- w) riikliku taastamiskava koostamise ja kehtestamise protsessi kokkuvõte, sealhulgas teave üldsuse osalemise kohta ning selle kohta, kuidas on võetud arvesse kohalike kogukondade ja sidusrühmade vajadusi;
- x) eraldi osa, milles kirjeldatakse, kuidas on kooskõlas artikli 17 lõikega 5 võetud arvesse artikli 17 lõike 4 kohaseid komisjoni tähelepanekuid riikliku taastamiskava kavandi kohta; kui asjaomane liikmesriik komisjoni tähelepanekut või olulist osa sellest ei järgi, põhjendab ta seda.

4. Kohaldataval juhul sisaldab riiklik taastamiskava kaitse- ja majandamismeetmeid, mille liikmesriik kavatseb vastu võtta ÜKP alusel, sealhulgas ühistes soovitustes esitatud kaitsemeetmed, mille liikmesriik kavatseb alatada määruses (EL) nr 1380/2013 sätestatud ja käesoleva määruse artiklis 18 osutatud korras, ning kogu asjakohast teavet nende meetmete kohta.
5. Riiklik taastamiskava sisaldab ülevaadet selles kavas sisalduvate meetmete ja ühise põllumajanduspoliitika kohase riikliku strateegiakava meetmete vastastikmõjust.
6. Asjakohasel juhul sisaldab riiklik taastamiskava ülevaadet kaalutlustest, mis on seotud olukordade mitmekesisusega eri piirkondades, nagu on osutatud artikli 14 lõike 16 punktis c.
7. Komisjon kehtestab rakendusaktidega riikliku taastamiskava ühtse vormi. Need rakendusaktid võetakse vastu kooskõlas artikli 24 lõikes 2 osutatud kontrollimenetlusega. Komisjoni abistab ühtse vormi väljatöötamisel Euroopa Keskkonnaamet. Komisjon esitab rakendusaktide eelnõud artikli 24 lõikes 1 osutatud komiteele hiljemalt ... [kuupäev: selle kuu esimene päev, mis järgneb kolmekuulisele perioodile pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva].

Artikkel 16

Riikliku taastamiskava kavandi esitamine

Iga liikmesriik esitab komisjonile artiklites 14 ja 15 osutatud riikliku taastamiskava kavandi hiljemalt ... [selle kuu esimene päev, mis saabub 24 kuud pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva].

Artikkel 17

Riikliku taastamiskava hindamine

1. Komisjon hindab riikliku taastamiskava kavandit kuue kuu jooksul alates selle kättesaamise kuupäevast. Hindamisel teeb komisjon liikmesriigiga tihedat koostööd.
2. Riikliku taastamiskava kavandi hindamisel hindab komisjon:
 - a) kas see vastab artiklile 15;
 - b) kas see on piisav, et täita artiklites 4–13 sätestatud eesmärgid ja kohustusi;
 - c) kuidas see aitab saavutada artiklis 1 osutatud liidu üldeesmärgid ja kohustusi, artikli 9 lõikes 1 osutatud erieesmärgi taastada liidus 2030. aastaks vähemalt 25 000 km ulatuses jõgede vaba vool ning artiklis 13 seatud eesmärgi istutada liidus 2030. aastaks vähemalt kolm miljardit puud.

3. Komisjoni abistavad riikliku taastamiskava kavandi hindamisel eksperdid või Euroopa Keskkonnaamet.
4. Komisjon võib kuue kuu jooksul alates riikliku taastamiskava kavandi kättesaamise kuupäevast esitada liikmesriigile oma tähelepanekuid riikliku taastamiskava kavandi kohta.
5. Liikmesriik võtab kõiki komisjoni tähelepanekuid arvesse lõplikus riiklikus taastamiskavas.
6. Kuue kuu jooksul alates komisjoni tähelepanekute saamisest viimistleb ja avaldab liikmesriik riikliku taastamiskava ning esitab selle komisjonile.

Artikkel 18

Mereökosüsteemide taastamismeetmete koordineerimine

1. Liikmesriigid, kelle riiklikud taastamiskavad sisaldavad ÜKP raames võetavaid kaitsemeetmeid, kasutavad täielikult selles poliitikas ette nähtud vahendeid.

2. Kui riiklikud taastamiskavad sisaldavad meetmeid, mille puhul tuleb esitada ühine soovitus määruse (EL) nr 1380/2013 artikli 18 kohase piirkondadeks jaotamise menetluse kaudu, alustavad kõnealuseid riiklikke taastamiskavasid koostavad liikmesriigid, võttes arvesse käesoleva määruse artiklis 5 sätestatud tähtaegu, õigeaegseid konsultatsioone teiste liikmesriikidega, kellel on otsene majandamisalane huvi, mida need meetmed mõjutavad, ja määruse (EL) nr 1380/2013 artikli 18 lõike 2 kohaste asjaomaste nõuandekomisjonidega, et oleks võimalik mis tahes ühiste soovitude suhtes õigeaegselt kokku leppida ja need esitada. Selleks lisavad nad riiklikku taastamiskavasse ka konsulteerimise ja ühiste soovitude esitamise hinnangulise aja.
3. Komisjon hõlbustab ja seirab ÜKP raames ühiste soovitude esitamist. Liikmesriigid esitavad ühised soovitud kaitsemeetmete kohta, mis on vajalikud artiklis 5 sätestatud eesmärkide saavutamiseks, hiljemalt 18 kuud enne vastavat tähtaega.
4. Kui käesoleva artikli lõikes 2 osutatud ühiseid soovitusi ei esitata enne käesoleva artikli lõikes 3 osutatud tähtaega seoses kaitsemeetmetega, mis on vajalikud määruse (EL) nr 1380/2013 artiklis 11 osutatud liidu keskkonnanalastest õigusaktidest tulenevate kohustuste täitmiseks, võib komisjon asjakohasel juhul täielikult kasutada kõnealuse määruse artikli 11 lõikes 4 sätestatud vahendeid selles sätestatud tingimustel.

Artikkel 19

Riikliku taastamiskava läbivaatamine

1. Iga liikmesriik vaatab oma riikliku taastamiskava läbi, muudab seda ja lisab täiendavaid meetmeid, tehes seda 30. juuniks 2032 ja seejärel 30. juuniks 2042. Seejärel vähemalt kord kümne aasta jooksul vaatab iga liikmesriik oma riikliku taastamiskava läbi ja vajaduse korral muudab seda ning lisab täiendavaid meetmeid.

Läbivaatamine toimub kooskõlas artiklitega 14 ja 15, võttes seejuures arvesse kavade rakendamisel tehtud edusamme, parimaid kättesaadavaid teaduslikke tõendeid ning olemasolevaid teadmisi selle kohta, kuidas on keskkonnatingimused kliimamuutuste tõttu muutunud või eeldatavasti muutuvad. 30. juuniks 2032 ja 30. juuniks 2042 toimuvatel läbivaatamistel võtavad liikmesriigid arvesse teadmisi I ja II lisas loetletud elupaigatüüpide seisundi kohta, mis on saadud kooskõlas artikli 4 lõikega 9 ja artikli 5 lõikega 7. Iga liikmesriik avaldab oma muudetud riikliku taastamiskava ja edastab selle komisjonile.

2. Kui artikli 20 kohase seire põhjal selgub, et riiklikus taastamiskavas sisalduvad meetmed ei ole artiklites 4–13 sätestatud taastamisesmärkide saavutamiseks ja kohustuste täitmiseks piisavad, vaatab liikmesriik oma riikliku taastamiskava läbi ning vajaduse korral muudab seda ja lisab täiendavaid meetmeid. Liikmesriigid avaldavad oma muudetud riikliku taastamiskava ja edastavad selle komisjonile.

3. Kui komisjon leiab artikli 21 lõigetes 1 ja 2 osutatud teabe ning artikli 21 lõigetes 4 ja 5 osutatud hindamise põhjal, et liikmesriigi edusammud ei ole artiklites 4–13 sätestatud eesmärkide saavutamiseks ja kohustuste täitmiseks piisavad, võib ta pärast asjaomase liikmesriigiga konsulteerimist nõuda, et see liikmesriik esitaks muudetud riikliku taastamiskava kavandi koos täiendavate meetmetega. Liikmesriik avaldab muudetud riikliku taastamiskava koos täiendavate meetmetega ja esitab selle komisjonile, tehes seda kuue kuu jooksul alates komisjonilt vastava taotluse saamise kuupäevast. Asjaomase liikmesriigi taotlusel ja igakülselt põhjendatud juhtudel võib komisjon kõnealust tähtaega pikendada veel kuue kuu võrra.

IV peatükk

Seire ja aruandlus

Artikkel 20

Seire

1. Liikmesriigid seiravad järgmist:
- a) elupaigatüüpide seisund ja seisundi suundumus ning artiklites 4 ja 5 osutatud liikide elupaikade kvaliteet ja kvaliteedi suundumus aladel, mille suhtes võetakse taastamismeetmeid, vastavalt artikli 15 lõike 3 punktis p osutatud seirele;

- b) linna roheala pindala ja linnapuude võrastiku liitus linnaökosüsteemi aladel, nagu on osutatud artiklis 8 ja mis on kindlaks määratud kooskõlas artikli 14 lõikega 4;
- c) vähemalt kaks agroökosüsteemide elurikkuse näitajat, mille liikmesriik on valinud vastavalt artikli 11 lõikele 2;
- d) V lisas loetletud levinud põllumajandusmaastike linnuliikide populatsioonid;
- e) metsökosüsteemide elurikkuse näitaja, millele on osutatud artikli 12 lõikes 2;
- f) vähemalt kuus metsaökosüsteemide elurikkuse näitajat, mille liikmesriik on valinud vastavalt artikli 12 lõikele 3;
- g) tolmeldajaliikide arvukus ja mitmekesisus vastavalt artikli 10 lõike 2 kohaselt kehtestatud meetodile;
- h) I ja II lisas loetletud elupaigatüüpidega kaetud alade pindala ja seisund;
- i) artikli 4 lõikes 7 ja artikli 5 lõikes 5 osutatud liikide elupaiga pindala ja kvaliteet;

j) nende alade ulatus ja asukoht, kus elupaigatüübid ja liikide elupaigad on märkimisväärselt halvenenud, ning nende alade ulatus ja asukoht, mille suhtes kohaldatakse artikli 4 lõike 13 kohaselt võetud hüvitusmeetmeid, samuti hüvitusmeetmete tulemuslikkus selle tagamisel, et elupaigatüüpide ja liikide elupaikade mis tahes halvenemine ei ole nende territooriumi iga biogeograafilise piirkonna tasandil märkimisväärne, ning selle tagamisel, et ei seata ohtu artiklites 1, 4 ja 5 sätestatud sihtide saavutamist ja eesmärkide täitmist.

2. Lõike 1 punkti a kohast seiret alustatakse kohe, kui taastamismeetmed on kehtestatud.
3. Lõike 1 punktide b, c, d, e ja f kohast seiret alustatakse ... [käesoleva määruse jõustumise kuupäeval].
4. Käesoleva artikli lõike 1 punkti g kohast seiret alustatakse üks aasta pärast artikli 10 lõikes 2 osutatud delegeeritud õigusakti jõustumist.
5. Käesoleva artikli lõike 1 punkti j kohast seiret alustatakse niipea, kui komisjonile on esitatud artikli 4 lõikes 13 osutatud teade.

6. Lõike 1 punktide a ja b kohast seiret tehakse vähemalt iga kuue aasta järel. Lõike 1 punkti c kohast seiret seoses orgaanilise süsiniku varuga mineraalsetes põllumuldades ja mitmekesiste maastikuelementidega põllumajandusmaa osakaaluga ning lõike 1 punkti f kohast seiret seoses seisva lagupuidu ja lamava lagupuidu ning ebaühtlase vanuselise struktuuriga metsade osakaalu, metsade sidususe, orgaanilise süsiniku varuga, valdavalt pärismaiste puuliikidega metsade osakaalu ja puuliikide mitmekesisusega tehakse kohaldataval juhul vähemalt iga kuue aasta järel või lühema ajavahemiku järel, kui on vaja hinnata kasvusuundumuste saavutamist 2030. aastani. Lõike 1 punkti c kohast seiret seoses rohumaaliblikate indeksiga, lõike 1 punkti d kohast seiret seoses levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeksiga, lõike 1 punkti e kohast seiret seoses levinud metsalinnustiku indeksiga ning lõike 1 punkti g kohast seiret seoses tolmeldajaliikidega tehakse kohaldataval juhul igal aastal. Lõike punktide h ja i kohast seiret tehakse vähemalt iga kuue aasta järel ja seda koordineeritakse direktiivi 92/43/EMÜ artikli 17 kohase aruandlustsükliga ning direktiivi 2008/56/EÜ artikli 17 kohase esialgse hindamisega. Lõike 1 punkti j kohast seiret tehakse vähemalt iga kolme aasta järel.
7. Liikmesriigid tagavad, et käesoleva määruse artikli 11 lõike 2 punktis b osutatud agroökosüsteemide näitajaid ning artikli 12 lõike 3 punktides a, b ja e osutatud metsaökosüsteemide näitajaid seiratakse viisil, mis on kooskõlas määruste (EL) 2018/841 ja (EL) 2018/1999 kohaselt nõutava seirega.

8. Liikmesriigid avalikustavad käesoleva artikli alusel tehtud seire tulemusel saadud andmed kooskõlas direktiiviga 2007/2/EÜ ja käesoleva artikli lõikes 6 sätestatud seiresagedusega.
9. Liikmesriikide seiresüsteemid põhinevad elektroonilistel andmebaasidel ja geoinfosüsteemidel ning nad maksimeerivad juurdepääsu kaugseiretehnoloogia, Maa seire (Copernicuse programmi teenused), kohapealsete andurite ja seadmete või ka kodanikuteaduse pakutavatele andmetele ja teenustele ning nende andmete ja teenuste kasutamist, rakendades tehisintellekti ning täiustatud andmeanalüüsi ja -töötuse võimalusi.
10. Komisjon kehtestab 31. detsembriks 2028 rakendusaktidega suunava raamistiku artikli 8 lõigetes 2 ja 3, artikli 10 lõikes 1 ja artikli 11 lõikes 2 osutatud rahuldavate tasemete kehtestamiseks.
11. Komisjon võib rakendusaktidega teha järgmist:
 - a) määrata kindlaks IV lisas loetletud agroökosüsteemide elurikkuse näitajate seire meetodid;
 - b) määrata kindlaks VI lisas loetletud metsökosüsteemide elurikkuse näitajate seire meetodid;
 - c) kehtestada artikli 12 lõigetes 2 ja 3 osutatud rahuldavate tasemete jaoks suunava raamistiku.
12. Käesoleva artikli lõigetes 10 ja 11 osutatud rakendusaktid võetakse vastu kooskõlas artikli 24 lõikes 2 osutatud kontrollimenetlusega.

Artikkel 21

Aruandlus

1. 30. juuniks 2028 ja seejärel vähemalt iga kolme aasta järel esitavad liikmesriigid komisjonile elektrooniliselt järgmised andmed:
 - a) ala, mille suhtes võetakse artiklites 4–12 osutatud taastamismeetmeid;
 - b) nende alade ulatus, kus elupaigatüübid ja liikide elupaigad on märkimisväärselt halvenenud, ning nende alade ulatus, mille suhtes kohaldatakse artikli 4 lõike 13 kohaselt võetud hüvitusmeetmeid;
 - c) artiklis 9 osutatud tõkked, mis on eemaldatud, ning
 - d) nende panus artiklis 13 osutatud kohustuse täitmiseks.
2. Liikmesriigid esitavad 30. juuniks 2031 komisjonile, keda abistab Euroopa Keskkonnaamet, ajavahemiku kohta kuni aastani 2030 ja seejärel vähemalt iga kuue aasta järel elektrooniliselt järgmised andmed ja teabe:
 - a) edusammud riikliku taastamiskava rakendamisel, taastamismeetmete kehtestamisel ning artiklites 4–13 sätestatud eesmärkide saavutamisel ja kohustuste täitmisel;

- b) teave järgmise kohta:
- i) nende alade asukoht, kus elupaigatüübid ja liikide elupaigad on märkimisväärselt halvenenud, ning nende alade ulatus, mille suhtes kohaldatakse artikli 4 lõike 13 kohaselt võetud hüvitusmeetmeid;
 - ii) kirjeldus artikli 4 lõike 13 kohaselt võetud hüvitusmeetmete tulemuslikkuse kohta selle tagamisel, et elupaigatüüpide ja liikide elupaikade mis tahes halvenemine ei ole nende territooriumi iga biogeograafilise piirkonna tasandil märkimisväärne;
 - iii) kirjeldus artikli 4 lõike 13 kohaselt võetud hüvitusmeetmete tulemuslikkuse kohta selle tagamisel, et ei seata ohtu artiklites 1, 4 ja 5 sätestatud sihtide ja eesmärkide saavutamist;
- c) artikli 20 kohaselt tehtud seire tulemused, sealhulgas artikli 20 lõike 1 punktide h ja i kohaselt tehtud seire puhul georefereeritud kaardid;
- d) selliste alade asukoht ja ulatus, mille suhtes võetakse artiklites 4 ja 5 ja artikli 11 lõikes 4 osutatud taastamismeetmeid, sealhulgas nende alade georefereeritud kaart;
- e) artikli 9 lõikes 1 osutatud tõkete ajakohastatud loend;

- f) teave edusammude kohta, mis on tehtud rahastamisvajaduste täitmisel kooskõlas artikli 15 lõike 3 punktiga u, sealhulgas ülevaade tegelikest investeeringutest võrreldes algselt eeldatud investeeringutega.
3. Komisjon kehtestab rakendusaktidega käesoleva artikli lõigetes 1 ja 2 osutatud teabe esitamise vormi, struktuuri ja üksikasjaliku korra. Need rakendusaktid võetakse vastu kooskõlas artikli 24 lõikes 2 osutatud kontrollimenetlusega. Elektroonilise aruandluse vormi, struktuuri ja üksikasjaliku korra koostamisel abistab komisjoni Euroopa Keskkonnaamet.
4. Euroopa Keskkonnaamet esitab komisjonile 31. detsembriks 2028 ja seejärel iga kolme aasta järel tehnilise ülevaate käesolevas määruses sätestatud eesmärkide saavutamisel ja kohustuste täitmisel tehtud edusammude kohta, võttes aluseks andmed, mille liikmesriigid on kättesaadavaks teinud kooskõlas käesoleva artikli lõikega 1 ja artikli 20 lõikega 8.
5. Euroopa Keskkonnaamet esitab komisjonile 30. juuniks 2032 ja seejärel iga kuue aasta järel kogu liitu hõlmava tehnilise ülevaate käesolevas määruses sätestatud eesmärkide saavutamisel ja kohustuste täitmisel tehtud edusammude kohta, võttes aluseks andmed, mille liikmesriigid on kättesaadavaks teinud kooskõlas käesoleva artikli lõigetega 1, 2 ja 3. Lisaks võib Euroopa Keskkonnaamet kasutada teavet, mis on esitatud direktiivi 92/43/EMÜ artikli 17, direktiivi 2000/60/EÜ artikli 15, direktiivi 2009/147/EÜ artikli 12 ja direktiivi 2008/56/EÜ artikli 17 alusel.

6. Komisjon esitab alates ... [viis aastat pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva] ja seejärel iga kuue aasta järel Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande käesoleva määruse rakendamise kohta.
7. Hiljemalt ... [12 kuud pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva] esitab komisjon liikmesriikidega konsulteerides Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, mis sisaldab järgmist:
- a) ülevaade käesoleva määruse rakendamiseks liidu tasandil kättesaadavatest rahalistest vahenditest;
 - b) hinnang artiklite 4–13 rakendamiseks ja artikli 1 lõikes 2 sätestatud eesmärgi saavutamiseks vajalike rahaliste vahendite kohta;
 - c) analüüs, et teha kindlaks rahastamispuudujäägid käesolevas määruses sätestatud kohustuste täitmisel;
 - d) asjakohasel juhul ettepanekud piisavate meetmete, sealhulgas finantsmeetmete kohta, millega kõrvalda tuvastatud puudused, näiteks näha ette sihtotstarbeline rahastamine, ilma et see piiraks kaasseadusandjate õigusi võtta vastu 2027. aasta järgne mitmeaastane finantsraamistik.
8. Liikmesriigid tagavad, et käesoleva artikli lõigetes 1 ja 2 osutatud teave on piisav ja ajakohane ning et see on üldsusele kättesaadav kooskõlas direktiividega 2003/4/EÜ, 2007/2/EÜ ja (EL) 2019/1024.

V peatükk

Delegeeritud õigusaktid ja rakendusaktid

Artikkel 22

Lisade muutmine

1. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 23 vastu delegeeritud õigusakte I lisa muutmiseks, kohandades elupaigatüüpide rühmitamist vastavalt tehnika ja teaduse arengule ning võttes arvesse käesoleva määruse kohaldamisel saadud kogemusi.
2. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 23 vastu delegeeritud õigusakte II lisa muutmiseks, kohandades järgmist:
 - a) elupaigatüüpide loetelu, tagamaks kooskõla Euroopa Liidu loodusteabe süsteemi (EUNIS) elupaikade klassifikatsiooni ajakohastustega ning
 - b) elupaigatüüpide rühmitamist vastavalt tehnika ja teaduse arengule ning võttes arvesse käesoleva määruse kohaldamisel saadud kogemusi.
3. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 23 vastu delegeeritud õigusakte III lisa muutmiseks, kohandades artiklis 5 osutatud mereliikide loetelu vastavalt tehnika ja teaduse arengule.

4. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 23 vastu delegeeritud õigusakte IV lisa muutmiseks, kohandades agroökosüsteemide elurikkuse näitajate kirjeldust, ühikut ja metoodikat vastavalt tehnika ja teaduse arengule.
5. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 23 vastu delegeeritud õigusakte V lisa muutmiseks, kohandades vastavalt tehnika ja teaduse arengule liikide loetelu, mida liikmesriikides kasutatakse levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeksi jaoks.
6. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 23 vastu delegeeritud õigusakte VI lisa muutmiseks, kohandades metsaökosüsteemide elurikkuse näitajate kirjeldust, ühikut ja metoodikat vastavalt tehnika ja teaduse arengule.
7. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 23 vastu delegeeritud õigusakte VII lisa muutmiseks, kohandades taastamismeetmete näidete loetelu vastavalt tehnika ja teaduse arengule ning võttes arvesse käesoleva määruse kohaldamisel saadud kogemusi.

Artikkel 23

Delegeeritud volituste rakendamine

1. Komisjonile antakse õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte käesolevas artiklis sätestatud tingimustel.

2. Artikli 10 lõikes 2 ja artikli 22 lõigetes 1–7 osutatud õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte antakse komisjonile viieks aastaks alates ... [käesoleva määruse jõustumise kuupäevast]. Komisjon esitab delegeeritud volituste kohta aruande hiljemalt üheksa kuud enne viieaastase tähtaja möödumist. Volituste delegeerimist pikendatakse automaatselt samaks ajavahemikuks, välja arvatud juhul, kui Euroopa Parlament või nõukogu esitab selle suhtes vastuväite hiljemalt kolm kuud enne iga ajavahemiku lõppemist.
3. Euroopa Parlament ja nõukogu võivad artikli 10 lõikes 2 ja artikli 22 lõigetes 1–7 osutatud volituste delegeerimise igal ajal tagasi võtta. Tagasivõtmise otsusega lõpetatakse otsuses nimetatud volituste delegeerimine. Otsus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* või otsuses nimetatud hilisemal kuupäeval. See ei mõjuta juba jõustunud delegeeritud õigusaktide kehtivust.
4. Enne delegeeritud õigusakti vastuvõtmist konsulteerib komisjon kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega iga liikmesriigi määratud ekspertidega.
5. Niipea kui komisjon on delegeeritud õigusakti vastu võtnud, teeb ta selle samal ajal teatavaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule.

6. Artikli 10 lõike 2 ja artikli 22 lõigete 1–7 alusel vastu võetud delegeeritud õigusakt jõustub üksnes juhul, kui Euroopa Parlament ega nõukogu ei ole kahe kuu jooksul pärast õigusakti teatavakstegemist Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitanud selle suhtes vastuväidet või kui Euroopa Parlament ja nõukogu on enne selle tähtaja möödumist komisjonile teatanud, et nad ei esita vastuväidet. Euroopa Parlamendi või nõukogu algatusel pikendatakse seda tähtaega kahe kuu võrra.

Artikkel 24

Komiteemenetus

1. Komisjoni abistab komitee. Nimetatud komitee on komitee määruse (EL) nr 182/2011 tähenduses.
2. Käesolevale lõikele viitamisel kohaldatakse määruse (EL) nr 182/2011 artiklit 5.

VI peatükk

Lõppsätted

Artikkel 25

Määruse (EL) 2022/869 muutmine

Määruse (EL) 2022/869 artikli 7 lõike 8 esimene lõik asendatakse järgmisega:

„Seoses keskkonnamõjuga, mida käsitletakse direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõikes 4, direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõikes 7 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/...⁺ artikli 4 lõigetes 14 ja 15 ning artikli 5 lõigetes 11 ja 12, ning tingimusel et kõik kõnealustes direktiivides ja kõnealuses määruses sätestatud tingimused on täidetud, loetakse liidu loendisse kantud projektid energiapoliitika seisukohast avalikku huvi pakkuvateks ja neid võib käsitada ülekaaluka avaliku huviga seotud projektidena.

* Euroopa Parlamendi ja nõukogu ... määrus (EL) 2024/... looduse taastamise kohta ja millega muudetakse määrust (EL) 2022/869 (ELT L, ..., ELI: ...).“

⁺ ELT: palun sisestada teksti dokumendis PE-CONS 74/23 (2022/0195(COD)) sisalduva määruse number ning esitada joonealuses märkuses kõnealuse määruse kuupäev, number, pealkiri ja ELT avaldamisviide.

Artikkel 26
Läbivaatamine

1. Komisjon hindab käesoleva määruse kohaldamist 31. detsembriks 2033.

Hindamine hõlmab hinnangut käesoleva määruse mõju kohta põllumajandus-, metsandus- ja kalandussektorile, võttes arvesse asjakohaseid seoseid toiduainete tootmise ja toiduga kindlustatusega liidus, ning käesoleva määruse laiemat sotsiaal-majanduslikku mõju.

2. Komisjon esitab Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele hindamise peamisi järeldusi sisaldava aruande. Kui komisjon peab seda asjakohaseks, lisatakse aruandele seadusandlik ettepanek käesoleva määruse asjakohaste sätete muutmiseks, võttes arvesse vajadust kehtestada täiendavad taastamisesmärgid, sealhulgas 2040. ja 2050. aastaks ajakohastatud eesmärgid, tuginedes artiklitega 4 ja 5 hõlmamata ökosüsteemide seisundi hindamise ühistele meetoditele, käesoleva artikli lõikes 1 osutatud hindamise tulemustele ning uusimatele teaduslikele tõenditele.

Artikkel 27
Ajutine peatamine

1. Kui on toimunud liidu kontrolli alt väljas olev ettenägematu, erakorraline ja provotseerimata sündmus, millel on kogu liitu hõlmavad tõsised tagajärjed sellise maa kättesaadavusele, mis on vajalik liidu toidutarbimiseks piisava põllumajandusliku tootmise tagamiseks, võtab komisjon vastu rakendusaktid, mis on hädaolukorras vajalikud ja põhjendatud. Selliste rakendusaktidega võib ajutiselt peatada artikli 11 asjakohaste sätete kohaldamise sellises ulatuses ja ajavahemikuks, mis on hädavajalik. Need rakendusaktid võetakse vastu kooskõlas artikli 24 lõikes 2 osutatud kontrollimenetlusega.
2. Lõike 1 kohaselt vastu võetud rakendusaktid kehtivad kuni 12 kuud. Kui pärast seda ajavahemikku lõikes 1 osutatud konkreetsed probleemid püsivad, võib komisjon esitada asjakohase seadusandliku ettepaneku kõnealuse ajavahemiku pikendamiseks.
3. Komisjon teavitab Euroopa Parlamenti ja nõukogu igast lõike 1 kohaselt vastu võetud aktist kahe tööpäeva jooksul alates selle vastuvõtmisest.

Artikkel 28

Jõustumine

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel
president

Nõukogu nimel
eesistuja

I LISA

MAISMAA-, RANNIKU- JA MAGEVEEÖKOSÜSTEEMID – ARTIKLI 4 LÕIGETES 1 JA 4 OSUTATUD ELUPAIGATÜÜBID JA ELUPAIGATÜÜPIDE RÜHMAD

Alljärgnev loetelu hõlmab kõiki direktiivi 92/43/EMÜ I lisas loetletud maismaa-, ranniku- ja magevee-elupaigatüüpe, millele on osutatud artikli 4 lõigetes 1 ja 4, samuti kuut nende elupaigatüüpide rühma, nimelt 1) märgalasid (rannikul ja sisemaal), 2) rohumaid ja muid karjatatavaid elupaiku, 3) jõe-, järve-, lammi- ja kaldaelupaiku, 4) metsi, 5) stepi-, nõmme- ja võserikuelupaiku ning 6) paljandi- ja luiteelupaiku.

1. 1. RÜHM: märgalad (rannikul ja sisemaal)

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
Rannikud ja soolakud	
1130	Jõgede lehtersuudmed
1140	Mõõnaga paljanduvad mudased ja liivased laugmadalikud
1150	Rannikulõukad
1310	Soolarohu (<i>Salicornia</i>) jt üheaastaste taimedega mudased ja liivased rannikud
1320	<i>Spartinion maritimae</i> kooslustega alad
1330	Atlantilised sooldunud rannaniidud <i>Glauco-Pucinellietalia maritimae</i> kooslustega
1340	Sisemaa sooldunud niidud
1410	Vahemerelised sooldunud niidud <i>Juncetalia maritimi</i> kooslustega
1420	Vahemerelised ja termo-atlantilised soolalembesed võserikud <i>Sarcocornetea fruticosi</i> kooslustega

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
1530	Pannoonia sooldunud stepid ja märgalad
1650	Läänemere kesk- ja põhjaosa kitsad abajad
Märjad nõmmed ja sooniidud	
4010	Soo-eerikaga (<i>Erica tetralix</i>) põhjaatlantilised märjad nõmmed
4020	Ripsmelise (<i>Erica ciliaris</i>) ja soo-eerikaga (<i>Erica tetralix</i>) atlantilised parasvöötme märjad nõmmed
6460	Troodose sooniidud
Sood ja rabad	
7110	Looduslikus seisundis rabad
7120	Inimtegevusest rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad
7130	Vaipsood
7140	Siirdesood ja õõtsiksood
7150	Nokkheinakooslused (<i>Rhynchosporion</i>)
7160	Fennoskandia mineraaliderikkad allikad ja allikasood
7210	Lääne-mõõkrohu (<i>Cladium mariscus</i>) ja raudtarna (<i>Caricion davallianae</i>) kooslustega lubjarikkad madalsood
7220	Nõrglubja lasundit moodustavad allikad (<i>Cratoneurion</i> 'i kooslused)
7230	Aluselised madalsood
7240	Alpiinsed <i>Caricion bicoloris-atrofuscae</i> esikkooslused
7310	Aabasood
7320	Palsasood
Märjad metsad	
9080	Fennoskandia madalsoo- ja lodumetsad
91D0	Siirdesoo- ja rabametsad

2. 2. RÜHM: rohumaad ja muud karjatatavad elupaigad

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
Rannikud ja luited	
1630	Läänemere kesk- ja põhjaosa rannaniidud
21A0	Matšeerid
Nõmmed ja võserikud	
4030	Euroopa kuivad nõmmed
4040	Laiuva eerikaga (<i>Erica vagans</i>) kuivad atlantilised rannikunõmmed
4090	Astelhernega mägivahemerelised endeemsed nõmmed
5130	Hariliku kadaka (<i>Juniperus communis</i>) kooslused nõmmedel või karbonaatse mullaga rohumaadel
8240	Paepaljandid
Rohumaad	
6110	<i>Alyso-Sedion albi</i> kooslustega kaljurohumaad lubjarikkal või aluselisel mullal
6120	Kuivad liivased rohumaad lubjarikkal mullal
6130	<i>Violetalia calaminariae</i> kooslustega rohumaad raskemetalliderikkal mullal
6140	Siil-aruheinaga (<i>Festuca eskia</i>) rohumaad Pürenee poolsaarel ränirikkal mullal
6150	Alpiinsed ja boreaalsed rohumaad ränirikkal mullal
6160	<i>Festuca indigesta</i> mägirohumaad Pürenee poolsaarel
6170	Alpiinsed ja lähisalpiinsed rohumaad lubjarikkal mullal
6180	Makaroneesia parasniisked rohumaad
6190	Pannoonia kaljurohumaad (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>)
6210	<i>Festuco-Brometalia</i> kooslustega poollooduslikud kuivad rohumaad ja põõsastikud lubjarikkal mullal

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
6220	<i>Thero-Brachypodietea</i> kooslustega kõrreliste ja üheaastaste rohunditega ebastepid
6230	Jussheinaga (<i>Nardus</i>) liigirikkad mäestikurohumaad ränirikkal mullal (Mandri-Euroopa eelmäestikes)
6240	Lähis-Pannoonia stepistunud rohumaad
6250	Pannoonia stepistunud rohumaad lössil
6260	Pannoonia liivastepid
6270	Fennoskandia madalike liigirikkad arurohumaad
6280	Põhjamaised lood ja eelkambriumi karbonaatsed silekaljud
62A0	Idapoolsed lähisvahemerelised kuivad rohumaad (<i>Scorzoneratalia villosae</i>)
62B0	Küprose serpentiinrohumaad
62C0	Pontose-Sarmaatia stepid
62D0	Möösia mägirohumaad happelisel mullal
6410	Sinihelmikaniidud (<i>Molinion caeruleae</i> kooslused) lubjarikkal või turvastunud mullal või savikatel mudasetetel
6420	Vahemerelised kõrgrohestud ja kõrkjastikud (<i>Molinio-Holoschoenion</i> 'i kooslused)
6510	Aas-rebasesaba (<i>Alopecurus pratensis</i>) ja ürt-punanupuga (<i>Sanguisorba officinalis</i>) madalikuniidud
6520	Mäginiidud
Deesad ja puisniidud	
6310	Igihaljaste tammedega (<i>Quercus</i> spp.) deesad
6530	Fennoskandia puisniidud
9070	Fennoskandia puiskarjamaad

3. 3. RÜHM: jõe-, järve-, lammi- ja kaldaelupaigad

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
Jõesed ja järved	
3110	Liivatasandike mineraalidevaesed vähetoitelised veekogud <i>Littorelletalia uniflorae</i> kooslustega
3120	Lahnarohu (<i>Isoetes</i> spp.) liikidega mineraalidevaesed vähetoitelised veekogud, peamiselt liivmuldadel Vahemere maade lääneosas
3130	<i>Littorelletea uniflorae</i> ja/või <i>Isoëto-Nanojuncetea</i> kooslustega vähe- kuni kesktoitelised seisuveekogud
3140	Bentiliste mändvetikakooslustega (<i>Chara</i> spp.) kalgiveelised vähe- kuni kesktoitelised veekogud
3150	Penikeele- ja kilbukakooslustega (<i>Magnopotamion</i> ja <i>Hydrocharition</i>) looduslikult rohketoitelised järved
3160	Looduslikult huumustoitelised järved ja järvikud
3170	Vahemerelised ajutised väikeveekogud
3180	Turlokid
3190	Kipsi karstijärved
31A0	Lootose kasvualad Transilvaania kuumaveeallikatel
3210	Fennoskandia looduslikud jõed
3220	Mägilõed ja nende kaldarohustu
3230	Euroopa mürikaariaga (<i>Myricaria germanica</i>) mägilõed ja nende kollaste puistaimestu
3240	Halli pajuga (<i>Salix elaeagnos</i>) mägilõed ja nende kollaste puistaimestu
3250	Püsivoolulised vahemerelised jõed, kus kasvab kollane sarvmagun (<i>Glaucium flavum</i>)

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
3260	Tasandikel ja mäestike jalameil voolavad jõed <i>Ranunculion fluitantis</i> 'e ja <i>Callitriche-Batrachion</i> 'i kooslustega
3270	<i>Chenopodium rubri</i> p.p. ja <i>Bidention</i> p.p. kooslustega mudakaldased jõed
3280	<i>Paspalo-Agrostidion</i> 'i kooslustega püsivoolulised vahemerelised jõed ning pajudest (<i>Salix</i>) ja hõbepaplist (<i>Populus alba</i>) „rippkardinad“
3290	<i>Paspalo-Agrostidion</i> 'i kooslustega ajutise vooluga vahemerelised jõed
32A0	Karstijõgede tufikaskaadid Dinaari mäestikus
Lamminiidud	
6430	Niiskuslembesed serva-kõrgrohustud tasandikel ja mäestikes alpiinse vööndini
6440	<i>Cnidion dubii</i> kooslustega lamminiidud jõeorgudes
6450	Põhjamaised lamminiidud
6540	Lähisvahemerelised rohumaad (<i>Molinio-Hordeion secalini</i> kooslused)
Lammi-/kaldametsad	
9160	<i>Carpinion betuli</i> kooslustega lähisatlantilised ja Kesk-Euroopa tammikud või tamme-valgepöõgi metsad
91E0	Sanglepa (<i>Alnus glutinosa</i>) ja hariliku saarega (<i>Fraxinus excelsior</i>) lammimetsad (<i>Alno-Padion</i> 'i, <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i> kooslused)
91F0	Hariliku tamme (<i>Quercus robur</i>), künnapuu (<i>Ulmus laevis</i>) ja põldjalaka (<i>Ulmus minor</i>), hariliku saare (<i>Fraxinus excelsior</i>) või ahtalehise saarega (<i>Fraxinus angustifolia</i>) lammi-segametsad suurte jõgede kaldavallidel (<i>Ulmion minoris</i> 'e kooslused)
92A0	Hõberemmelga (<i>Salix alba</i>) ja hõbepapli (<i>Populus alba</i>) galeriimetsad
92B0	Pontose rododendroni (<i>Rhododendron ponticum</i>), pajude (<i>Salix</i>) ja muude liikidega ajutiste vooluveekogude kaldakooslused Vahemeremaades

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
92C0	Ida-plaatani- (<i>Platanus orientalis</i>) ja ida-ambrapuu- (<i>Liquidambar orientalis</i>) metsad (<i>Platanion orientalis</i> 'e kooslused)
92D0	Lõuna-Euroopa veekogude kaldavõsastikud (<i>Nerio-Tamaricetea</i> ja <i>Securinegion tinctoriae</i> kooslused)
9370	Datlipalmi- (<i>Phoenix</i>) salad

4. 4. RÜHM: metsad

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
Boreaalsed metsad	
9010	Läänetaiga
9020	Tamme, pärna, vahtra, saare või jalakatega Fennoskandia hemiboreaalsed looduslikud vanad laialehised epifüütiderikkad salumetsad (<i>Quercus</i> , <i>Tilia</i> , <i>Acer</i> , <i>Fraxinus</i> või <i>Ulmus</i>)
9030	Maakerkerannikuil kasvavad looduslikud esikmetsad
9040	Põhja-Euroopa lähisalpiinsed/lähisarktilised <i>Betula pubescens</i> ssp. <i>czerepanovii</i> metsad
9050	Hariliku kuusega (<i>Picea abies</i>) rohunditerikkad Fennoskandia metsad
9060	Okasmetsad oosidel või glatsiofluviaalsetel mõhnadel
Parasvöötme metsad	
9110	<i>Luzulo-Fagetum</i> 'i kooslustega põõgimetsad
9120	<i>Quercion robori-petraeae</i> või <i>Ilici-Fagenion</i> 'i kooslustega atlantilised põõgimetsad happelisel mullal; põõsarindes kasvavad iileksid (<i>Ilex</i>), vahel ka jugapuud (<i>Taxus</i>)
9130	<i>Asperula-Fagetum</i> 'i kooslustega põõgimetsad

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
9140	Vahtrate (<i>Acer</i>) ning oblikaga (<i>Rumex arifolius</i>) Kesk-Euroopa lähisalpiinsed põõgimetsad
9150	<i>Cephalanthero-Fagion</i> 'i kooslustega lubjakividel kasvavad Kesk-Euroopa põõgimetsad
9170	<i>Galio-Carpinetum</i> 'i kooslustega tamme-valgepöõgi metsad
9180	<i>Tilio-Acerion</i> 'i kooslustega nõlvade, rusukallete ja jäärakute metsad
9190	Vanad happelembesed hariliku tamme (<i>Quercus robur</i>) metsad liivatasandikel
91A0	Iileksi (<i>Ilex</i>) ja roodjala (<i>Blechnum</i>) liikidega vanad Briti saarte tammikud
91B0	Ahtalehise saare (<i>Fraxinus angustifolia</i>) soojalembesed metsad
91G0	Kivitamme (<i>Quercus petraea</i>) ja valgepöõgiga (<i>Carpinus betulus</i>) Pannoonia metsad
91H0	Karvase tammega (<i>Quercus pubescens</i>) Pannoonia metsad
91I0	Tammedega (<i>Quercus</i> spp.) Euro-Siberi metsastepid
91J0	Hariliku jugapuu (<i>Taxus baccata</i>) metsad Briti saartel
91K0	<i>Aremonio-Fagion</i> 'i kooslustega Illüüria põõgimetsad (<i>Fagus sylvatica</i>)
91L0	<i>Erythronio-carpinion</i> 'i kooslustega Illüüria tamme-valgepöõgi metsad
91M0	Pannoonia-Balkani türgi tamme ja kivitamme metsad
91P0	Püha Risti mäestiku nulumetsad (<i>Abietetum polonicum</i>)
91Q0	Lääne-Karpaatia männimetsad (<i>Pinus sylvestris</i>) lubjarikkal pinnasel
91R0	Dinaari-dolomiidi männimetsad (<i>Genisto januensis-Pinetum</i>)
91S0	Lääne-Pontose põõgimetsad
91T0	Kesk-Euroopa samblikuga männimetsad
91U0	Sarmaatia steppide männimetsad
91V0	Daakia põõgimetsad (<i>Symphyto-Fagion</i>)

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
91W0	Möösia pöögimetsad
91X0	Dobrudža pöögimetsad
91Y0	Daakia tamme ja valgepöögimetsad
91Z0	Möösia hõbepärna metsad
91AA	Valge tamme metsad
91BA	Möösia valge nulu metsad
91CA	Rodope ja Stara Planina männimetsad
Vahemere ja Makaroneesia metsad	
9210	Jugapuude (<i>Taxus</i>) ja iileksitega (<i>Ilex</i>) pöögimetsad Apenniini mäestikus
9220	Euroopa nuluga (<i>Abies alba</i>) pöögimetsad Apenniini mäestikus ja pöögimetsad, milles kasvab <i>Abies nebrodensis</i>
9230	Hariliku tamme (<i>Quercus robur</i>) ja pürenee tamme (<i>Quercus pyrenaica</i>) metsad Pürenee poolsaarel ja Edela-Prantsusmaal
9240	<i>Quercus faginea</i> ja <i>Quercus canariensis</i> 'e metsad Pürenee poolsaarel
9250	<i>Quercus trojana</i> metsad
9260	Hariliku kastanipuu (<i>Castanea sativa</i>) metsad
9270	Kreeka pöögimetsad, milles kasvab <i>Abies borisii-regis</i>
9280	Ungari tamme (<i>Quercus frainetto</i>) metsad
9290	<i>Acero-Cupression</i> 'i kooslustega küpressimetsad
9310	<i>Quercus brachyphylla</i> metsad Kreekas
9320	Õlipuu (<i>Olea</i>) ja jaanikaunapuu (<i>Ceratonia</i>) metsad
9330	Korgitamme (<i>Quercus suber</i>) metsad

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
9340	Iilekstamme (<i>Quercus ilex</i>) ja <i>Quercus rotundifolia</i> metsad
9350	Soomustamme (<i>Quercus macrolepis</i>) metsad
9360	Makaroneesia loorberimetsad (<i>Laurus</i> , <i>Ocotea</i>)
9380	Teravalehise iileksi (<i>Ilex aquifolium</i>) metsad
9390	<i>Quercus alnifolia</i> võserikud ja madala taimkattega tammikud
93A0	<i>Quercus infectoria</i> tammikud (<i>Anagyro foetidae-Quercetum infectoriae</i>)
Mägialade okasmetsad	
9410	<i>Vaccinio-Piceetea</i> kooslustega kuusemetsad (<i>Picea</i>) mäestikes happelisel mullal kuni alpiinse vööndini
9420	Euroopa lehise (<i>Larix decidua</i>) ja/või alpi seederänni (<i>Pinus cembra</i>) mägimetsad
9430	Konksmänni (<i>Pinus uncinata</i>) mägimetsad
9510	Euroopa nulu (<i>Abies alba</i>) metsad Apenniini poolsaare lõunaosas
9520	Hispaania nulu (<i>Abies pinsapo</i>) metsad
9530	(Lähis)vahemerelised männikud endeemse musta männiga
9540	Vahemerelised männikud endeemsete Mesogea mändidega
9550	Kanaari saarte endeemsed männikud
9560	Kadakatega (<i>Juniperus</i> spp.) endeemsed metsad
9570	Sandrakipuu (<i>Tetraclinis articulata</i>) metsad
9580	Vahemerelised hariliku jugapuu (<i>Taxus baccata</i>) metsad
9590	<i>Cedrus brevifolia</i> metsad (<i>Cedrosetum brevifoliae</i>)
95A0	Mägivahemerelised kõrgmännikud

5. 5. RÜHM: stepi-, nõmme- ja võserikuelupaigad

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
Sooldunud stepid ja kipsistepid	
1430	Soola- ja lämmastikulembesed võserikud <i>Pegano-Salsoletea</i> kooslustega
1510	Vahemerelised sooldunud stepid <i>Limonietalia</i> kooslustega
1520	Kipsistepid <i>Gypsophiletalia</i> kooslustega Pürenee poolsaarel
Parasvöötme nõmmed ja võserikud	
4050	Makaroneesia endeemsed nõmmed
4060	Alpiinsed ja boreaalsed nõmmed
4070	Mägimänni (<i>Pinus mugo</i>) ja karedakarvase rododendroniga (<i>Rhododendron hirsutum</i>) põõsastikud (<i>Mugo-Rhododendretum hirsuti</i> kooslused)
4080	Lähisarktilised pajustikud (<i>Salix</i> spp.)
40A0	Subkontinentaalsed Pannoonia võserikud
40B0	Rodope põõsasmarani (<i>Potentilla fruticosa</i>) tihnikud
40C0	Pontose-Sarmaatia heitlehised tihnikud
Jäiklehised võserikud (<i>matorral</i>)	
5110	Hariliku pukspuuga (<i>Buxus sempervirens</i>) kuiva- ja soojalembesed püsikooslused kaljunõlvadel (<i>Berberidion</i> 'i kooslused)
5120	Lõhnava luudpõõsa (<i>Cytisus purgans</i>) kooslused mägedes
5140	Tsistusega (<i>Cistus palhinhae</i>) niisked rannikunõmmed
5210	Kadakatega (<i>Juniperus</i> spp.) puismatorralid
5220	Kreektürniga (<i>Zyziphus</i>) puismatorralid
5230	Loorberipuudega (<i>Laurus nobilis</i>) puismatorralid
5310	Loorberitihnikud (<i>Laurus nobilis</i>)

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
5320	Rannakaljudelähedased madalad piimalillekooslused (<i>Euphorbia</i>)
5330	Termovahemerelised ja kõrbeäärsed võserikud
5410	<i>Astragalo-Plantaginetum subulatae</i> kooslustega kaljutippude früüganad Vahemeremaade lääneosas
5420	<i>Sarcopoterium spinosum</i> 'i kooslustega früüganad
5430	<i>Euphorbio-Verbascion</i> 'i kooslustega endeemsed früüganad

6. 6. RÜHM: paljandi- ja luiteelupaigad

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
Rannikupangad, rannad ja väikesaared	
1210	Üheaastase taimestikuga esmased rannavallid
1220	Püsi-rohttaimestuga kivrannad
1230	Taimestunud pangad Atlandi ookeani ja Läänemere rannikul
1240	Taimestunud pangad Vahemere rannikul (koos endeemsete kermeki <i>Limonium</i> spp. liikidega)
1250	Endeemse taimestikuga pangad Makaroneesia randades
1610	Liiva-, kivi-, kliburanna ja sublitoraali taimkattega Läänemere oos-saared
1620	Läänemere kesk- ja põhjaosa väikesaared ning laiud
1640	Läänemere kesk- ja põhjaosa püsirohttaimestuga liivarannad
Ranniku- ja sisemaaluited	
2110	Kujunevad liikuvad rannikuluited

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
2120	Liikuvad rannikulited (valged lited) rand-luidekaeraga (<i>Ammophila arenaria</i>)
2130	Rohttaimedega kinnistunud rannikulited (hallid lited)
2140	Leostunud kinnistunud lited hariliku kukemarjaga (<i>Empetrum nigrum</i>)
2150	Leostunud kinnistunud atlantilised lited <i>Calluno-Ulicetea</i> kooslustega
2160	Astelpajuga (<i>Hippophaë rhamnoides</i>) lited
2170	Hanepajuga (<i>Salix repens</i> ssp. <i>argentea</i>) lited (<i>Salicion arenariae</i> kooslused)
2180	Atlantilise, kontinentaalse ning boreaalse piirkonna metsastunud lited
2190	Luidetevahelised niisked nõod
2210	<i>Crucianellion maritimae</i> kooslustega kinnistunud luiterannad
2220	Lited, millel kasvab <i>Euphorbia terracina</i>
2230	<i>Malcolmietalia</i> kooslustega luiterohumaad
2240	<i>Brachypodietalia</i> kooslustega ning üheaastaste taimedega luiterohumaad
2250	Luitekadastikud (<i>Juniperus</i> spp.)
2260	<i>Cisto-Lavenduletalia</i> kooslustega jäiklehised luitevõserikud
2270	Piinia (<i>Pinus pinea</i>) ja/või merimänniga (<i>Pinus pinaster</i>) litemännikud
2310	Kanarbiku (<i>Calluna</i>) ja leetpõõsastega (<i>Genista</i>) kuivad liivanõmmed
2320	Kanarbiku (<i>Calluna</i>) ja hariliku kukemarjaga (<i>Empetrum nigrum</i>) kuivad liivanõmmed
2330	Hõberohu (<i>Corynephorus</i>) ja kasteheina (<i>Agrostis</i>) liikidega avatud luiterohumaad sisemaal
2340	Pannoonia sisemaalited
91N0	<i>Junipero-Populetum albae</i> kooslustega Pannoonia sisemaaluide põõsastikud
Paljandid	
8110	<i>Androsacetalia alpinae</i> ja <i>Galeopsietalia ladani</i> kooslustega silikaatsete kivimite rusukalded mägedes kuni lumepiirini

Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi kood	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud elupaigatüübi nimetus
8120	<i>Thlaspietea rotundifolii</i> kooslustega karbonaatsete kivimite ja lubjakivikilda rusukalded mägedes kuni alpiinse vööndini
8130	Vahemere lääneosa ja alpiinsed soojad rusukalded
8140	Vahemere idaosa rusukalded
8150	Kesk-Euroopa kõrgustike silikaatsete kivimite rusukalded
8160	Kesk-Euroopa kõrgustike ja mäestike karbonaatsete kivimite rusukalded
8210	Karbonaatsed paljandid koos kasmofüütilise taimestuga
8220	Silikaatsed paljandid koos kasmofüütilise taimestuga
8230	Silikaatsed paljandid koos <i>Sedo-Scleranthion</i> 'i või <i>Sedo albi-Veronicion dillenii</i> esikkooslustega
8310	Avalikkusele suletud koopad
8320	Laavaväljad ja looduslikud õõnestised
8340	Püsiliustikud

II LISA

MEREÖKOSÜSTEEMID – ARTIKLI 5 LÕIGETES 1 JA 2 OSUTATUD ELUPAIGATÜÜBID JA ELUPAIGATÜÜPIDE RÜHMAD

Alljärgnev loetelu hõlmab artikli 5 lõigetes 1 ja 2 osutatud mereelupaigatüüpe ning seitset nende elupaigatüüpide rühma, nimelt 1) meriheinakooslusi, 2) makrovetikakooslusi, 3) karpide ja vähkide kooslusi, 4) maerlikooslusi, 5) käsna-, koralli- ja korallilisi kooslusi, 6) kuumi ja külmi lõõre ning 7) pehmeid setteid (mitte sügavamal kui 1 000 meetrit). Samuti on esitatud seos direktiivi 92/43/EMÜ I lisas loetletud elupaigatüüpidega.

Kasutatav mereelupaigatüüpide klassifikatsioon, milles eristatakse biogeograafilisi merepiirkondi, põhineb Euroopa loodusteabe süsteemil (EUNIS), mille mereelupaikade tüpoloogia vaatas EEA läbi 2022. aastal. Teave direktiivi 92/43/EMÜ I lisas loetletud seotud elupaikade kohta põhineb Euroopa Keskkonnaameti 2021. aastal avaldatud ristviidetel¹.

¹ EUNISe mereelupaikade klassifikatsioon 2022. Euroopa Keskkonnaamet
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/eunis-habitat-classification-1>.

1. 1. rühm: meriheinakooslused

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
Atlandi ookean		
MA522	Atlandi ookeani litoraali liivane põhi meriheinakooslusega	1140; 1160
MA623	Atlandi ookeani litoraali mudane põhi meriheinakooslusega	1140; 1160
MB522	Atlandi ookeani infralitoraali liivane põhi meriheinakooslusega	1110; 1150; 1160
Läänemeri		
MA332	Läänemere hüdroliitoraali jämedateraline sete veesisese taimestikuga	1130; 1160; 1610; 1620
MA432	Läänemere hüdroliitoraali segasete veesisese taimestikuga	1130; 1140; 1160; 1610
MA532	Läänemere hüdroliitoraali liivane põhi veesiseste juurdunud taimedega	1130; 1140; 1160; 1610
MA632	Läänemere hüdroliitoraali mudane põhi veesiseste juurdunud taimedega	1130; 1140; 1160; 1650
MB332	Läänemere infralitoraali jämedateraline sete veesiseste juurdunud taimedega	1110; 1160
MB432	Läänemere infralitoraali segasete veesiseste juurdunud taimedega	1110; 1160; 1650
MB532	Läänemere infralitoraali liivane põhi veesiseste juurdunud taimedega	1110; 1130; 1150; 1160
MB632	Läänemere infralitoraali mudasete veesiseste juurdunud taimedega	1130; 1150; 1160; 1650

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
Must meri		
MB546	Musta mere magevee mõjuga infralitoraali mudastunud liivad meriheina ja risoomsete vetikate kooslusega	1110; 1130; 1160
MB547	Musta mere lainetusele mõõdukalt avatud piirkondade infralitoraali ülemise vööndi puhtad liivad meriheinakooslusega	1110; 1160
MB548	Musta mere infralitoraali alumise vööndi liivane põhi meriheinakooslusega	1110; 1160
Vahemeri		
MB252	<i>Posidonia oceanica</i> biotsönoos	1120
MB2521	<i>Posidonia oceanica</i> fragmenteerunud kooslus	1120; 1130; 1160
MB2522	<i>Posidonia oceanica</i> veepinnale ulatuv kooslus	1120; 1130; 1160
MB2523	Surnud <i>Posidonia oceanica</i> väljade faatsies, kus pole palju epifloorat	1120; 1130; 1160
MB2524	<i>Posidonia</i> kooslus <i>Caulerpa prolifera</i> ga	1120; 1130; 1160
MB5521	Hästi sorteeritud peeneteraline liiv <i>Cymodocea nodosa</i> kooslusega	1110; 1130; 1160
MB5534	Madala rannikumere lainetuse eest varjatud piirkondade mudastunud liivad <i>Cymodocea nodosa</i> kooslusega	1110; 1130; 1160
MB5535	Madala rannikumere lainetuse eest varjatud piirkondade mudastunud liivad <i>Zostera noltei</i> kooslusega	1110; 1130; 1160
MB5541	Liivane põhi <i>Ruppia cirrhosa</i> ja/või <i>Ruppia maritima</i> kooslusega	1110; 1130; 1160
MB5544	Eurühaliinse ja eurütermiselise keskkonna liivane põhi <i>Zostera noltei</i> kooslusega	1110; 1130; 1160
MB5545	Eurühaliinne ja eurütermiline keskkond <i>Zostera marina</i> kooslusega	1110; 1130; 1160

2. 2. rühm: makrovetikakooslused

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
Atlandi ookean		
MA123	Atlandi ookeani kõrge soolsusega litoraali kivine põhi makrovetikakooslusega	1160; 1170; 1130
MA125	Atlandi ookeani varieeruva soolsusega litoraali kivine põhi pruunvetikate <i>Fucales</i> kooslusega	1170; 1130
MB121	Atlandi ookeani infralitoraali kivine põhi kelbi ja makrovetikate kooslusega	1170; 1160
MB123	Atlandi ookeani infralitoraali kivised ja segapõhjad kelbi ja makrovetikate kooslusega	1170; 1160
MB124	Atlandi ookeani varieeruva soolsusega infralitoraali kivine põhi kelbikooslusega	1170; 1130; 1160
MB321	Atlandi ookeani infralitoraali jämedateraline sete kelbi ja makrovetikate kooslusega	1160
MB521	Atlandi ookeani infralitoraali liivane põhi kelbi ja makrovetikate kooslusega	1160
MB621	Atlandi ookeani infralitoraali mudane põhi taimekooslusega	1160
Läänemeri		
MA131	Läänemere hüdroliitoraali kalju- ja kivi-põhi mitmeaastaste vetikatega	1160; 1170; 1130; 1610; 1620
MB131	Läänemere infralitoraali kalju- ja kivi-põhi mitmeaastaste vetikatega	1170; 1160
MB232	Läänemere infralitoraali karbikodadest setted	1160; 1110
MB333	Läänemere infralitoraali jämedateraline sete mitmeaastaste vetikatega	1110; 1160
MB433	Läänemere infralitoraali segasete mitmeaastaste vetikatega	1110; 1130; 1160; 1170

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
Must meri		
MB144	Musta mere lainetusele avatud piirkondade infralitoraali ülemise vööndi kivine põhi karpide ja pruunvetikate <i>Fucales</i> kooslusega	1170; 1160
MB149	Musta mere lainetusele mõõdukalt avatud piirkondade infralitoraali ülemise vööndi kivine põhi karpide ja pruunvetikate <i>Fucales</i> kooslusega	1170; 1160
MB14A	Musta mere footilise ning lainetuse eest varjatud piirkondade infralitoraali ülemise vööndi kivine põhi pruunvetikate <i>Fucales</i> ja teiste vetikate kooslusega	1170; 1160
Vahemeri		
MA1548	<i>Fucus virsoides</i> 'i kooslus	1160; 1170
MB1512	<i>Cystoseira tamariscifolia</i> ja <i>Saccorhiza polyschides</i> 'i kooslus	1170; 1160
MB1513	<i>Cystoseira amentacea</i> (var. <i>amentacea</i> , var. <i>stricta</i> , var. <i>Spicata</i>) kooslus	1170; 1160
MB151F	<i>Cystoseira brachycarpa</i> kooslus	1170; 1160
MB151G	<i>Cystoseira crinita</i> kooslus	1170; 1160
MB151H	<i>Cystoseira crinitophylla</i> kooslus	1170; 1160
MB151J	<i>Cystoseira sauvageauana</i> kooslus	1170; 1160
MB151K	<i>Cystoseira spinosa</i> kooslus	1170; 1160
MB151L	<i>Sargassum vulgare</i> kooslus	1170; 1160
MB151M	<i>Dictyopteris polypodioides</i> 'i kooslus	1170; 1160
MB151W	<i>Cystoseira compressa</i> kooslus	1170; 1160
MB1524	<i>Cystoseira barbata</i> kooslus	1170; 1160
MC1511	<i>Cystoseira zosteroides</i> 'i kooslus	1170; 1160

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
MC1512	<i>Cystoseira usneoides</i> 'i kooslus	1170; 1160
MC1513	<i>Cystoseira usneoides</i> 'i kooslus	1170; 1160
MC1514	<i>Cystoseira corniculata</i> kooslus	1170; 1160
MC1515	<i>Sargassum</i> spp. kooslus	1170; 1160
MC1518	<i>Laminaria ochroleuca</i> kooslus	1170; 1160
MC3517	Detriitne põhi <i>Laminaria rodriguezii</i> kooslusega	1160

3. 3. rühm: karpide ja vähkide kooslused

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
Atlandi ookean		
MA122	Atlandi ookeani lainetusele avatud litoraali kivine põhi <i>Mytilus edulis</i> 'e ja/või vääneljalaliste kooslusega	1160; 1170
MA124	Atlandi ookeani litoraali kivine põhi karpide, vääneljalaliste ning makrovetikate kooslusega	1160; 1170
MA227	Atlandi ookeani litoraali karbirifid	1170; 1140
MB222	Atlandi ookeani infralitoraali karbirifid	1170; 1130; 1160
MC223	Atlandi ookeani tsirkalitoraali karbirifid	1170
Läänemeri		
MB231	Läänemere infralitoraali põhjad epibentiliste karpide kooslusega	1170; 1160
MC231	Läänemere tsirkalitoraali põhjad epibentiliste karpide kooslusega	1170; 1160; 1110
MD231	Läänemere avamere tsirkalitoraali biogeensed põhjad epibentiliste karpide kooslusega	1170

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
MD232	Läänemere avamere tsirkalitoraali karbikodadest setted epibentiliste karpide kooslusega	1170
MD431	Läänemere avamere tsirkalitoraali segapõhjad makroskoopiliste epibentiliste biootiliste struktuuridega	
MD531	Läänemere avamere tsirkalitoraali liivane põhi makroskoopiliste epibentiliste biootiliste struktuuridega	
MD631	Läänemere avamere tsirkalitoraali mudane põhi epibentiliste karpide kooslusega	
Must meri		
MB141	Musta mere infralitoraali alumise vööndi kivine põhi selgrootute kooslusega	1170
MB143	Musta mere lainetusele avatud piirkondade infralitoraali ülemise vööndi kivine põhi karpide ja lehtvetikate (muu kui <i>Fucales</i>) kooslusega	1170; 1160
MB148	Musta mere lainetusele mõõdukalt avatud piirkondade infralitoraali ülemise vööndi kivine põhi karpide ja lehtvetikate (muu kui <i>Fucales</i>) kooslusega	1170; 1160
MB242	Musta mere infralitoraali karbikooslusega	1170; 1130; 1160
MB243	Musta mere infralitoraali alumise vööndi kivise põhja austririfid	1170
MB642	Musta mere infralitoraali terrigeenne muda	1160
MC141	Musta mere tsirkalitoraali kivine põhi selgrootute kooslusega	1170
MC241	Musta mere tsirkalitoraali terrigeenne muda karbikooslusega	1170
MC645	Musta mere tsirkalitoraali alumise vööndi mudane põhi	
Vahemeri		
MA1544	Orgaanilise ainega rikastatud setted <i>Mytilus galloprovincialis</i> 'e faatsiesega	1160; 1170
MB1514	<i>Mytilus galloprovincialis</i> 'e faatsies	1170; 1160
	Vahemere infralitoraali austriistandused	
	Vahemere tsirkalitoraali austriistandused	

4. 4. rühm: maerlikooslused

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
Atlandi ookean		
MB322	Atlandi ookeani infralitoraali jämedateraline sete maerlikooslusega	1110; 1160
MB421	Atlandi ookeani infralitoraali segasete maerlikooslusega	1110; 1160
MB622	Atlandi ookeani infralitoraali mudane sete maerlikooslusega	1110; 1160
Vahemeri		
MB3511	Lainete segatav jämedateraline liiv ja peeneteraline kruus punaste lubivetikate kooslusega	1110; 1160
MB3521	Põhjahoovustest mõjutatud jämedateraline liiv ja peeneteraline kruus punaste lubivetikate kooslusega	1110; 1160
MB3522	Vahemere jämedateraline liiv ja kruus maerlikooslusega (<i>Lithothamnion corallioides</i> ja <i>Phymatolithon calcareum</i>)	1110; 1160
MC3521	Rannikumere detriitne põhi punaste lubivetikate kooslusega	1110
MC3523	Rannikumere dendriitsed põhjad maerlikooslusega (<i>Lithothamnion corallioides</i> ja <i>Phymatolithon calcareum</i>)	1110

5. 5. rühm: käsna-, koralli- ja korallilised kooslused

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
Atlandi ookean		
MC121	Atlandi ookeani tsirkalitoraali kivine põhi hüdraloomade, sammalloomade ja käsnade kooslusega	1170
MC124	Atlandi ookeani varieeruva soolsusega tsirkalitoraali kivine põhi loomakooslustega	1170; 1130

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISEs	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
MC126	Atlandi ookeani tsirkalitoraali koobaste ja eendite kooslused	8330; 1170
MC222	Atlandi ookeani tsirkalitoraali külmavee-korallrahud	1170
MD121	Atlandi ookeani avamere tsirkalitoraali kivine põhi käsnakooslusega	1170
MD221	Atlandi ookeani avamere tsirkalitoraali külmavee-korallrahud	1170
ME122	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi kivine põhi käsnakooslusega	1170
ME123	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi kivine põhi külmaveekorallide kooslusega	1170
ME221	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi külmavee-korallrahu	1170
ME322	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi jämedateraline sete külmaveekorallide kooslusega	
ME324	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi jämedateraline sete käsnakooslusega	
ME422	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi segasete käsnakooslusega	
ME623	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi mudane põhi käsnakooslusega	
ME624	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi mudane põhi püstiste korallide kooslusega	
MF121	Atlandi ookeani batüaali alumise vööndi kivine põhi külmaveekorallide kooslusega	1170
MF221	Atlandi ookeani batüaali alumise vööndi külmavee-korallrahu	1170
MF321	Atlandi ookeani batüaali alumise vööndi jämedateraline sete külmaveekorallide kooslusega	
MF622	Atlandi ookeani batüaali alumise vööndi mudane põhi käsnakooslusega	
MF623	Atlandi ookeani batüaali alumise vööndi mudane põhi püstiste korallide kooslusega	

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
Läänemeri		
MB138	Läänemere infralitoraali kalju- ja kivistõhi epibentiliste käsnade kooslusega	1170; 1160
MB43A	Läänemere infralitoraali segasete epibentiliste käsnade (<i>Porifera</i>) kooslusega	1160; 1170
MC133	Läänemere tsirkalitoraali kalju- ja kivistõhi epibentiliste ainuõssete kooslusega	1170; 1160
MC136	Läänemere tsirkalitoraali kalju- ja kivistõhi epibentiliste käsnade kooslusega	1170; 1160
MC433	Läänemere tsirkalitoraali segasete epibentiliste ainuõssete kooslusega	1160; 1170
MC436	Läänemere tsirkalitoraali segasete epibentiliste käsnade kooslusega	1160
Must meri		
MD24	Musta mere avamere tsirkalitoraali biogeensed elupaigad	1170
ME14	Musta mere batüaali ülemise vööndi kivine põhi	1170
ME24	Musta mere batüaali ülemise vööndi biogeenne elupaik	1170
MF14	Musta mere batüaali alumise vööndi kivine põhi	1170
Vahemeri		
MB151E	<i>Cladocora caespitosa</i> faatsies	1170; 1160
MB151Q	<i>Astroides calycularis</i> 'e faatsies	1170; 1160
MB151α	Korallilise biotsönoosi faatsies ja kooslus (enklaavis)	1170; 1160
MC1519	<i>Eunicella cavolini</i> faatsies	1170; 1160

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
MC151A	<i>Eunicella singularis</i> 'e faatsies	1170; 1160
MC151B	<i>Paramuricea clavata</i> faatsies	1170; 1160
MC151E	<i>Leptogorgia sarmentosa</i> faatsies	1170; 1160
MC151F	<i>Anthipatella subpinnata</i> ja hõredate punavetikate faatsies	1170; 1160
MC151G	Massiivsete käsnade ja hõredate punavetikate faatsies	1170; 1160
MC1522	<i>Corallium rubrum</i> 'i faatsies	8330; 1170
MC1523	<i>Leptopsammia pruvoti</i> faatsies	8330; 1170
MC251	Korallilised platvormid	1170
MC6514	Tsirkalitoraali mudane põhi <i>Alcyonium palmatum</i> 'i ja <i>Parastichopus regalis</i> 'e faatsiesega	1160
MD151	Vahemere mandrilava serva kivise põhja biotsönoos	1170
MD25	Vahemere avamere tsirkalitoraali biogeensed elupaigad	1170
MD6512	Tsirkalitoraali alumise vööndi mudane põhi <i>Alcyonium palmatum</i> 'i ja <i>Parastichopus regalis</i> 'e faatsiesega	
ME1511	Vahemere batüaali ülemise vööndi <i>Lophelia pertusa</i> rahud	1170
ME1512	Vahemere batüaali ülemise vööndi <i>Madrepora oculata</i> rahud	1170
ME1513	Vahemere batüaali ülemise vööndi <i>Madrepora oculata</i> ja <i>Lophelia pertusa</i> rahud	1170
ME6514	Vahemere batüaali ülemise vööndi <i>Pheronema carpenteri</i> faatsies	
MF1511	Vahemere batüaali alumise vööndi <i>Lophelia pertusa</i> rahud	1170
MF1512	Vahemere batüaali alumise vööndi <i>Madrepora oculata</i> rahud	1170

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
MF1513	Vahemere batüaali alumise vööndi <i>Madrepora oculata</i> ja <i>Lophelia pertusa</i> rahud	1170
MF6511	Vahemere batüaali alumise vööndi liivane muda <i>Thenaea muricata</i> faatsiesega	
MF6513	Vahemere batüaali alumise vööndi kompaktne muda <i>Isidella elongata</i> faatsiesega	

6. 6. rühm: kuumad ja külmad lõõrid

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi koodid
Atlandi ookean		
MB128	Atlandi ookeani infralitoraali kivise põhja kuumad ja külmad lõõrid	1170; 1160; 1180
MB627	Atlandi ookeani infralitoraali mudase põhja kuumad ja külmad lõõrid	1130; 1160
MC127	Atlandi ookeani tsirkalitoraali kivise põhja kuumad ja külmad lõõrid	1170; 1180
MC622	Atlandi ookeani tsirkalitoraali mudase põhja kuumad ja külmad lõõrid	1160
MD122	Atlandi ookeani avamere tsirkalitoraali kivise põhja kuumad ja külmad lõõrid	1170
MD622	Atlandi ookeani avamere tsirkalitoraali mudase põhja kuumad ja külmad lõõrid	

7. 7. rühm: pehmed setted (mitte sügavamal kui 1 000 meetrit)

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
Atlandi ookean		
MA32	Atlandi ookeani litoraali jämedateraline sete	1130; 1160
MA42	Atlandi ookeani litoraali segasete	1130; 1140; 1160
MA52	Atlandi ookeani litoraali liiv	1130; 1140; 1160
MA62	Atlandi ookeani litoraali muda	1130; 1140; 1160
MB32	Atlandi ookeani infralitoraali jämedateraline sete	1110; 1130; 1160
MB42	Atlandi ookeani infralitoraali segasete	1110; 1130; 1150; 1160
MB52	Atlandi ookeani infralitoraali liiv	1110; 1130; 1150; 1160
MB62	Atlandi ookeani infralitoraali muda	1110; 1130; 1160
MC32	Atlandi ookeani tsirkalitoraali jämedateraline sete	1110; 1160
MC42	Atlandi ookeani tsirkalitoraali segasete	1110; 1160
MC52	Atlandi ookeani tsirkalitoraali liiv	1110; 1160
MC62	Atlandi ookeani tsirkalitoraali muda	1160
MD32	Atlandi ookeani avamere tsirkalitoraali jämedateraline sete	
MD42	Atlandi ookeani avamere tsirkalitoraali segasete	
MD52	Atlandi ookeani avamere tsirkalitoraali liiv	
MD62	Atlandi ookeani avamere tsirkalitoraali muda	
ME32	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi jämedateraline sete	

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
ME42	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi segasete	
ME52	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi liiv	
ME62	Atlandi ookeani batüaali ülemise vööndi muda	
MF32	Atlandi ookeani batüaali alumise vööndi jämedateraline sete	
MF42	Atlandi ookeani batüaali alumise vööndi segasete	
MF52	Atlandi ookeani batüaali alumise vööndi liiv	
MF62	Atlandi ookeani batüaali alumise vööndi muda	
Läänemeri		
MA33	Läänemere hüdroliitoraali jämedateraline sete	1130; 1160; 1610; 1620
MA43	Läänemere hüdroliitoraali segasete	1130; 1140; 1160; 1610
MA53	Läänemere hüdroliitoraali liiv	1130; 1140; 1160; 1610
MA63	Läänemere hüdroliitoraali muda	1130; 1140; 1160; 1650
MB33	Läänemere infralitoraali jämedateraline sete	1110; 1150; 1160
MB43	Läänemere infralitoraali segasete	1110; 1130; 1150; 1160; 1170; 1650
MB53	Läänemere infralitoraali liiv	1110; 1130; 1150; 1160
MB63	Läänemere infralitoraali muda	1130; 1150; 1160; 1650

EUNISe kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
MC33	Läänemere tsirkalitoraali jämedateraline sete	1110; 1160
MC43	Läänemere tsirkalitoraali segasete	1160; 1170
MC53	Läänemere tsirkalitoraali liiv	1110; 1160
MC63	Läänemere tsirkalitoraali muda	1160; 1650
MD33	Läänemere avamere tsirkalitoraali jämedateraline sete	
MD43	Läänemere avamere tsirkalitoraali segasete	
MD53	Läänemere avamere tsirkalitoraali liiv	
MD63	Läänemere avamere tsirkalitoraali muda	
Must meri		
MA34	Musta mere litoraali jämedateraline sete	1160
MA44	Musta mere litoraali segasete	1130; 1140; 1160
MA54	Musta mere litoraali liiv	1130; 1140; 1160
MA64	Musta mere litoraali muda	1130; 1140; 1160
MB34	Musta mere infralitoraali jämedateraline sete	1110; 1160
MB44	Musta mere infralitoraali segasete	1110; 1170
MB54	Musta mere infralitoraali liiv	1110; 1130; 1160
MB64	Musta mere infralitoraali muda	1130; 1160
MC34	Musta mere tsirkalitoraali jämedateraline sete	1160
MC44	Musta mere tsirkalitoraali segasete	
MC54	Musta mere tsirkalitoraali liiv	1160
MC64	Musta mere tsirkalitoraali muda	1130; 1160
MD34	Musta mere avamere tsirkalitoraali jämedateraline sete	

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
MD44	Musta mere avamere tsirkalitoraali segasete	
MD54	Musta mere avamere tsirkalitoraali liiv	
MD64	Musta mere avamere tsirkalitoraali muda	
Vahemeri		
MA35	Vahemere litoraali jämedateraline sete	1160; 1130
MA45	Vahemere litoraali segasete	1140; 1160
MA55	Vahemere litoraali liiv	1130; 1140; 1160
MA65	Vahemere litoraali muda	1130; 1140; 1150; 1160
MB35	Vahemere infralitoraali jämedateraline sete	1110; 1160
MB45	Vahemere infralitoraali segasete	
MB55	Vahemere infralitoraali liiv	1110; 1130; 1150; 1160
MB65	Vahemere infralitoraali muda	1130; 1150
MC35	Vahemere tsirkalitoraali jämedateraline sete	1110; 1160
MC45	Vahemere tsirkalitoraali segasete	
MC55	Vahemere tsirkalitoraali liiv	1110; 1160
MC65	Vahemere tsirkalitoraali muda	1130; 1160
MD35	Vahemere avamere tsirkalitoraali jämedateraline sete	
MD45	Vahemere avamere tsirkalitoraali segasete	
MD55	Vahemere avamere tsirkalitoraali liiv	
MD65	Vahemere avamere tsirkalitoraali muda	
ME35	Vahemere batüaali ülemise vööndi jämedateraline sete	

EUNISE kood	Elupaigatüübi nimetus EUNISes	Direktiivi 92/43/EMÜ I lisas osutatud seotud elupaigatüübi kood
ME45	Vahemere batüaali ülemise vööndi segasete	
ME55	Vahemere batüaali ülemise vööndi liiv	
ME65	Vahemere batüaali ülemise vööndi muda	
MF35	Vahemere batüaali alumise vööndi jämedateraline sete	
MF45	Vahemere batüaali alumise vööndi segasete	
MF55	Vahemere batüaali alumise vööndi liiv	
MF65	Vahemere batüaali alumise vööndi muda	

III LISA

ARTIKLI 5 LÕIKES 5 OSUTATUD MERELIIGID

- 1) väike saagrai (*Pristis clavata*)
- 2) väikehammas-saagrai (*Pristis pectinata*)
- 3) harilik saagrai (*Pristis pristis*)
- 4) hiidhai (*Cetorhinus maximus*) ja mõrtsukhai (*Carcharodon carcharias*)
- 5) ühtlane tumehai (*Etmopterus pusillus*)
- 6) Alfredi sarvikrai (*Mobula alfredi*)
- 7) hiid-sarvikrai (*Mobula birostris*)
- 8) vahemere merisarvik (*Mobula mobular*)
- 9) guinea merisarvik (*Mobula rochebrunei*)
- 10) astelsaba-merisarvik (*Mobula japanica*)
- 11) silesaba-merisarvik (*Mobula thurstoni*)
- 12) väike merisarvik (*Mobula eregoodootenkee*)
- 13) sirpuim-merisarvik (*Mobula tarapacana*)
- 14) lühiuim-merisarvik (*Mobula kuhlii*)

- 15) atlandi merisarvik (*Mobula hypostoma*)
 - 16) mustkõht-tiibrai (*Dipturus nidarosiensis*)
 - 17) valgerai (*Rostroraja alba*)
 - 18) logardrailased (*Rhinobatidae*)
 - 19) euroopa ingelhai (*Squatina squatina*)
 - 20) lõhe (*Salmo salar*)
 - 21) meriforell (*Salmo trutta*)
 - 22) põhjamere siig (*Coregonus oxyrhynchus*)
-

IV LISA

ARTIKLI 11 LÕIKES 2 OSUTATUD AGROÖKOSÜSTEEMIDE ELURIKKUSE NÄITAJAD

Näitaja	Kirjeldus, ühikud ning näitaja määramise ja seire metoodika
Rohumaaliblikate indeks	Kirjeldus: see näitaja koosneb liikidest, mida peetakse Euroopa rohumaadele iseloomulikeks ja mis esinevad suures osas Euroopast ning on hõlmatud enamiku liblikaseirekavadega. Näitaja põhineb liikide arvukuse suundumuste geomeetrilisel keskmisel. Ühik: Indeks. Metoodika: metoodika, mille on välja töötanud ja mida kasutab Butterfly Conservation Europe (Van Swaay, C.A.M, „Assessing Butterflies in Europe – Butterfly Indicators 1990–2018“, Technical report, Butterfly Conservation Europe, 2020).
Orgaanilise süsiniku varu mineraalsetes põllumuldades	Kirjeldus: see näitaja kirjeldab orgaanilise süsiniku varu mineraalsetes põllumuldades sügavusel 0–30 cm. Ühik: tonni orgaanilist süsinikku hektari kohta. Metoodika: metoodika, mis on esitatud määruse (EL) 2018/1999 V lisas ja on kooskõlas valitsustevahelise kliimamuutuste rühma 2006. aasta suunistega kasvuhoonegaaside riiklike inventuuride kohta ning mida toetab maakasutuse raamuringu mullamoodul LUCAS Soil (Jones A. et al., „LUCAS Soil 2022“, Teadusuuringute Ühiskeskuse tehniline aruanne, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021).

Näitaja	Kirjeldus, ühikud ning näitaja määramise ja seire metoodika
Mitmekesiste maastikuelementidega põllumajandusmaa osakaal	Kirjeldus: Suure mitmekesisusega maastikuelemendid, nagu puhverribad, hekid, üksikud puud või puuderühmad, puude read, põlluservad, rohelaigud, kraavid, ojad, väikesed märgalad, terrassid, kivikalmed ja -aiad, väikesed tiigid ja kultuurilised elemendid, on põllumajanduslikus kontekstis esineva alalise loodusliku või poolloodusliku taime- ja loomastiku elemendid, mis pakuvad ökosüsteemi teenuseid ja toetavad elurikkust. Nende ülesannete täitmiseks peavad maastikuelemente mõjutavad välised negatiivsed häiringud olema võimalikult väikesed, et tagada mitmesugustele taksonitele turvalised elupaigad, ning seetõttu peavad need maastikuelemendid vastama järgmistele tingimustele: a) neid ei tohi kasutada põllumajanduslikus tootmises (sealhulgas karjatamiseks ega sööda tootmiseks), välja arvatud juhul, kui selline kasutamine on vajalik elurikkuse säilitamiseks, ning b) neid ei tohiks töödelda väetiste ega pestitsiididega, välja arvatud vähesel määral sisendiga töötlemine tahke sõnnikuga. Kesa, sealhulgas ajutist kesa, võib pidada suure mitmekesisusega maastikuelemendiks, kui see vastab teise lõigu punktides a ja b esitatud kriteeriumidele. Toodangut andvaid puid, mis on osa kestlikust agrometsandussüsteemidest, või ekstensiivsete vanade viljapuuaedade puid püsirohumaal ning toodangut andvaid elemente hekkides võib samuti käsitada suure mitmekesisusega maastikuelementidena, kui need vastavad teise lõigu punktis b esitatud kriteeriumile ja kui saagikoristus toimub ainult ajal, mil see ei sea ohtu suurt elurikkust.

Näitaja	Kirjeldus, ühikud ning näitaja määramise ja seire metoodika
	Ühik: % (osa kasutatavast põllumajandusmaast). Metoodika: nagu on välja töötatud määruse (EL) 2021/2115 I lisa näitaja I.21 alusel, mis maastikuelementide puhul põhineb väljaandel (viimane ajakohastatud versioon) LUCAS, Ballin M. et al., Redesign sample for Land Use/Cover Area frame Survey (LUCAS), Eurostat 2018, ning kesa puhul väljaandel Farm Structure, Reference Metadata in Single Integrated Metadata Structure, online publication, Eurostat, ja kohaldataval juhul suure mitmekesisusega maastikuelementide puhul, mis ei ole eespool toodud metoodikaga hõlmatud, mille liikmesriigid on välja töötanud kooskõlas käesoleva määruse artikli 11 lõikega 7. LUCASe metoodikat ajakohastatakse korrapäraselt, et suurendada nende andmete usaldusväärsust, mida liikmesriigid kasutavad oma riiklike taastamiskavade rakendamisel liidus ja riiklikul tasandil.

V LISA

LEVINUD PÕLLUMAJANDUSMAASTIKE LINNUSTIKU INDEKS RIIGI TASANDIL

Kirjeldus

Levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeks annab ülevaate harilike ja laialt levinud põllumajandusmaastike lindude populatsioonide suundumustest ning on mõeldud Euroopa agroökosüsteemide elurikkuse olukorra hindamiseks. Riiklik levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeks on mitut liiki hõlmav liitindeks, millega mõõdetakse riigis valitud vaatluskohtades põllumajandusmaastike linnuliikide suhtelise arvukuse muutumise määra. Kõnealune indeks põhineb spetsiaalselt valitud liikidel, mis vajavad põllumajandusmaa-elupaiku toitumiseks või pesitsuseks või mõlemaks. Riiklikud levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeksid põhinevad iga liikmesriigi jaoks olulistel liikidel. Riiklik levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeks arvutatakse võrdlusaasta suhtes, mille indeksi väärtuseks määratakse tavaliselt 100. Suundumuste väärtused väljendavad vastavate põllumajandusmaastike lindude populatsiooni suuruse üldist muutust teatava arvu aastate jooksul.

Metoodika: Metoodika: (2021): „Long-term and large-scale multispecies dataset tracking population changes of common European breeding birds“, Sci Data 8, 21.

<https://doi.org/10.1038/s41597-021-00804-2>

„Liikmesriigid, kus põllumajandusmaastike lindude populatsioonid on ajalooliselt rohkem kahanenud“, on liikmesriigid, kus poolte või rohkem kui poolte riiklikus levinud põllu põllumajandusmaastike linnustiku indeksis arvesse võetavate liikide populatsioonid on pikaajalise vähenemissuundumusega. Liikmesriikides, kus teave populatsiooni pikaajaliste suundumuste kohta ei ole mõne liigi kohta kättesaadav, kasutatakse teavet liigi seisundi kohta Euroopa tasandil.

Need liikmesriigid on:

Tšehhi

Taani

Saksamaa

Eesti

Hispaania

Prantsusmaa

Itaalia

Luksemburg

Ungari

Madalmaad

Soome

„Liikmesriigid, kus põllumajandusmaastike lindude populatsioonid on ajalooliselt vähem kahanenud“, on liikmesriigid, kus vähem kui poolte riiklikus levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeksis arvesse võetavate liikide populatsioonid on pikaajalise vähenemissuundumusega. Liikmesriikides, kus teave populatsiooni pikaajaliste suundumuste kohta ei ole mõne liigi kohta kättesaadav, kasutatakse teavet liigi seisundi kohta Euroopa tasandil.

Need liikmesriigid on:

Belgia

Bulgaaria

Iirimaa

Kreeka

Horvaatia

Küpros

Läti

Leedu

Malta

Austria

Poola

Portugal

Rumeenia

Sloveenia

Slovakkia

Rootsi

Levinud põllumajandusmaastike linnustiku indeksi arvutamiseks liikmesriikides kasutatavate liikide loetelu

Belgia – Flandria

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Haematopus ostralegus

Hirundo rustica

Limosa limosa

Linaria cannabina

Motacilla flava

Numenius arquata

Passer montanus

Perdix perdix

Saxicola torquatus

Sylvia communis

Vanellus vanellus

Belgia – Valloonia

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Corvus frugilegus

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Hirundo rustica

Lanius collurio

Linaria cannabina

Miliaria calandra

Motacilla flava

Passer montanus

Perdix perdix

Saxicola torquatus

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Vanellus vanellus

Bulgaaria

Alauda arvensis

Carduelis carduelis

Coturnix coturnix

Corvus frugilegus

Emberiza hortulana

Emberiza melanocephala

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Hirundo rustica

Lanius collurio

Linaria cannabina

Miliaria calandra

Motacilla flava

Perdix perdix

Passer montanus

Sylvia communis

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Upupa epops

Tšehhi

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Ciconia ciconia

Corvus frugilegus

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Hirundo rustica

Lanius collurio

Linaria cannabina

Miliaria calandra

Motacilla flava

Passer montanus

Perdix perdix

Saxicola rubetra

Saxicola torquatus

Serinus serinus

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Vanellus vanellus

Taani

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Carduelis carduelis

Corvus corone

Corvus frugilegus

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Gallinago gallinago

Hirundo rustica

Lanius collurio

Linaria cannabina

Miliaria calandra

Motacilla alba

Motacilla flava

Oenanthe oenanthe

Passer montanus

Perdix perdix

Saxicola rubetra

Sylvia communis

Sylvia curruca

Turdus pilaris

Vanellus vanellus

Saksamaa

Alauda arvensis

Athene noctua

Emberiza citrinella

Lanius collurio

Limosa limosa

Lullula arborea

Miliaria calandra

Milvus milvus

Saxicola rubetra

Vanellus vanellus

Eesti

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Corvus frugilegus

Emberiza citrinella

Hirundo rustica

Lanius collurio

Linaria cannabina

Motacilla flava

Passer montanus

Saxicola rubetra

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Vanellus vanellus

Iirimaa

Carduelis carduelis

Columba oenas

Columba palumbus

Corvus cornix

Corvus frugilegus

Corvus monedula

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Fringilla coelebs

Hirundo rustica

Chloris chloris

Linaria cannabina

Motacilla alba

Passer domesticus

Phasianus colchicus

Pica pica

Saxicola torquatus

Sturnus vulgaris

Kreeka

Alauda arvensis

Apus apus

Athene noctua

Calandrella brachydactyla

Carduelis carduelis

Carduelis chloris

Ciconia ciconia

Corvus corone

Corvus monedula

Delichon urbicum

Emberiza cirrus

Emberiza hortulana

Emberiza melanocephala

Falco naumanni

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Hirundo daurica

Hirundo rustica

Lanius collurio

Lanius minor

Lanius senator

Linaria cannabina

Lullula arborea

Luscinia megarhynchos

Melanocorypha calandra

Miliaria calandra

Motacilla flava

Oenanthe hispanica

Oenanthe oenanthe

Passer domesticus

Passer hispaniolensis

Passer montanus

Pica pica

Saxicola rubetra

Saxicola torquatus

Streptopelia decaocto

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia melanocephala

Upupa epops

Hispaania

Alauda arvensis

Alectoris rufa

Athene noctua

Calandrella brachydactyla

Carduelis carduelis

Cisticola juncidis

Corvus monedula

Coturnix coturnix

Emberiza calandra

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Hirundo rustica

Linaria cannabina

Melanocorypha calandra

Merops apiaster

Oenanthe hispanica

Passer domesticus

Passer montanus

Pica pica

Pterocles orientalis

Streptopelia turtur

Sturnus unicolor

Tetrax tetrax

Upupa epops

Prantsusmaa

Alauda arvensis

Alectoris rufa

Anthus campestris

Anthus pratensis

Buteo buteo

Corvus frugilegus

Coturnix coturnix

Emberiza cirrus

Emberiza citrinella

Emberiza hortulana

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Lanius collurio

Linaria cannabina

Lullula arborea

Melanocorypha calandra

Motacilla flava

Oenanthe oenanthe

Perdix perdix

Saxicola torquatus

Saxicola rubetra

Sylvia communis

Upupa epops

Vanellus vanellus

Horvaatia

Alauda arvensis

Anthus campestris

Anthus trivialis

Carduelis carduelis

Coturnix coturnix

Emberiza cirlus

Emberiza citrinella

Emberiza melanocephala

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Jynx torquilla

Lanius collurio

Lanius senator

Linaria cannabina

Lullula arborea

Luscinia megarhynchos

Miliaria calandra

Motacilla flava

Oenanthe hispanica

Oriolus oriolus

Passer montanus

Pica pica

Saxicola rubetra

Saxicola torquatus

Streptopelia turtur

Sylvia communis

Upupa epops

Vanellus vanellus

Italia

Alauda arvensis

Anthus campestris

Calandrella brachydactyla

Carduelis carduelis

Carduelis chloris

Corvus cornix

Emberiza calandra

Emberiza hortulana

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Hirundo rustica

Jynx torquilla

Lanius collurio

Luscinia megarhynchos

Melanocorypha calandra

Motacilla alba

Motacilla flava

Oriolus oriolus

Passer domesticus italiae

Passer hispaniolensis

Passer montanus

Pica pica

Saxicola torquatus

Serinus serinus

Streptopelia turtur

Sturnus unicolor

Sturnus vulgaris

Upupa epops

Küpros

Alectoris chukar

Athene noctua

Carduelis carduelis

Cisticola juncidis

Clamator glandarius

Columba palumbus

Coracias garrulus

Corvus corone cornix

Coturnix coturnix

Emberiza calandra

Emberiza melanocephala

Falco tinnunculus

Fringilla monticola

Galerida cristata

Hirundo rustica

Chloris chloris

Iduna pallida

Linaria cannabina

Oenanthe cypriaca

Parus major

Passer hispaniolensis

Pica pica

Streptopelia turtur

Sylvia conspicillata

Sylvia melanocephala

Läti

Acrocephalus palustris

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Carduelis carduelis

Carpodacus erythrinus

Ciconia ciconia

Crex crex

Emberiza citrinella

Lanius collurio

Locustella naevia

Motacilla flava

Passer montanus

Saxicola rubetra

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Vanellus vanellus

Leedu

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Carduelis carduelis

Ciconia ciconia

Crex crex

Emberiza citrinella

Hirundo rustica

Lanius collurio

Motacilla flava

Passer montanus

Saxicola rubetra

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Vanellus vanellus

Luksemburg

Alauda arvensis

Emberiza citrinella

Lanius collurio

Linaria cannabina

Passer montanus

Saxicola torquatus

Sylvia communis

Ungari

Alauda arvensis

Anthus campestris

Coturnix coturnix

Emberiza calandra

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Lanius collurio

Lanius minor

Locustella naevia

Merops apiaster

Motacilla flava

Perdix perdix

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Sylvia nisoria

Vanellus vanellus

Malta

Calandrella brachydactyla

Linaria cannabina

Cettia cetti

Cisticola juncidis

Coturnix coturnix

Emberiza calandra

Lanius senator

Monticola solitarius

Passer hispaniolensis

Passer montanus

Serinus serinus

Streptopelia decaocto

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia conspicillata

Sylvia melanocephala

Madalmaad

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Athene noctua

Calidris pugnax

Carduelis carduelis

Corvus frugilegus

Coturnix coturnix

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Gallinago gallinago

Haematopus ostralegus

Hippolais icterina

Hirundo rustica

Limosa limosa

Miliaria calandra

Motacilla flava

Numenius arquata

Passer montanus

Perdix perdix

Saxicola torquatus

Spatula clypeata

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Tringa totanus

Turdus viscivorus

Vanellus vanellus

Austria

Acrocephalus palustris

Alauda arvensis

Anthus spinoletta

Anthus trivialis

Carduelis carduelis

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Jynx torquilla

Lanius collurio

Lullula arborea

Linaria cannabina

Miliaria calandra

Oenanthe oenanthe

Passer montanus

Perdix perdix

Saxicola rubetra

Saxicola torquatus

Serinus citrinella

Serinus serinus

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Turdus pilaris

Vanellus vanellus

Poola

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Ciconia ciconia

Emberiza citrinella

Emberiza hortulana

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Hirundo rustica

Lanius collurio

Limosa limosa

Linaria cannabina

Miliaria calandra

Motacilla flava

Passer montanus

Saxicola torquatus

Saxicola rubetra

Serinus serinus

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Upupa epops

Vanellus vanellus

Portugal

Athene noctua

Bubulcus ibis

Carduelis carduelis

Chloris chloris

Ciconia ciconia

Cisticola juncidis

Coturnix coturnix

Delichon urbicum

Emberiza cirrus

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Hirundo rustica

Lanius meridionalis

Linaria cannabina

Merops apiaster

Miliaria calandra

Milvus migrans

Passer domesticus

Pica pica

Saxicola torquatus

Serinus serinus

Sturnus unicolor

Upupa epops

Rumeenia

Alauda arvensis

Anthus campestris

Calandrella brachydactyla

Ciconia ciconia

Corvus frugilegus

Emberiza calandra

Emberiza citrinella

Emberiza hortulana

Emberiza melanocephala

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Hirundo rustica

Lanius collurio

Lanius minor

Linaria cannabina

Melanocorypha calandra

Motacilla flava

Passer montanus

Perdix perdix

Saxicola rubetra

Saxicola torquatus

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Upupa epops

Vanellus vanellus

Slovenia

Acrocephalus palustris

Alauda arvensis

Anthus trivialis

Carduelis carduelis

Columba oenas

Columba palumbus

Emberiza calandra

Emberiza cirrus

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Hirundo rustica

Jynx torquilla

Lanius collurio

Linaria cannabina

Lullula arborea

Luscinia megarhynchos

Motacilla flava

Passer montanus

Phoenicurus phoenicurus

Picus viridis

Saxicola rubetra

Saxicola torquatus

Serinus serinus

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Upupa epops

Vanellus vanellus

Slovakkia

Alauda arvensis

Carduelis carduelis

Emberiza calandra

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Hirundo rustica

Chloris chloris

Lanius collurio

Linaria cannabina

Locustella naevia

Motacilla flava

Passer montanus

Saxicola rubetra

Saxicola torquatus

Serinus serinus

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Sylvia nisoria

Vanellus vanellus

Soome

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Corvus monedula

Crex crex

Delichon urbica

Emberiza hortulana

Hirundo rustica

Numenius arquata

Passer montanus

Saxicola rubetra

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Turdus pilaris

Vanellus vanellus

Rootsi

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Corvus frugilegus

Emberiza citrinella

Emberiza hortulana

Falco tinnunculus

Hirundo rustica

Lanius collurio

Linaria cannabina

Motacilla flava

Passer montanus

Saxicola rubetra

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Vanellus vanellus

VI LISA

ARTIKLI 12 LÕIGETES 2 JA 3 OSUTATUD METSAÖKOSÜSTEEMIDE ELURIKKUSE NÄITAJAD

Näitaja	Kirjeldus, ühikud ning näitaja määramise ja seire metoodika
Seisev surnud puit	Kirjeldus: see näitaja tähistab seda, kui palju on metsas ja muul metsamaal seisvat surnud puitbiomassi. Ühik: m³/ha. Metoodika: metoodika, mille on välja töötanud ja mida kasutab FOREST EUROPE („State of Europe’s Forests 2020“, FOREST EUROPE 2020) ning mis on esitatud riiklike metsainventuuride kirjelduses väljaandes „National Forest Inventories. Pathways for Common Reporting“ (Tomppo E. et al., Springer, 2010) ning milles võetakse arvesse määruse (EL) 2018/1999 V lisas esitatud metoodikat, mis on kooskõlas valitsustevahelise kliimamuutuste rühma 2006. aasta suunistega kasvuhoonegaaside riiklike inventuuride kohta.
Lamapuit	Kirjeldus: see näitaja tähistab seda, kui palju on metsas ja muul metsamaal mahalangenud surnud puitbiomassi. Ühik: m³/ha. Metoodika: metoodika, mille on välja töötanud ja mida kasutab FOREST EUROPE („State of Europe’s Forests 2020“, FOREST EUROPE 2020) ning mis on esitatud riiklike metsainventuuride kirjelduses väljaandes „National Forest Inventories. Pathways for Common Reporting“ (Tomppo E. et al., Springer, 2010) ning milles võetakse arvesse määruse (EL) 2018/1999 V lisas esitatud metoodikat, mis on kooskõlas valitsustevahelise kliimamuutuste rühma 2006. aasta suunistega kasvuhoonegaaside riiklike inventuuride kohta.

Näitaja	Kirjeldus, ühikud ning näitaja määramise ja seire metoodika
Ebaühtlase vanuselise struktuuriga metsade osakaal	Kirjeldus: see näitaja tähistab puidu varumiseks kasutatavate (forests available for wood supply, FAWS) ebaühtlase vanuselise struktuuriga metsade osakaalu võrreldes ühtlase vanuselise struktuuriga metsadega. Ühik: puidu varumiseks kasutatavate ebaühtlase vanuselise struktuuriga metsade osakaal (%). Metoodika: metoodika, mille on välja töötanud ja mida kasutab FOREST EUROPE („State of Europe’s Forests 2020“, FOREST EUROPE 2020) ning mis on esitatud riiklike metsainventuuride kirjelduses väljaandes „National Forest Inventories. Pathways for Common Reporting“ (Tomppo E. et al., Springer, 2010).
Metsade sidusus	Kirjeldus: metsade sidusus on metsaga kaetud alade kompaktsuse määr. Selle väärtus jääb vahemikku 0–100. Ühik: Indeks. Metoodika: metoodika, mille on välja töötanud FAO (Vogt P., et al., „FAO – State of the World’s Forests: Forest Fragmentation“, Teadusuuringute Ühiskeskuse tehniline aruanne, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019).
Levinud metsalinnustikuindeks	Kirjeldus: see metsalindude näitaja kirjeldab levinud metsalindude arvukuse suundumusi ajas kogu nende Euroopa levilas. See on liitindeks, mille aluseks on Euroopa metsaelupaikadele iseloomulike linnuliikide vaatluse andmed. Indeks põhineb iga liikmesriigi konkreetsel liikide loetelul. Ühik: Indeks. Metoodika: Metoodika: Brlík et al., „Long-term and large-scale multispecies dataset tracking population changes of common European breeding birds“, Sci Data 8, 21 2021.

Näitaja	Kirjeldus, ühikud ning näitaja määramise ja seire metoodika
Orgaanilise süsiniku varu	Kirjeldus: see näitaja kirjeldab orgaanilise süsiniku varu metsaökosüsteemide varises ja mineraalmullas sügavusel 0–30 cm. Ühik: tonni orgaanilist süsinikku hektari kohta. Metoodika: metoodika, mis on esitatud määruse (EL) 2018/1999 V lisas ja on kooskõlas valitsustevahelise kliimamuutuste rühma 2006. aasta suunistega kasvuhoonegaaside riiklike inventuuride kohta ning mida toetab maakasutuse raamuringu mullamoodul LUCAS Soil (Jones A. et al., „LUCAS Soil 2022“, Teadusuuringute Ühiskeskuse tehniline aruanne, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021).
Valdavalt pärismaiste puuliikidega metsade osakaal	Kirjeldus: metsa ja muu metsamaa osakaal, kus domineerivad (>50 % kaetus) pärismaised puuliigid. Ühik: protsent. Metoodika: metoodika, mille on välja töötanud ja mida kasutab FOREST EUROPE („State of Europe’s Forests 2020“, FOREST EUROPE 2020) ning mis on esitatud riiklike metsainventuuride kirjelduses väljaandes „National Forest Inventories. Pathways for Common Reporting“ (Tomppo E. et al., Springer, 2010).

Näitaja	Kirjeldus, ühikud ning näitaja määramise ja seire metoodika
Puuliikide mitmekesisus.	Kirjeldus: see näitaja kirjeldab metsaaladel esinevate puuliikide keskmist arvu. Ühik: Indeks. Metoodika: Põhineb järgmisel: FOREST EUROPE („State of Europe’s Forests 2020“, FOREST EUROPE 2020) ning mis on esitatud riiklike metsainventuuride kirjelduses väljaandes „National Forest Inventories. Pathways for Common Reporting“ (Tomppo E. et al., Springer, 2010).

VII LISA

TAASTAMISMEETMETE NÄITED, MILLELE ON OSUTATUD ARTIKLI 14 LÕIKES 16

- 1) Taastada märgalad, märjutades kuivendatud turbaalasid, eemaldades turbaalade kuivendusrajatise, muutes poldreid uuesti üleujutatavaks ja lõpetades turba kaevandamise.
- 2) Parandada hüdroloogilisi tingimusi, suurendades pinnavee hulka ja dünaamikat ja parandades pinnavee kvaliteeti ning tõstes põhjaveetaset looduslike ja poollooduslike ökosüsteemide jaoks.
- 3) Eemaldada rohumaadelt, märgaladelt, metsadest ja hõreda taimkattega aladelt soovimatud võserikud või võõrliikide istandikud.
- 4) Rakendada märgalaviljelust.
- 5) Taastada jõgede loogelisus ning taasühendada jõgedest kunstlikult ära lõigatud looked või soodid.
- 6) Eemaldada piki- ja külgsuunalised tõkked (nt tammid ja paisud); anda jõe liikumiseks rohkem ruumi ja taastada vaba vooluga jõelõigud.
- 7) Taastada jõesängide ja järvede ning lauskmaa vooluveekogude looduslik seisund, näiteks kõrvaldades sāngi kunstliku kindlustuse, optimeerides substraadi koostist või parandades või arendades elupaiga katvust.
- 8) Taastada looduslikud setteprotsessid.
- 9) Rajada kaldapuhvreid, nt kaldametsi, puhverribasid, niite või karjamaid.

- 10) Suurendada metsades ökoloogilisi elemente, nagu suured, vanad ja surevad puud (elupaikpuud) ning lamapuidu ja seisva surnud puidu hulk.
- 11) Töötada mitmekesise metsastruktuuri saavutamise suunas, näiteks liigilise koosseisu ja vanuse osas, ning võimaldada looduslikku uuendust ja puuliikide suktsessiooni.
- 12) Aidata kaasa geograafiliste teisendite ja liikide rändele, kui see võib olla vajalik kliimamuutuste tõttu.
- 13) Suurendada metsade mitmekesisust, taastades muude kui metsaelupaikade mosaiike, näiteks avatud niidu- või nõmmelaike, tiike või kiviseid alasid.
- 14) Kasutada looduslähedase või püsimeetsanduse meetodeid; istutada kohalikke puuliike.
- 15) Toetada põlismetsade ja küpsete puistute arengut (nt raiest loobumisega või aktiivse hooldamisega, mis soodustab iseregulatsiooni funktsioonide ja asjakohase vastupanuvõime arengut).
- 16) Võtta põllumaal ja intensiivselt kasutataval rohumaal kasutusele mitmekesised maastikuelemendid, nagu puhverribad, pärismaiste lilledega põlluservad, hekid, puud, metsatukad, astangulised müürid, tiigid, elupaigakoridorid, astmelauad jne.
- 17) Suurendada sellise põllumajandusmaa osakaalu, kus rakendatakse agroökoloogilisi majandamisviise, nagu mahepõllumajandust või agrometsandust, segaviljelust ja külvikorda, integreeritud taimekaitset ja toitainete integreeritud majandamist.

- 18) Asjakohasel juhul vähendada rohumaadel karjatamise intensiivsust või niitmisrežiimi ning alustada uuesti ekstensiivset koduloomade karjatamist ja ekstensiivset niitmist seal, kus sellest on loobutud.
- 19) Lõpetada keemiliste pestitsiidide ning keemiliste ja loomasõnnikust saadud väetiste kasutamine või vähendada seda.
- 20) Lõpetada rohumaade kündmine ja tootlike rohttaimede seemnete kasutamine.
- 21) Eemaldada istandikud kunagistelt liikuvatelt sisemaaluitestikelt, et taastada tuule loomulik dünaamika avatud elupaikade heaks.
- 22) Parandada elupaikade vahelist sidusust, et võimaldada liikide populatsioonide arengut ning piisavat isendite või geenivahetust, samuti liikide rännet ja kliimamuutustega kohanemist.
- 23) Lasta ökosüsteemidel oma looduslikul dünaamikal välja kujuneda, näiteks loobudes toodangu kogumisest ning edendades looduslähedust ja puutumatut loodust.
- 24) Eemaldada ja tõrjuda invasiivseid võõrliike ning hoida ära või minimeerida uute invasiivsete võõrliikide sissetoomist.
- 25) Viia miinimumini püügitegevuse negatiivne mõju mereökosüsteemile, näiteks kasutades merepõhjale väiksemat mõju avaldavaid püügivahendeid.
- 26) Taastada olulised kalade kudemis- ja kasvualad.
- 27) Tagada struktuurid või substraadid, mis soodustavad mereelustiku taastumist, toetades korallrahude, austririfide või kivikaride taastamist.

- 28) Taastada meriheina- ja keltbikooslused, stabiliseerides aktiivselt merepõhja, vähendades ja võimaluse korral kõrvaldades survetegureid või tegeledes aktiivse paljundamise ja istutamisega.
- 29) Taastada mereelupaikade ökoloogia jaoks eluliselt oluliste iseloomulike kohalike liikide populatsioon või seda parandada, rakendades passiivseid või aktiivseid taastamismeetmeid, nt noorisemide sissetoomist.
- 30) Vähendada mitmesuguseid merereostuse vorme, näiteks toitainet-, müra- ja plastireostust.
- 31) Suurendada linna rohealasid, mis sisaldavad ökoloogilisi elemente, näiteks parke, puid ja metsatukki, haljaskatuseid, niidulilledega rohumaid, aedu, linnaaiamaid, puiesteid, aasasid ja hekke, tiike ja vooluveekogusid, võttes muu hulgas arvesse liikide mitmekesisust, kohalikke liike, kohalikke tingimusi ja vastupanuvõimet kliimamuutustele.
- 32) Takistada, vähendada ja heastada kõigis ökosüsteemides ravimitest, ohtlikest kemikaalidest, asula- ja tööstusreoveest ning muudest jäätmetest, sealhulgas prügist ja plastist, ning valgusest tulenevat reostust.
- 33) Muuta mahajäetud tööstusalad, endised tööstusalad ja karjäärid loodusaladeks.